ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ PROGRAMI

KAMU İLKOKULLARI YÖNETİCİ VE ÖĞRETMENLERİNİN IRAKLI GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGÜR KOLAY

ANKARA
NİSAN, 2021

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
1946

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ PROGRAMI

KAMU İLKOKULLARI YÖNETİCİ VE ÖĞRETMENLERİNİN IRAKLI GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGÜR KOLAY

DANIŞMAN: PROF. DR. İNAYET AYDIN

ANKARA
NİSAN, 2021

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Özgür Kolay adlı öğrencinin hazırladığı "Kamu İlkokulları Yönetici ve Öğretmenlerinin Iraklı Göçmen Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Eğitim Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı'nda jüri üyelerince oy birliği / oy çokluğu ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	Jüri Üyeleri	İmza
Başkan	……	……..
Üye	……	……..
Üye	……	……..

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından …/…/20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise …/…/20... tarihinde kabul edilmiştir.

……

(Unvan Adı ve SOYADI)

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Özgür KOLAY

ÖZET

KAMU İLKOKULLARI YÖNETİCİ VE ÖĞRETMENLERİNİN IRAKLI GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

KOLAY, Özgür
Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. İnayet AYDIN
Nisan, 2021, xiii + 111 sayfa

Bu çalışmada kamu ilkokullarında öğrenim gören Iraklı göçmen öğrencilerle yönetici ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik geliştirdikleri çözüm önerileri ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Ankara ili Mamak ilçesindeki kamu ilkokullarında görev yapan ve Iraklı göçmen öğrencilerin eğitim-öğretimini gerçekleştiren okul yöneticisi ve öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni ile yürütülmüştür. Çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, Iraklı göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı Ankara'nın Mamak ilçesinde Iraklı göçmen öğrencilere eğitim veren, kamu ilkokullarında görev yapan ve bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 20 okul yöneticisi ve 35 öğretmen oluşturmaktadır. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Ses kaydı ile kayıt altına alınan görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın verilerine dayalı olarak ulaşılan bulgular, Iraklı göçmen öğrencilerin bulunduğu kamu ilkokullarında görev yapan yöneticiler ile öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar akademik başarı, göçmen ailelerle olan ilişkiler ve kültürel farklılıklar olmak üzere üç tema altında ele alınmıştır.

Göçmen öğrencilerin olduğu okullarda çalışan öğretmenler sınıf yönetiminde zorlandıklarını, kendilerini yetersiz hissettiklerini ve göçmen öğrencileri sınıf seviyesine getirmek için harcadıkları ilave çabadan dolayı yorulduklarını ifade etmişlerdir. Göçmen öğrencilerin akademik başarılarının sınıf düzeyinin altında olduğu, ekonomik

yetersizlikler sebebiyle ders araç ve gereçlerini temin etmekte sıkıntılar yaşandığı, göçmen öğrencilerin kendilerini dışlanmış ve yabancı hissettikleri görülmüştür. Türk aileler sınıfın ve okulun akademik başarılarını düşürecekleri endişesiyle çocuklarının sınıflarında göçmen öğrencileri istemedikleri gibi görüşler araştırmada ortaya konulmuştur.

Iraklı göçmen ailelerin sahip oldukları kültür nedeniyle çok çocuk sahibi olmaları ve birden fazla ailenin bir arada yaşıyor olmaları, çocuklarının bakım ve temizliğine gereken önemi göstermelerine engel olmaktadır. Bu durum aynı zamanda çocuklarının eğitimlerine ve okula gerekli ilgiyi göstermemelerine yol açmaktadır. Göçmen öğrenciler okullarda yapılan kültürel etkinliklere katılmamaktadır.

Araştırma kapsamında ulaşılan bir sonuç da, Iraklı göçmen ailelerin sahip oldukları kültür nedeniyle çok çocuk sahibi olmaları ve birden fazla ailenin bir arada yaşıyor olması dolayısıyla çocuklarının bakım ve temizliğine gereken önemi göstermedikleri gibi çocuklarının eğitimlerine ve okula da gerekli ilgiyi göstermedikleri ve çocukların okullarda yapılan sosyal ve kültürel etkinliklere yeterince katılamadıkları olmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticiler önerilerini şu şekilde ortaya koymuşlardır: Iraklı göçmen öğrencilerin uyum sorunu öğrenci, öğretmen ve aile boyutunda ele alınmalı; göçmen öğrenciler okullara gönderilmeden önce onlara Türkçe öğretilmeli, göçmen öğrencilerin okul öncesi eğitimine katılımı sağlanmalı, dil ve uyum eğitimi verilen kurslar açılmalı, Iraklı göçmen öğrenciler sınıflara yaşlarına göre değil Türkçe seviyelerine göre yerleştirilmeli, göçmen öğrencilerin okula devamını sağlamak için öğretmen ve yöneticiler tarafından düzenli olarak aile ziyaretleri yapılmalı, öğretmenlere göçmen öğrencilerin içinde bulundukları duygusal durumları tanımaya ve anlamaya yönelik, onlarla iletişim kurmayı kolaylaştıracak hizmet içi eğitimler verilmeli, çocuklarının beslenme, barınma ve okul araç gereçleri gibi ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabilmeleri için göçmen ailelere ekonomik destekler sağlanmalı, okul idareleri ve öğretmenler göçmen çocukların ayrımcılığa uğramamaları ve şiddete uğramamaları için gereken tedbirleri almalı; okul rehberlik servisleri göçmen aileler ve çocukları için uyum eğitimi ve seminerleri düzenlemelidir.

Anahtar Sözcükler: Göçmen çocuklar, Göçmen çocukların eğitimi, Göçmen çocukların eğitim sorunları, Iraklı göçmen çocuklar.

ABSTRACT

THE PROBLEMS CONFRONTED BY PUBLIC PRIMARY SCHOOL MANAGERS AND TEACHERS WITH THE EDUCATION OF IRAQI IMMIGRANT STUDENTS AND THEIR OFFERS FOR SOLUTION

KOLAY, Özgür

Master Thesis, Department of Educational Sciences

Thesis Advisor: Prof. Dr. İnayet AYDIN

April, 2021, xiii + 111 pages

In this study, it is aimed to reveal the problems faced by administrators and teachers with Iraqi immigrant students who study in public primary schools and the solutions they have developed for these problems. In this context, it was consulted the opinions of school administrators and teachers who work at public primary schools in Mamak district of Ankara province and carry out the education of Iraqi immigrant students.

The research was conducted with the phenomenology design, which is one of the qualitative research methods. The working group consists of 20 school administrators and 35 teachers who educate Iraqi immigrant students, that are densely living in Mamak district of Ankara, in the 2020-2021 academic year. These administrators and teachers work in public primary schools and they accepted to participate in this study voluntarily. The data were collected through a semi-structured interview form developed by the researcher. Content analysis method was used in analyzing the data obtained from the interviews recorded with audio recording.

The findings obtained based on the data of the study are that the problems experienced by administrators and teachers, who work at public primary schools which have got Iraqi immigrant students, were discussed under three themes: academic success, relations with immigrant families and cultural differences.

Teachers working in schools with immigrant students stated that they had difficulties in classroom management, they felt inadequate and they were tired of the extra effort they made to bring the immigrant students to the level of the grade. It has been

observed that the academic achievement of immigrant students is below the level of the grade, there are difficulties in obtaining the course materials due to economic inadequacies and immigrant students feel themselves excluded and foreign. It was stated in the research that Turkish families [T1] do not want immigrant students in their children's classrooms because of the concern that they will decrease the academic success of the class and the school.

The fact that Iraqi immigrant families have many children due to their culture and more than one family live together prevents them from giving the necessary importance to the care and hygiene of their children. This situation also causes these families not to pay the necessary attention to their children's education and school. Immigrant students do not participate in cultural activities doing at schools.

One conclusion reached within the scope of the research is that as Iraqi immigrant families have many children due to their culture and as they live together with more than one family, they do not give necessary importance to their children's care and hygiene and they do not show necessary attention to their children's education and school. They also could not participate in the social and cultural activities doing at school sufficiently. The teachers and administrators participating in the study stated their suggestions as follows: The adaptation problem of Iraqi immigrant students should be handled in terms of student, teacher and family; before going to schools, Turkish should be taught to immigrant students; immigrant students should be provided opportunity to have pre-school education, there should be courses of language and adaptation/integration for immigrant students, Iraqi immigrant students should be placed in classrooms according to their Turkish level, not their age; immigrant families should be visited regularly by teachers and administrators to make immigrant students to attend school. In-service training should be given to teachers to recognize and understand the emotional situations of immigrant students and to facilitate communication with them; economic support should be provided to immigrant families so that they can easily meet the needs of their children such as nutrition, accommodation and school equipment; School administrations and teachers should take the necessary measures to ensure that immigrant children do not suffer discrimination and violence; School guidance services should organize orientation training and seminars for immigrant families and their children.

Keywords: Immigrant children, education of immigrant children, education problems of immigrant children, Iraqi immigrant children

ÖNSÖZ

İnsanlar, savaşlar, kıtlık, doğal afetler ya da iyi yaşam koşullarına sahip olmak için zaman zaman yaşadıkları yerleri terk ederek tamamen yabancı oldukları yerlere göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Yaşadıkları yerleri bırakıp gelen insanlar yeni geldikleri yerlere tamamen yabancı oldukları için birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Dil ve kültür farklılığı insanların yaşadıkları yerlere uyum sağlamalarına engel olan etkenlerin başında gelmektedir.

Göçmen insanların yaşadıkları sorunların başında sağlıksız ortamlarda barınmak işsizlik, sağlığa, eğitime ulaşamamak ve yeterince beslenememek gelmektedir. Gittikleri ülkelerde ucuz iş gücü olarak kullanılan göçmenler kötü koşullarda düşük ücretlere çalıştırılmaktadırlar. Göçmenler ekonomik olarak toplumun en alt kesimini oluşturmaktadırlar. Genel olarak insanların yaşamlarını olumsuz etkileyen göç çocukların ağır travmalar yaşamalarına neden olmaktadır. Okul çağında olan göçmen çocuklar ekonomik olarak zor durumda olan ailelerine katkıda bulunmak için ya çocuk yaşta çalışmak ya da dilenmek zorunda kalmaktadırlar. Çalışan ya da dilenen çocuklar okula gidememekte okulun ve eğitimin çocuklara vermesi gereken kazanımlardan yoksun kalmaktadırlar. Okula giden göçmen çocuklar sahip oldukları dil ve kültür nedeniyle öğretmenleri ve arkadaşları ile iletişim sağlayamamakta, akademik olarak sınıf gerisinde kalmakta kendilerini dışlanmış ve yabancı hissetmektedirler. Bu durum göçmen öğrencilerin bulunduğu okul ve sınıflarda da sıkıntılar yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu çalışmada kamu ilkokullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmam süresince bana akademik olarak bir çok değer katan ve gelişmeme neden olan danışmanım değerli hocam sayın Prof. Dr. İnayet AYDIN'a, değerli katkılarını esirgemeyen Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Bölümü hocalarına, araştırma görevlisi sayın Özge ERDEMLİ ve Tuğba Güner DEMİR'e Ayşe Zeki SAYAN İlkokulu Müdürü sayın Mustafa TORUŞ'a Müdür Yardımcısı sayın Ömer YILMAZ'a, değerli yönetici ve öğretmen arkadaşlarıma, ayrıca çalışmam boyunca beni motive ederek sabrını, desteğini esirgemeyen değerli eşim Nur KOLAY'a teşekkür ediyor sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ ... iii
ÖZET ... iv
ABSTRACT ... vi
ÖNSÖZ ... viii
İÇİNDEKİLER ... ix
TABLOLAR DİZİNİ ... xii
BÖLÜM 1 ... 1
GİRİŞ ... 1
Problem ... 1
Amaç ... 9
Önem ... 10
Sınırlılıklar ... 11
Tanımlar ... 11
BÖLÜM 2 ... 12
KURAMSAL ÇERÇEVE ... 12
Göçün Tarihçesi ve Göçlerin İnsanlık Tarihindeki Yeri ... 12
Göç ile Beraber Gelen Sorunlar ... 15
İşsizlik ... 15
Sosyal Sınıflara Ayrılma ve Dil Sorunu ... 15
Göç-Eğitim İlişkisi ... 17
Uyum Sorunları ... 19
Çocukların Çalıştırılması Sorunu ... 20
Velilerin Eğitime İlgisizlikleri ve Kentlileşme Sürecini Tamamlamamış Olması Sorunu ... 21
Ailelerdeki Ataerkil Yapı ve Babaların Çalışması Dolayısıyla Veli Toplantılarına Annelerin Katılması ... 21
Ailelerdeki Çocuk Sayısının Yüksek Olmasının Çocuk Başına Düşen Eğitim Harcamalarını Azaltması ... 22
Okullaşmanın Azalması ... 22
Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitime Erişimi ... 23
Türkiye'de Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitimine İlişkin Mevzuat ... 23
İlgili Araştırmalar ... 26
Türkiye de Yapılan Araştırmalar ... 26
Dünya'da Yapılan Araştırmalar ... 29

BÖLÜM 3 32
YÖNTEM 32
Araştırmanın Modeli 32
Çalışma Grubu 33
Verilerin Toplanması 36
Verilerin Çözümlenmesi 37
Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 38
BÖLÜM 4 40
BULGULAR VE YORUMLAR 40
Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular 40
Öğretmenlerin Dil Konusunda Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Bulgular 40
Iraklı Göçmen Çocukların Eğitim-öğretim Sürecinde Yaşadıkları Uyum Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular 43
Iraklı Göçmen Öğrencilerin Sınıfta Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular 46
Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerle İlk Karşılaşmalarında Hissettikleri Duygulara İlişkin Bulgular 49
Öğretmenlerin Iraklı Göçmen, Öğrencilerle Görev Yaparken Yaşadıkları Duygusal Sorunlara İlişkin Bulgular 50
Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerin Aileleri ile Yaşadıkları Sorunlara Ait Bulgular 52
Iraklı Göçmen Öğrencilerin Kültür Farklılığından Kaynaklanan Sorulara Ait Bulgular 54
Öğretmenlerin Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri 56
Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerin Dil Sorununun Çözümüne Yönelik Önerileri 56
Iraklı Göçmen Öğrencilerin Uyum Sorunlarının Çözüm Önerilerine Yönelik Bulgular 59
Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yaşadıkları Duygusal Sorunları Çözmeye Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular 66
Iraklı Göçmen Öğrencilerle İlgili Öğretmenlere Verilmesi Gereken Hizmet İçi Eğitim Konularına İlişkin Bulgular 67
Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yöneticilerin Yaşadıkları Sorunlar İlişki Bulgular 70
Iraklı Göçmen Çocukların Akademik Başarısına Yönelik Yönetici Görüşlerine İlişkin Bulgular 70
Iraklı Göçmen Çocukların Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Yönetici Görüşlerine Yönelik Bulgular 72
Yöneticilerin Sınıfında Göçmen Öğrenci Bulunan Öğretmenlerle Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular 74
Yöneticilerin Iraklı Öğrencilerin Aileleri ile Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular 76

Göçmen Ailelerin Kültür Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerine Yönelik Bulgular 81
Yöneticilerin Iraklı Göçmen Öğrenci ve Ailelerle Yaşadıkları Sorunların Çözümüne Yönelik Önerileri 82
BÖLÜM 5 88
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 88
Sonuçlar 88
Öneriler 90
KAYNAKLAR 92
EKLER 99
EK 1. Görüşme Formları 100
EK 2. Etik Kurul Onayı 106
EK 3. Enstitü Onayı 108
EK 4. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni 109
BENZERLİK BİLDİRİMİ 110
ÖZGEÇMİŞ 111

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 1 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri 34
Tablo 2 Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Kişisel Bilgileri..... 35
Tablo 3Dil Konusunda Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular..... 40
Tablo 4 Iraklı Göçmen Çocukların Eğitim-Öğretim Sürecine Uyum Sorunlarına İlişkin Bulgular..... 43
Tablo 5 Iraklı Göçmen Öğrencilerin Sınıfta Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri..... 46
Tablo 6 Öğretmenlerin Iraklı Göçmen öğrencilerle İlk Karşılaşmalarında Hissettikleri Duygulara İlişkin Bulgular 49
Tablo 7 Öğretmenlerin Yaşadıkları Duygusal Sorunlara İlişkin Bulgular..... 51
Tablo 8 Iraklı Göçmen Öğrencilerin Aileleri ile Yaşanan Sorunlara Yönelik Bulgular 53
Tablo 9 Göçmen Öğrencilerin Kültür Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Bulgular..... 55
Tablo 10 Iraklı Göçmen Öğrencilerin Dil Sorununun Çözümüne Yönelik Öneriler 57
Tablo 11 Iraklı Göçmen Öğrencilerin Yaşadıkları Uyum Sorunlarının Çözümüne Yönelik Öneriler..... 59
Tablo 12 Göçmen Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Bilgilere İlişkin Öneriler 62
Tablo 13 Öğretmenlere Göre Göçmen Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Becerilere İlişkin Öneriler..... 63
Tablo 14 Göçmen Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Tutumlara İlişkin Bulgular..... 65
Tablo 15 Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerle Görev Yaparken Yaşadıkları Duygusal Sorunları Çözmeye Yönelik Görüşlere İlişkin Bulgular..... 66
Tablo 16 Iraklı Göçmen Öğrencilerle İlgili Öğretmenlere Verilmesi Gereken Eğitimlere İlişkin Bulgular..... 68
Tablo 17 Akademik Başarı Boyutundaki Sorunlara İlişkin Bulgular 70
Tablo 18 Göçmen Öğrencilerin Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Bulgular..... 72
Tablo 19 Öğretmenlerle Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular 74
Tablo 20 Göçmen Ailelerle Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular..... 76
Tablo 21 Göçmen Ailelerin Okuldan Beklentilerine İlişkin Yönetici Görüşleri..... 78
Tablo 22 Türk Ailelerin Çocuklarının Sınıflarında Göçmen Öğrenci Bulunmasına Yönelik Bulgular..... 79
Tablo 23 Göçmen Öğrencilerin Kültür Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Bulgular..... 81
Tablo 24 Yöneticilerin Devamsız Göçmen Öğrencilerin Okula Devam Etmesine Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Bulgular..... 83

Tablo 25 Yöneticilerin Göçmen Ailelerle Yaşadıkları Sorunların Çözümüne İlişkin Bulgular 84
Tablo 26 Yöneticilerin Sınıfında Göçmen Öğrenci Bulunan Öğretmenlerle Yaşadıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Bulgular 85
Tablo 27 Yöneticilerin Çocuklarının Sınıfında Göçmen Öğrenci Bulunan Türk Ailelerle Yaşadıkları Sorunların Çözüme İlişkin Bulgular 86

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi tanımlanarak, amaçları ve önemi açıklanmış, araştırmada yer alan kavramların işlevsel tanımları verilmiş ve sınırlılıkları belirtilmiştir.

Problem

İnsanların bir kısmı zorunlu ya da gönüllü olarak yaşadıkları yerleri bırakarak başka yerlere göç etmektedirler. Yapılan bu göçler gidilen bölgelerde ekonomik siyasal ve kültürel birçok sorunun ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla toplumu hemen hemen her alanda etkileyen göç olgusu hem geçmişte hem de günümüzde araştırmacıların odak konularından biri haline gelmiştir.

Genellikle göç, insanların bir kısmının belli sebeplerden dolayı yaşadıkları yerleri terk edip başka bir ülke veya kente yerleşmesi ve sosyoekonomik, kültürel, politik boyutlarıyla toplum yapısını farklılaştıran nüfus hareketliliği olarak tanımlanmaktadır (Akgür, 1997; Özer, 2004). Kurt'a (2006) göre göç, insanların bireysel veya toplu olarak yaşamlarını sürdürdükleri yerlerden tamamen farklı yerlerde çeşitli nedenlerle kısa ya da uzun vadede hayatlarına devam etmeleridir.

Gelişen teknolojiyle birlikte tarımda insan gücü yerine makine kullanımının artması, gelişen sanayi ile bölgeler arasında meydana gelen farklılık, hızla artan ve gelişen iletişim ve ulaşım araçları, kontrolsüz artan nüfus, doğal afetler nedeniyle kişilerin veya toplumların bulundukları yerleri terk etmesi veya ülkelerde yaşanan iç savaşlar göçün başlıca sebepleri arasında sayılabilir (Akgür, 1997; Kocaman ve Bayazıt, 1993; Kongar, 1999; Tekşen, 2003).

Hiç kuşku yok ki göçlerden en fazla etkilenen gruplar arasında çocuklar yer almaktadır. Çocukların geçmişten günümüze korunma, beslenme ve barınma hakları ön plana çıkmaktadır. Bu haklar çocukların hayatını devam ettirip gelişebilmesinin başlıca koşullarındandır. Bu hakların yanı sıra eğitim hakkı da göz ardı edilmemesi gereken konulardan birisidir. Eğitim hakkı; cinsiyet, köken, dil, renk, soy, din gibi özelliklerin yanı sıra, genellikle yaş açısından da bir ayrım gözetmeden tüm insanlara tanınmış olan

bir haktır (Akyüz, 2001). Çocukların gelişiminde barınma, beslenme, daha iyi koşullarda yaşamak gibi etkenlerin yanında eğitimin de çocuğun hayatında önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. Çünkü Gülmez'in (2000) de ifade ettiği gibi günlük hayatta eğitim özellikle de okul çağındaki çocukların eğitimi büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla çocukların ve gençlerin eğitim-öğretiminin gerçekleştirilmesi devletleri yönetenlerin başta gelen görevlerinden birisi olarak kabul görmektedir (Yasar, 2000). Bundan dolayıdır ki devletler göçmen öğrencilerin de eğitimine gereken önemi vermeli çocukların eğitime erişimine kolaylık sağlamalıdır.

Toplumların kendilerine özgü yaşam biçimlerinin, gelenek ve göreneklerinin, ahlaki ve kültürel değerlerinin kendilerinden sonraki kuşaklara aktarılması eğitim ile sağlanmaktadır (Akboy, 2005). İnsanları belli hedeflere yönlendirmek, yetiştirmek ve ideallerine kavuşmalarını sağlamak eğitimin amaçlarıdır. Eğitim alan bireyler farklılaşmakta ve gelişim göstermektedir. Bu gelişim ise kazanılan bilgi, yetenek, davranış ve değerler yoluyla gerçekleşmektedir (Özkan, 2006).

Okul, her birinin faaliyet ve amacı aynı olsa da kendine özgü işleyişi olan, çocukları sosyal hayata hazırlayan, rahat bir yaşam sürmelerini kolaylaştıran, çeşitli mesleklere yönlendiren yeteneklerini ortaya çıkararak toplumlara faydalı bireyler yetiştiren kurumsal ve özel yapıdır (Ergün, 1994). Diğer bir ifadeyle okul, öğrencilerin bilgiye ulaşabildiği ve bu teorik bilgiyi kullanmalarına olanak sağlayan bir yapıdır (Numanoğlu, 1999). Bu yapı geçmişten günümüze değin bireylerin içinde bulundukları toplumda birlikte hareket edebilmelerini, iletişim kurmalarını ve uyum sağlamalarını, başka bir deyişle "sosyalleşmesini" hedeflemektedir. Bu nedenledir ki okul, toplumun en önemli yapı taşlarından birisidir.

Dewey'e (1996) göre kişinin toplumda kendisini ifade edebilmesinde okulun önemli katkısı bulunmaktadır. Toplumun küçük bir örneği olan okul, öğrencileri sosyal hayata hazırlarken, aynı zamanda kendilerini tanımalarını, kişilik gelişimini ve kendilerini kanıtlamalarını sağlamaktadır (Çakır, 2006). Ayrıca okullar ülkelerin geleceğinde istihdam oluşturulmasında oldukça etkin rol oynamaktadırlar. Okullar, mesleki eğitimin yanında değerler eğitimiyle birlikte, bireylerin toplumsal hayata dair görev ve sorumluluk bilincinin oluşmasına da katkı sağlamaktadır (Balay, 2004).

Okullarda yapısal değişikliklere sebep olan konulardan birisi de göçtür. Göçün istenmeyen sonuçlarının başında eğitimin işleyişinin aksaması, yetersizleşmesi ve yaygınlaştırılamaması gelmektedir. Kırsal kesimlerden şehirlere göç ile eğitim öğretim hizmeti veren okullarının fiziksel kapasiteleri yetersiz kalmakta ve birçok sorunun ortaya

çıkmasına neden olmaktadır. Göç ile kalabalıklaşan sınıflarda ders araç gereçlerinden öğrenciler yeterince yararlanamamaktadırlar. Öğretmenler öğrencilere yeteri kadar vakit ayıramamakta, öğrencilerin akademik başarıları azalmakta, sınıf yönetimi zorlaşmakta ve çeşitli disiplin olayları meydan gelmektedir (Karakuş, 2006). Bu nedenle göçler insanların eğitim yaşamlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Nar'a (2008) göre de göçlerin olumsuz etkilerinden en çok etkilenen grup çocuk ve ergenlerdir. Göç, çocuk ve ergenlerin psikolojilerinde onarılması güç etkiler bırakmaktadır; yani göç, çocuk ve gençler için başlı başına bir risktir. Göçlerden olumsuz etkilenen ergen ve çocuklar yeni okullarında birçok uyum sorunlarıyla karşılaşmakta bu durum onların eğitim öğretim hayatlarının da olumsuz etkilemektedir (Nar, 2008). Öğretmenler, göçmen çocukların topluma kazandırılmasında, iyi birer birey olmalarının sağlanmasında da etkin bir rol oynamaktadırlar. Göçmen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla öğretmenler özellikle dil farklılığı nedeniyle öğrenime uyum sağlamaya çalışan öğrencilerin yaşadıkları sorunları azaltmaya çalışmaktadır (Şeker ve Aslan, 2015). Buna göre okulların çocuğun hayata hazırlanmasında, gelişiminde, sosyalleşmesinde ve yeni bir hayata uyum sağlamasında önemli görevler üstlendiği söylenebilir.

Türkiye coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dahil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin son durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Göç idaresinin verilerine göre Türkiye, 1922'den günümüze kadar 6,5 milyondan fazla kişiye kucak açmıştır. Dahası bu sayıya çalışma ve eğitim gibi amaçlarla gelen yabancılar dahil değildir. Türkiye'ye çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla gelmiş olan yabancılara ilişkin rakamlara bakıldığında ise son 15 yılda yaklaşık 3,3 milyon yabancının ikamet izni aldığı kaydedilmiştir (https://www.goc.gov.tr).

Son yıllarda Türkiye'de geçici koruma altında bulunan kişi sayısı ciddi oranda artmıştır. Bunun sebeplerden birisi de şüphesiz Orta Doğu'da yaşanan şiddet ve siyasi sorunlardır. Coğrafi olarak Türkiye'nin sınır komşusu olan Irak, İran ve Suriye gibi ülkelerden çok sayıda insan bireysel ya da toplu olarak Türkiye sınırlarına gelerek sığınma talep etmişlerdir. Bu sığınmacıların büyük bir bölümü Türkiye'nin onlar için ayırdığı sığınmacı kamplarında kalmış, diğer bölümü ise kendi imkânları dâhilinde ülkenin çeşitli bölgelerinde yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) göre Türkiye'de 2020 yılında Suriye, Irak, Somali ve diğer ülkelerden gelen dört milyona yakın kayıtlı mülteci ve sığınmacı mevcuttur (BMMYK, 2020). 13 Ocak 2021 itibariyle Türkiye'deki Suriyeli göçmen

sayısı 3 milyon 645 bin 557 milyon olarak belirlenmiştir. Tarihte bu kadar çok toplu göç olayına sık rastlanılmamaktadır. Nitekim 1995-2013 yıllarında Türkiye'ye göç eden Suriye uyruklu göçmenlerin sayısı sadece 635 olarak kayıtlara geçmiştir (Brookings Enstitüsü ve Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 2014).

Göç idaresinin 03.02.2021 tarihli istatistiklerine göre 2021 yılında Türkiye'de oturum izni alan yabancı uyruklu göçmenler incelendiğinde Irak vatandaşlarının 119. 934 kişi ile ilk sırada, Suriye uyrukluların 83.814 kişi ile ikinci, Azerbaycan vatandaşlarının 46.318 kişi ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Göç eden çocukların sayılarına bakıldığında ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Eylül 2019 göç raporu Türkiye'de 1.234.439 eğitim çağında göçmen öğrenci olduğunu göstermektedir. Bu göçmenlerin 736.735'sinin (%59,68) eğitim öğretime katılımı gerçekleşmiştir. Göçmen çocukların 639.894'ü (%51,84) e- okul sistemine; 96.841'i (%15,13) Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi'ne (YÖBİS) kayıtlıdır. Aynı verilere göre 1.047.536 olan göçmen öğrencilerin MEB'e bağlı resmî okullara kayıt işlemeleri düzenli olarak yapılmaktadır. MEB'ebağlı resmî (Geçici Eğitim Merkezleri Dışında) okullarda Türkiye'ye göç eden 477.931 geçici koruma altındaki Suriyeli ve 56.191 Irak vatandaşı toplam 534.122 öğrenci eğitim öğretimini Türkçe olarak gerçekleştirmektedir. Ayrıca açık okullara kayıtlı 17.629 öğrenci mevcuttur. Toplu göçle Türkiye'ye göç eden 648.592 (319.278 kız, 329.314 erkek) göçmen öğrencinin eğitime erişimi sağlanmıştır.

Kitlesel göçler, hem kendi dillerinden, dinlerinden kültürel yapılarından gelenek ve göreneklerinden farklılıklar gösteren başka bir ülkeye yapıldığında göç eden bu kitlenin çocuklarının eğitimi olumsuz etkilenmekte hem de göç ettikleri yerlerdeki eğitim koşullarını zorlaştırmaktadır. Okul, öğretmenler ve eğitim alan öğrenciler bu geçiş sürecinde olumsuz yönde etkilenmektedir. Öte yandan Türkiye'de zaten yetersiz olan okul, öğretmen ve altyapı sorununa bir de artan öğrenci sayısı eklendiğinde sorun daha da büyümektedir. Göçlerin neden olduğu fiziki yetersizlikler, sınıf mevcutlarının artması ikili eğitimi öğretimi de beraberinde getirmiş; öğretmen eksikliği artmıştır (Birinci, 2003; Akt. Şahin, 2012). Göçlerin eğitimi olumsuz etkiledikleri yapılan araştırmalarla (Karakuş, 2006; Çuhadar ve Sarı, 2007; Taşkın ve Erdemli, 2018) ortaya konulmuştur.

Başka ülke veya şehirlere göç eden aileler çocuklarına sağlıklı bir yaşama ortamı sağlayamadıkları için çocukların verimli ders çalışma ortamı olmamaktadır. Sağlıksız koşullarda yaşayan ve bununla birlikte insani yaşam koşullarını sağlayamayan, ders çalışma zamanı ve ortamı bulamayan öğrencinin başarısı da bundan etkilenmekte ve bu koşullardaki kalabalık sınıflar ile bu sınıfların oluşturduğu okulların akademik

başarılarının azaldığı görülmektedir (Karakuş, 2006). Türkiye'ye göç eden ailelerin çocuklarının farklı bir dilde eğitim görmeleri onların başarısız olmalarına sebep olmaktadır. Eğitim dilindeki farklılık çocuğun okulda öğretmeni ve arkadaşları ile iletişimini güçleştirmekte, çocuğa dışlandığını hissettirmektedir. Ayrıca bu okulda iletişim kuramayan ve derslerde başarısız olan çocuk, arkadaşlarına baskı kurmaya çalışmaktadır. Akranlarına kötü davranmakta hatta akran zorbalığı yapmaktadır. Oyunlara arkadaşları tarafından alınmayan çocuk, oyunları bozmakta sık sık öğretmenleri ve yöneticiler tarafından uyarılmaktadırlar. Göçmen öğrenci okulda uyum problemi yaşamakta ve herkesin kendini dışladığı kanısına varmaktadır. Önceki okulundan ve arkadaşlarından ayrılma nedenini ailesine bağlayan çocuk ailesine tepki göstermekte ve bu tepkisini de okul ve sınıf kurallarına uymayarak göstermektedir (Yörükoğlu, 2000). Göçler çocukların kişilik gelişimlerini de olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Büyümekte ve gelişmekte olan çocukların çevreleri ile olan ilişkilerinin kuvvetli olduğu bir dönemde yaşadığı ortamdan başka bir ortama taşınması sonucunda çocukların kişiliklerinin oluşumunda yıkıcı etkilerin oluşmasına sebep olmaktadır (Yıldız, 2007).

Göç, ailelerin yaşam alanlarında çeşitli sorunlara yol açmakla birlikte, okullarda genellikle ilköğretim okullarındaki öğrencilerin eğitim-öğretiminde bazı problemleri de beraberinde getirmektedir. Artan göçler nedeniyle, bir okulda hem Suriyeli hem de Iraklı göçmen öğrencilerin bulunması gibi farklı kimlik ve farklı göçmenlik statülerine sahip birbirinden farklı bir gruba eğitim verebilmek okul yönetimine ve öğretmenlere birçok sorun yaşatmaktadır (Pinson ve Arnot, 2010). Türkiye'ye göç eden mülteci çocukların devlet okullarında öğrenim görmesi, aynı dile mensup aynı kültürü paylaşan sınıflarda öğretmenlik yapmaya alışkın öğretmenler için öğretimsel sorunlar oluşturmuş, dil eksikliği nedeniyle öğretmenler sıkıntı yaşamaya başlamışlardır (Şeker ve Aslan, 2015).

Göç alan bölgelerdeki okullarda görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları başlıca sorunlar; göçmen ailelerin çocuklarına uygun ders çalışma ortamı hazırlayamamaları, sınıfların kalabalık oluşundan öğretmenlerin öğrencilere yeterince zaman ayıramaması, ders araç gereçlerinin temin edilememesi, dil farklılığından dolayı iletişim sağlanamaması ve devamsızlığa bağlı olarak başarının düşmesidir (Çuhadar ve Sarı, 2007). Ayrıca göçmen öğrencilerin bulunduğu okullarda kültür farklılığından kaynaklı sorunlarla ve disiplin problemleriyle de karşılaşılmaktadır (Taşkın ve Erdemli, 2018). Buna göre göçmen öğrencilerin, bulundukları sınıflarda uyum problemleri yaşadıkları, ders araç gereçleri karşılamakta güçlük çektikleri ve kalabalık sınıflarda öğretmenlerin sınıf yönetiminde ve disiplini sağlamada zorlandıkları söylenebilir.

Değirmencioğlu'na (2010) göre dil insanların birbirleri ile iletişim kurabilmeleri için en önemli faktörlerinden biridir. Göç eden ailelerin bulundukları yerin diline yabancı olmaları onların çevresiyle iletişim kurmalarını zorlaştırmakta ve birtakım sorunlara neden olmaktadır. Bu sorun çocukların eğitiminde de önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim ile verilmek istenen kazanımlar dil aracılığı ile gerçekleştirildiğinden dil bilmeyen göçmen çocukların eğitim düzeyi yetersiz kalmaktadır. Ana dilinden farklı bir ortamda eğitim alan çocuklar diğer yaşıtlarına göre kıyaslandığında eğitim öğretim açısından oldukça dezavantajlı durumdadırlar. Nitekim yapılan çalışmalar (Çuhadar ve Sarı, 2007; Taşkın ve Erdemli, 2018) da dil bariyerinin göçmen çocuklarının eğitiminde önemli bir sorun olduğunu göstermektedir.

Eğitimini anadilinden farklı bir dilde alan göçmen çocukları derslerde öğrenme sıkıntısı yaşadıklarından dolayı genellikle öğretmenleri tarafından derste anlatılanları algılayamamakla suçlanmaktadır (Çoşkun, Derince ve Uçarlar, 2010). Eğitim diline yabancı olma, duygu ve düşüncelerini ifade edememe gibi nedenler sınav odaklı bir eğitim sisteminde fırsat eşitliğini ortadan kaldırmaktadır. Bu durum göçmen çocukların diğer yaşıtlarına göre yarışa bir adım geride başlamalarına, bu çocukların şiddete ve suça yönelmelerine ve zararlı alışkanlıklar kazanmalarına da yol açmaktadır (Hancı, Aktaş ve Akçiçek,1996).

Göç etmiş ailelerin en önemli sorunlarından bir diğeri ekonomik yetersizlikleridir. Bu aileler geçimlerini sağlayabilmek ve günlük yaşamlarını devam ettirebilmek için genellikle düşük ücret ve uygun olmayan iş koşullarında çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle çocuklar aile ekonomisine katkıda bulunabilmek için okula gidip eğitimlerine devam etmek yerine çalışmaktadırlar. Bu durum çocukların eğitimlerini aksatmakta, devamsızlıklarını artırmakta, okul başarısının düşmesine sebep olmaktadır (Aslan, 2001). Görüldüğü gibi göçmen ailelerin yeni yaşadıkları yerlerde yaşadıkları ekonomik sıkıntılar çocuklarının eğitimine de olumsuz yansıyabilmektedir.

Göçmen çocukların yaşadıkları maddi ve kültürel etkenlerden kaynaklı problemler de eğitimi olumsuz etkilemektedir. Geçici koruma altındaki çocukların özellikle Suriyeli ve Iraklı geçici koruma altındaki çocukların konu edildiği çalışmalarda (BMMYK, 2014; Harunoğulları, 2016; Sirin ve Rogers-Sirin, 2015; Uğurlu, 2018; Watkins ve Zycks, 2014) göçmenlere yönelik olumsuz ön yargılar, göçmenlerin yerel halka göre daha az ücretle çalıştırılması, maddi imkânsızlık sebebiyle çocukların küçük yaşta çalışma hayatına başlamaları, kız çocuklarının gelenek, töre gibi nedenlerle çocuk yaşta evlendirilmeleri gibi sorunların eğitimi olumsuz etkilediği ortaya konulmuştur.

Görüldüğü üzere göçmen ailelerin bulundukları toplumun diline yabancı olmaları ve ekonomik koşullarının oldukça kötü olması çocukların eğitiminin ikinci plana atılmasına yol açmakta ve eğitime gereken katkı ve önem verilmemesiyle sonuçlanmaktadır. Bu durum ise hem öğrenciyi hem de öğretmeni olumsuz etkilemektedir. Ancak çocukları okula giden ailelerin okul ile iş birliği yapması, öğretmenleri ile yakın iletişimde bulunması, çocuğu eğitim süresince okulla bağını koparmaması okul aile öğretmen iletişimini olumlu etkilemektedir. Veli öğretmen iletişiminin yetersiz ya da hiç olmadığı durumlarda öğretmen öğrencisini yakından tanıyamamakta sorunları hakkında bilgi sahibi olamamaktadır. Bundan dolayı çocuğu eğitimine ve sosyal hayatına gereken katkıyı sağlayamamaktadır. Velinin okulu sevmesi ve öğretmen ile iş birliği içinde olması, çocukların da okulunu ve öğretmenini sevmelerine katkı sağladığı gibi öğrencilerin okula devamını ve ders başarılarını da artırmaktadır (Erjem, 2009; Gökçe, 2009). Buradan veli öğretmen, veli okul iş birliğinin eğitim öğretimde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Velinin çocuğunun eğitimiyle yakından ilgilenmesinin çocuğun akademik başarısını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Göçmen ailelerin eğitime ilgisizliğinin temel gerekçesi Nar'a (2008) göre; göç etmeden önce yaşadıkları yerlerin kırsal bölgelerde yer almasıdır. Sarı (2004) "Okul Yönetiminde Halkla İlişkiler" sorununa değindiği yazısında şunları dile getirmiştir: Kırsal ortamlardan büyük şehirlere göç eden ailelerin genellikle çok çocuklu olduğu, çocuk sayılarının üç ile beş arasında değiştiği ve çocuğun gelecek garantisi olarak görüldüğü belirtilmektedir. Ekonomik düzeyi genellikle düşük olan bu ailelerde kişi başı harcamalar gelir seviyesine bağlı olarak daha da düşmekte ve aileler öğrencilerinin sosyal ve eğitsel harcamalarına katkı sağlayamadıkları için çocukları lise ve yüksek eğitime devam edememektedir. Göçmen ailelerdeki çocuk sayısını fazla olması ailelerin çocuklarına yeteri kadar zaman ayıramamalarına sebep olmakla birlikte çocuklarını eğitsel faaliyetlere gönderememektedirler.

Öğretmenin tutum ve davranışlarının doğrudan öğrencileri etkilemesi bilinen bir gerçektir. Göç gibi dezavantajlara sahip öğrenciler üzerinde ise daha derinden etkilere sahip olacağını söylemek mümkündür. Tezcan (2003) çocuklara yeterli ilgi ve alaka göstermeyen, arkadaşları arasında küçük düşüren, alaycı dil kullanan, sevgisiz, şiddet kullanan ve cezalandıran öğretmenlerin sevilmediğini belirtmiştir. Farklı kültürden gelen göçmen çocuklar bu olaylardan daha çok etkilenmektedirler. Nitekim Delfabbro ve diğerleri (2006) öğretmenleri tarafından dışlanan, şiddet gören, cezalandırılan çocukların

okulda devamsızlık yaptığını ve bu durumun ders başarılarını düşürdüğünü ve çocukların suça eğilim gösterdiğini belirtmektedir.

Çuhadar ve Sarı'ya (2007) göre öğretmenin olumsuz davranışları ile karşılaşan öğrenciler ekonomik yeterliliği olmayan, dil ve kültür farklılığı gösteren öğrenciler "dezavantajlı çocuklar" olarak adlandırılmaktadır. Ekonomik açıdan yetersiz bölgelerde ve kenar semtlerdeki okullarda çalışan öğretmenlerde, okulların fiziki koşullarının yetersizliği, veli öğretmen iş birliğinin yetersizliği, onların kendilerini çaresiz hissetmelerine sebep olmaktadır. Bu nedenledir ki istenilen düzeyde sağlıklı bir eğitim verilmesi mümkün olmamaktadır. Kırsal alanlarda öğretmen açığının kapatılamaması ve eğitimin geçici öğretmelerle yürütülmeye çalışması eğitimin aksamasına ve öğrencilerin olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Sürekli değişen öğretmen nedeniyle eğitime uyum sağlamaya çalışmakta zorlanan öğrenci için bu durum ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Karakuş (2006) da göç alan bölgelerde çalışan öğretmenlerin göçten kaynaklanan sorunlar nedeniyle bu okullarda çalışmak istemediğine dair bulgulara ulaşmış, öğretmenlerin iş doyumu ve motivasyonlarının düşük olduğunu, bu okullardan bir an önce gitmenin çarelerini aradıklarını belirtmiştir.

Eğitim sisteminde göçmen öğrencilerin yaşadıkları zorluklarda nasıl mücadele edeceğini bilemeyen, herhangi bir sorunda çözüm üretemeyen öğretmenler çoğu zaman mevcuttur (Karaca ve Doğan, 2010). Roxas'a (2010) göre bu öğretmenler göçmen çocukların yaşadıkları sorunları çözmeye yardımcı olabilecek çalışma bilgisi ve deneyimden yoksundur. Okul yönetimleri ise başarı beklentisi içinde olurken gerekli hizmet içi eğitim için teknik desteği sağlayamamaktadırlar. Bu durumda öğretmenlere kendi fikir ve eğitim tecrübelerinden faydalanmaktan başka bir yol kalmamaktadır (Roxas, 2010).

Buraya kadar tartışılanlar ışığında göçmen çocukların eğitimlerinde çeşitli sorunlarla karşılaşıldığını söylemek mümkündür. Bu sorunları genel olarak göçmen öğrencilerin uyum sorunları, dil farklılığından kaynaklı iletişim sorunları, öğrencilerin akademik başarılarında yaşanan problemler, disiplin sorunları, göçmen ailelerin ekonomik sıkıntılarının eğitime yansıması, göçmen ailelerin çok çocuklu olmaları nedeniyle çocuklarına gereken önemi göstermemeleri, akran zorbalığı, okullarda yaşanan dışlanma olayları, göçmen ailelerle yönetici ve öğretmenlerin yaşadığı iletişim sorunları ve kültür farklılığından yaşanan problemler olarak sıralamak mümkündür. Bu çalışmada Iraklı göçmen öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar öğretmen ve yöneticilerin görüşleri doğrultusunda ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu nedenle Iraklı göçmen öğrencilere eğitim veren öğretmen ve yöneticilerin bu süreçteki deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi, sorunların kaynağının görülmesi ve buna yönelik önlemler ve politikalar geliştirilmesi açısından faydalı olacaktır. Ancak sorunları çözmede kendi başlarına kalan öğretmenlerin yaşadıkları sıkıntıların araştırılması, mesleki sorunlarının hafifletilmesi için yapılan çalışmalar ise ne yazık ki yok denecek kadar azdır (Arnot, Pinson ve Candappa, 2009). Bu sebeple bu araştırmanın problemi, Ankara ili Mamak ilçesindeki kamu ilkokullarında görevli olan öğretmen ve okul yöneticilerinin, Iraklı öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları problemler ve bu problemlere ilişkin çözüm önerilerinin neler olduğudur.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, Ankara ili Mamak ilçesindeki kamu ilkokullarında görev yapan öğretmen ve okul yöneticilerinin, Iraklı öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları problemleri çözümlemek ve bu problemlere ilişkin çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada yanıt aranan sorular şunlardır:

1- Ankara ili Mamak ilçesindeki kamu ilkokullarında görevli olan öğretmen ve yöneticilerin Iraklı öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları akademik sorunlar nelerdir?

2- Göçmen öğrencilerin yaşadığı uyum sorunlarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri nelerdir?

3- Göçmen ailelerin kültür farklılığından kaynaklanan eğitim öğretim sorunları nelerdir?

4- Ankara ili Mamak ilçesindeki kamu ilkokullarında görev yapan kamu ilkokulu öğretmen ve yöneticilerinin Iraklı öğrencilerin aileleri ile yaşadıkları sorunlar nelerdir?

5- Iraklı göçmen öğrencilerle çalışan yönetici ve öğretmenler arasında yaşanan sorunlar nelerdir?

6- Ankara ili Mamak ilçesindeki kamu ilkokullarında görev yapan öğretmen ve okul yöneticilerinin Iraklı öğrenci ve aileleri ile yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

Önem

Bulundukları yaşam şartlarından daha iyisini elde etmek, en iyi ekonomik koşullara sahip olmanın yanı sıra farklı kimliklerin neden olduğu ayrımcılık, iç savaşlar ve ülkelerin uygulamış oldukları politikalar insanları bulundukları yerlerden başka yerlere göç etmeye zorlamaktadır (Kutlu, 1992). Nitekim son yıllarda da birçok insan kendi ülkelerindeki iç savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'nin dış göç konusunda tarihten edindiği deneyimler göz önüne alındığında, Suriye'de iç savaşın bitmesi ve normalleşmenin sağlanması durumu gerçekleşse dahi, geçici koruma kapsamındaki tüm nüfusun geri dönmeyeceğini söylemek mümkündür (Dillioğlu, 2015). Bu bağlamda geçici koruma kapsamındaki öğrencilerin eğitimi, Türkiye'ye uyumları açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla eğitim alacakları okulların yöneticilerinin ve öğretmenlerinin bu süreçte karşılaştıkları sorunların belirlenmesinin ve ortaya konulacak çözüm önerilerinin öğrencilerin uyumunda önem arz ettiği söylenebilir.

Bu çalışma, Iraklı geçici koruma altındaki çocukların eğitimi sırasında gelişen sorunları en yakından yaşayan sınıf öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin ne tür sorunlar yaşadığı ve bu sürecin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için eğitimcilerin ne tür beceri ve donanıma sahip olması gerektiği konusunda bilgi sağlaması açısından önemlidir.

Türkiye' ye göç eden Suriyelilerle ilgili birçok çalışma yapılmış olmasına karşın Iraklılarla ilgili yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Dolayısıyla bu çalışmanın literatürdeki bu boşluğu dolduracağı umulmaktadır. Farklı dil ve kültüre sahip olan Iraklı öğrencilerin bulunduğu sınıflardaki öğretmenler çeşitli sorunlarla karşılaşmakta ve kendilerince bu sorunları çözmeye çalışmaktadırlar. Bu çalışmada Ankara'ya göç eden Iraklı geçici koruma altındaki öğrencilere eğitim veren ve kamu ilkokullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlarla baş etme yolları incelenerek hem bu sorunların tespit edilmesine hem de bu konuda politika geliştiricilere ve uygulayıcılara çözüm yolları konusunda ışık tutacağı umulmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2020-2021 eğitim öğretim yılında, Ankara'nın Mamak İlçesinde bulunan kamu ilkokullarında Iraklı göçmen öğrencilerle görev yapan öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Göç: Topluluk ya da şahısların mevcut yaşam alanlarını isteyerek veya zorla, kalıcı ya da geçici bir süre değiştirmesidir.

Göçmen Aile: Genellikle ekonomik nedenlerle veya içinde bulunduğu sosyal ortamın hoşnutsuzluğu nedeniyle kendi ülkesini gönüllü olarak terk ederek Türkiye'ye yasal veya yasadışı yollarla gelmiş ve Mamak İlçesinde yaşayan yabancılar.

Yönetici: Ankara ili Mamak ilçesindeki kamu ilkokullarında Iraklı göçmen öğrencilere eğitim veren okullarda görev yapan müdür ve müdür yardımcılarıdır.

Öğretmen: Ankara ili Mamak ilçesindeki kamu ilkokullarında sınıfında Iraklı göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerdir. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun43.Maddesine göre, öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir.

Iraklı Öğrenci: Türkiye'ye yasal veya yasadışı yollarla gelmiş Mamak İlçesindeki kamu okullarında öğrenim gören öğrenciler.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın kuramsal çerçevesine ilişkin bilgiler bu bölümde ilgili başlıklar altında sunulmuştur.

Göçün Tarihçesi ve Göçlerin İnsanlık Tarihindeki Yeri

Göç, göçmen gibi kavramlar tarihin hemen her döneminde insanların yaşamında yer eden, onları ve onların yaşadıkları toplumu/toplulukları etkileyen çok boyutlu kavramlardır. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde göç kavramı "Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret" olarak tanımlanırken göçmen kavramı "Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir*"* tanımlanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından yayımlanan Göç Terimleri Sözlüğü'nde ise göç kavramı, "Uluslararası bir sınırı geçmek veya bir devlet içinde yer değiştirmek olarak tanımlanmaktadır. Göç süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir." şeklinde tanımlanmıştır (Çiçekli, 2009). 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ise göç kavramını; "Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade eder" şeklinde ifade etmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2013).

Göç kavramı literatürde de çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Başol'a (1995) göre göç, nüfusun belirli bir bölümünün çeşitli nedenlerle bulunduğu yerden ayrılıp başka bir yere yerleşmek amacıyla gitmesidir. Ozankaya (1971) ise göçü, belirli bir sosyal yapı içindeki birey ve grupların sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel nedenlerden dolayı bir yerden başka bir yere gitmeleri şeklinde tanımlamaktadır. Göç, genel olarak bireylerin ya

da ailelerin yaşadıkları yerlerden başka yerlere çeşitli sebeplerle yer değiştirmesi olarak kendisini göstermektedir (Akt. Topsakal ve diğ. 2001).

İnsanlık tarihi boyunca bir yerden başka bir yere yerleşmek suretiyle göçler gerçekleşmiştir. Bu anlamda insanlık tarihi için aslında bir göçler tarihi demek mümkündür. Söz konusu göçler günün ve yerin şartlarına göre farklı amaçlarla gerçekleşmiş ve bu nedenle de farklı isimlerle anılmışlardır. İnsanlar bulundukları bölgedeki imkânların tükenmesi ya da mevsimsel nedenlerle yaşamsal imkânların zorlaşması neticesinde başka bölgelere göç etmişlerdir. Çoğu toplumlar bu göç halini belli bir mevsimsel program çerçevesinde sürekli devam ettirmiş, yaşamını buna göre düzenlemiştir. Böylece göçebe topluluklar ortaya çıkmıştır. İlk başlarda bütün topluluklar göçebe hayatı yaşarken belli türlerdeki bazı küçükbaş ve büyükbaş hayvanları evcilleştiren, bazı bitki türlerini yetiştirmeyi başaran insanların tarımı ilerletmesiyle kimi göçebe topluluklar tarımla uğraşan toplumlar haline gelmiştir. Tarihte göçler genel olarak; açlık, savaş, şiddet, kıtlık, iklim koşulları, ekonomik gereksinim, siyasi ve dini sebeplerle gerçekleşmişken, daha yakın zamanlarda da eğitim, makineleşme, sanayileşme, vb. nedenlerden kaynaklanmıştır. Geçmişte insanların yer değiştirmelerinin temel sebepleri daha çok fizyolojik sebeplerden kaynaklanmıştır. Bu süreçteki göçler, bazen açlık, bazen savaşçı kabileler arasındaki çekişmeler, bazen de avcılık nedeniyle gerçekleşmiştir. Tarih boyunca insanlar, elverişsiz doğa şartlarından kurtulmak, daha nezih muhitlerde ikamet etmek, daha insani ilişkiler kurmak, toplumsal ortam oluşturmak ve yaşamlarını daha elverişli coğrafyalarda devam ettirmek için bir yerden başka bir yere göç eylemini gerçekleştirirler. Daha iyiye ulaşma ereği olarak göç, insanlık tarihinin her döneminde görülmüştür (Göngör, 2015).

Sanayi devrimi ile yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda artan üretim, işlenecek hammadde ve kullanılacak insan kaynağı gibi sorunları meydana getirmiştir. İşlenecek hammadde arayışı nedeniyle gelişmiş ülkeler geri kalmış ülkeleri sömürü yarışına girmişlerdir. İş gücü ihtiyacı ise, çocuk, kadın, genç yaşlı denilmeden fazla çalışma saatleri küçük yerleşim yerlerinden ya da başka ülkelerden göçlerle giderilmeye çalışılmıştır.

Küçük yerleşim alanlarından veya farklı ülkelerden büyük kentlere çalıştırmak amacıyla getirilen insan gücü etkeni, sanayileşme ile oluşan göçleri oluşturmaktadır (Tüfekçi, 2002). Özellikle sanayileşmeye bağlı göçler 20. yüzyılın başında da devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra ise ülkelerin kendi içlerinde daha gelişmiş bölgelere doğru iç göçler, tarım ülkelerinden de sanayisi gelişmiş ülkelere doğru dış

göçler yoğun bir şekilde sürmüştür. Günümüzde de endüstrileşme ile beraber teknolojik ürünlerin artması ve tarımda makineleşmenin bir sonucu olarak insan gücüne neredeyse ihtiyaç kalmamış ve bu nedenle şehirlere yapılan iç göçler önemli bir yer tutmaya başlamıştır.

Kartarı' ya (2006) göre göçmenler gittikleri yerlerde kendilerine tamamen yabancı oldukları dil, din ve kültüre sahip insanlarla sadece karşılaşmakla kalmayıp; bu insanların yaşam tarzlarını, kültürlerini, yeme içme alışkanlıklarını, dünyaya bakış açılarını gözlemleme ve algılama fırsatlarını da bulmaktadırlar (Akt. Gülnar ve Balcı, 2010). Bilim ve teknolojideki gelişmelerin ulaşıma da yansıması insanların yaşadıkları yerlerden başka yerlere hareketini kolaylaştırmış, dünyanın farklı yerlerinde yaşanan refah farklılığı, göçlerin bütün ülkeleri etkilemesine, siyasi ve bilimsel olarak ele alınmasına sebep olmuştur. Göçler önceleri erkeklere özgü bir kavram olarak görülürken, 1980'lerden itibaren kadınların da göçlere konu edilmeye başlandığı, 2000'lerde ise çocukların da göçlerde azımsanamayacak kadar yer tuttuğu görülmüştür (Topcuoğlu, 2012).

Dünyadaki çoğu ülkeyi olumlu ya da olumsuz etkileyen küreselleşme süreci; insanların bir yerden başka bir yere göç etmesini etkiliyerek ülkelerdeki insan sayısını ve yoğunluğunu artırmıştır. Yaşanan bu göçlerin bir sonucu olarak son yıllarda ortaya atılan uluslararası göç kavramı, sosyal bilimcilerin bu göçlerle yakından ilgilenmelerine yol açmıştır (Deniz ve Özgür, 2010). Uluslararası göç dinamik, karmaşık ve çok boyutlu bir olgu olduğu gibi aynı zamanda sürekli de bir devinim halindedir. Bu kavram farklı bağlamlar içinde farklı şekiller alabilmekte ve farklı şekillerde gelişmektedir. İçinde geliştiği bağlamın şartlarından etkilenmekte ve bu koşullardaki değişimlerle etkileşerek ise dönüşümler geçirmektedir (Öner, 2012).

Türkiye sahip olduğu jeopolitik ve coğrafi konumu nedeni ile uzun yıllardan beri büyük ve küçük birçok göç hareketine ev sahipliği yapmak zorunda kalmıştır. Türkiye zor durumda kalan milyonlarca göçmene topraklarını açmış, onların eğitim, barınma, sağlık ve beslenme gibi ihtiyaçlarını imkanlar ölçüsünde karşılamaya çalışmıştır. Türkiye'nin sınır komşusu olan ülkelerde yaşanan iç savaş ve isyanlardan etkilenen insanlar yaşam standartlarının yüksek olduğu, refah seviyesi yüksek ülkelere göç ederken ülkemizi bir köprü olarak kullanmışlardır. Türkiye'nin son yıllarda izlediği siyaset ve ekonomideki gelişmeler Türkiye'yi göç hareketlerinin merkezi haline getirmiştir. Yaşanan bu durum, Türkiye'nin göçe bağlı nüfus artışını, güvenlik sorununu, değişen kültür ve sosyolojik yapısını gündeme getirmektedir (GİGM, 2013).

Göçmenler ilk zamanlarda Türkiye'yi geçiş bölgesi olarak kullanırken son yıllarda Türkiye'nin değişen siyasi ve ekonomik yapısından dolayı Türkiye "hedef 13 ülkeden biri" olarak görülmeye başlanmış ve bu durumun bir sonucu olarak Türkiye'ye yönelik göçler hala devam etmiştir (MEB, 2014/21Nolu Genelge). Topçuoğlu (2012), son yıllarda yaşanan göç hareketlerinin çoğunluğun Türkiye'nin sınır komşularından, Türk ve Müslüman kökenlilerin oluşturduğunu ve bu göçlerin karşılıklı anlaşmalarla veya meydana gelen iç savaşlar sebebiyle toplu olarak ya da bireysel olarak yaşlandığını belirtmiştir.

Göç ile Beraber Gelen Sorunlar

Göçler, göç eden bireyler ve göç ettikleri çevre açısından bazı sorunlar meydana gelmesine neden olmaktadır. Bu sorunlara aşağıda yer verilmiştir.

İşsizlik. Göçmenlerin yaşadığı en büyük sorunlardan biri işsizliktir. Eğitim düzeyi düşük olan göçmenlerin sahip oldukları bilgi düzeyi, tarımsal faaliyetlere uygun olup kent yaşamına uygun değildir (Karakuş, 2006). Kent yaşamı iş hayatında belli bir konuda uzmanlık ve beceri gerektiren insanları istihdam etmektedir. Özellikle yüksek gelir getiren işler, yüksek veya mesleki teknik eğitimi gerektirmektedir. Göçmenler sahip oldukları mevcut eğitim düzeyiyle istenilen işlere girmede çeşitli problemlerle karşılaşmaktadırlar (Kazgan, 1999). Şehir yaşamında iyi para kazanmanın iyi bir eğitimle doğrudan ilgili olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu bölgelerde yaşayan insanlar çocuklarının eğitim alıp sefalet ortamından kurtulmaları için çabalamaktadır. Okuma yazma oranının düşük olduğu bölgelerdeki insanların büyük bir kısmı çocuklarını imkanları ölçüsünde okutmayı düşünmektedir. Gündüz ve Yetim (1997) geri kalmış bölgelerdeki insanların şehir yaşamında iş hayatına katılma ve yüksek gelir elde etme imkânı olmadığı sürece kent yaşamına uyumunun bir problem olarak görülmeye devam edeceğini belirtmektedir. Bu problemler büyük kentlere niteliksiz insan gücünün artmasına neden olmaktadır.

Sosyal Sınıflara Ayrılma ve Dil Sorunu. Akademik çalışmalarda genel olarak göç, göçün ortaya çıkmasına neden olan sebepler ve sonuçlar gibi konularda birçok araştırma görülmektedir. Bu çalışmalarından bir bölümü Laleli(2019, Kars(2018) ve

Güneş(2019) sosyo-kültürel, ekonomik, güvenlik gibi nedenlere dayanan ve özellikle Türkiye'nin doğusundan batısına veya kırsal kesimlerinden kentlere doğru gerçekleştirilen iç göçlerin sebep ve sonuçlarını incelemektedir.

Göç ile ilgili yapılan çalışmalardan bazılarında ise, farklı ülkelerden Türkiye'ye yönelen dış göç olgusunun sebep ve sonuçları incelenmiştir. Bu kapsamda, Türkiye'de öğrenimlerini sürdüren yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi ile dış göç hareketlerinin eğitim üzerindeki etkilerine ilişkin birçok çalışma literatürde yer almaktadır (Apaydın, 2008; Buz, 2008; Can, 1996; Esentürk, 1998; Işık, 2009; Deniz ve Özgür, 2010; Gülnar Balcı, 2010; Kıroğlu ve diğerleri, 2010; Seydi, 2014; Şahin, 2001; Şen, 2008; Tezcan, 1994; Topcuoğlu, 2012; Topsakal, Merey ve Keçe, 2013). Bu çalışmalar yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin psikoloji, sosyoloji ve eğitim gibi birçok farklı alanda araştırmaları içermektedir. Ancak yapılan bu çalışmaların göçmen öğrencilerin okul ortamına uyumu konusunda yetersiz olduğu göze çarpmaktadır.

Yabancı uyruklu öğrenciler, öğrenim gördükleri okullarla sürekli bir etkileşim içerisindedir. İnsanlar sürekli iletişim içerisinde olduklarından birbirlerini etkilemekte ve yönlendirmektedirler (Uğurlu, 2014). Okul iklimi ve kültürü de yabancı uyruklu öğrencilerin okul içerisinde karşılıklı etkileşimde bulundukları alanlardan birisidir. Şerif, (1996) kültürü doğanın insan yapımı olan kısmı olarak ifade etmektedir. Balcı'ya göre (2001) kültür, bir örgütte/okulda yaşama geçirilmiş bilinçli ya da bilinçsiz ya da yarı bilinçli şekilde uygulanan bir dizi sayıltı, inanç ve değerler bütünüdür. "Göç eden bireylerin, geldikleri yerlerle bağlantıları kesilmediğinden, göç edilen ve varılan yerlerin kültürlerini taşıyan, ara kültüre sahip bireyler oluşmaktadır. Böylece kentlerin nüfus potansiyelini oluşturan geniş kitlelerin sahip oldukları değerler kentlere yayılmaya başlamıştır. Sonuçta, kentler gün geçtikçe büyüyüp köyün değerlerini taşımakta iken, köylerde de nüfus azalarak kentin ve teknolojinin oluşturduğu gelişimlere açılmaktadır" (Oktik, 1997).

Literatürde Türkiye'de göç sebebiyle öğrenimlerini başka okul ve yerlerde sürdüren çocuklarla ilgili olarak göçün çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Tümertekin, 1968; Akşit, 1998; İçduygu, 1999; İçli, 1999; Aslan, 2001; Tüfekçi, 2002; Erkan ve Bağlı, 2005; Karakuş, 2006; Kocaman, 2008; Uygar, 2008; Uluocak, 2009; Yıldız 2010; Bülbül ve Köse, 2010; Han, 2010; Ercilasun, 2011). Konu ile ilgili literatür incelendiğinde göç eden ailelerin çocuklarının ailelerin yaşadıkları sorunlardan kaçınılmaz olarak etkilendikleri ve yaşanan sorunların eğitime olumsuz yansıdığını gözler önüne sermektedir. Çocukların gittikleri yerlerdeki yaşam

kültürüne ve çevresine uyum sağlayabilmesi gittiği yerin konuşulan dilini kavrayabilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Kültür farklılığı yaşayan çocukların uyum sorunlarının olması kaçınılmaz bir durumdur (Kılıçkaya, 1988). Ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinden batıya, büyük şehirlere yapılan göçler örnekleminde incelenen eğitim, göç ilişkisinin araştırma bulgularına göre Türkiye'de göçe maruz kalan çocuklar okulda yaygın olarak uyum, dil, düşük sosyo-ekonomik koşullar, sorunlu arkadaş ilişkileri, ayrımcılığa maruz kalma, şiddet eğilimi ve şiddete maruz kalma, düşük akademik başarı, özgüven eksikliği, devamsızlık, okulu terk, çocuk işçiliği gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Çuhadar ve Sarı, 2007; Gökçe, 2009).

Göç-Eğitim İlişkisi

Eğitim insanların yaşamında önemli bir rol oynar. İnsan eğitim ile birlikte bireysel ve sosyal yaşamında gelişim sağlar. Toplumlar eğitime önem vermekle birlikte, verilen eğitimi nitelikli hale getirme, eğitim öğretim etkinliklerini zenginleştirme ve eğitimi tüm vatandaşlarına ulaştırmayı amaçlamaktadırlar. Eğitimli insanlar yaşadıkları toplumların geleceklerini inşa ederler. Dolayısıyla her insanın eğitime ihtiyaç duyduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Eğitim sistemi, kişilerin yaşamlarını sürdürdükleri toplumun faydalı, verimli ve etkili bir parçası olabilmeleri topluluğun diğer üyeleri ile dayanışma ve uyum içerisinde yaşayabilmeleri için yaşadıkları topluluğun kültürel özelliklerini tanıyabilmelerine bu özelliklere katkıda bulunabilmelerine yardımcı olmalıdır. Eğitimcilerin birçok kültürü barındıran sınıflarında ortak kültür oluşturabilmesi bireylerin kendilerini geliştirmelerine büyük oranda katkı sağlayacağı söylenebilir (Cırık, 2008).

Uluslararası antlaşmada da yabancı uyruklu vatandaşlar da dahil olmak üzere herkesin eğitim hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle ülkeler yabancı uyruklu bireylerin de eğitim öğretim faaliyetlerinden yararlanmalarını sağlamalıdır. Şişman'a göre "Eğitim, insani bir faaliyet olup insanın bütün yönleriyle geliştirilmesi olarak tanımlanır. Geleneksel bir yaklaşımla eğitim, bir toplumda insanların ortak değerler çevresinde bütünleştirilmesiyle erdemli bir toplum oluşturma süreci olarak tanımlanır" (2014: 4). Eğitim ile birlikte insanlar kendilerini geleceğe daha güvenli bir şekilde hazırlamaktadırlar.

Türkiye tarihi boyunca göç eden sığınmacılara her zaman kapılarını açmış onlara gerekli kolaylığı sağlamış ve güvenli bir ortam oluşturmaya çalışmıştır. Çocuklarının iyi

bir eğitim alabilmeleri için maddi ve manevi sıkıntılara rağmen, eğitim talepleri karşılanmaya çalışılmış ve somut çalışmalar yapılmıştır (Seydi, 2014). Bu tarihsel süreç içerisinde yabancı uyruklu öğrenci kavramı da Türk eğitim sisteminde yer almaya başlamıştır. Bu çerçevede yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimine ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi yönünde gerek uluslararası antlaşmalar gerekse anayasal ve diğer yasal düzenlemeler gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de yapılan tüm düzenlemelere rağmen son yıllarda artarak devam iç ve dış göçler ciddi problemlere neden olmuştur. Göçlerden kaynaklanan bu sorunların başında istihdam, barınma, altyapı ve çarpık şehirleşme gelmektedir. Ayrıca hızlı nüfus artışının eğitime yapılan yatırımların yetersiz olmasına sebep olduğu görülmektedir. Bu kaynak yetersizliği sınıfların kalabalık olmasına öğrenci başına düşen öğretmen sayısının azalmasına ve ikili eğitimin yaygınlaşmasına sebep olmaktadır (Birinci, 2003). Türkiye'de yaşanan göçlerin oluşturduğu sorunlar önemini korumaktadır. Göç hem ülke içinde hem de ülkeler arası sorunlar oluşturmaktadır. Bu durum şehirler çarpık kentleşme, alt yapı, trafik yoğunluğu, ekonomik ve sosyal sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Göçler dolayısıyla eğitim ve öğretimde derslik sıkıntısı, kalabalık sınıflar ve göçmenlerin eğitime ulaşamaması gibi sorunlar yaşanmaktadır. Hızlı nüfus artışı eğitim öğretime yapılan yatırımların AB standartlarına yaklaşmamızı engellemektedir. Okulların fiziki koşullarının yetersiz oluşu, sınıf mevcutlarının fazla oluşu, ikili öğretim, yeteri kadar öğretmen ve personelin bulunmaması ve dengeli dağılımın olmayışı gibi sorunlar öncellikle çözülmesi gereken konular olarak görülmektedir (Birinci, 2003).

Göçmen çocuklar geldikleri ülkelere birçok psikolojik sorunlarla gelmektedirler. Ancak geldikleri yerlerde bu psikolojik sorunlara yenileri eklenmektedir. Yaşanan bu göçler sonucu ailelerinde ayrılmak zorunda kalan çocuklar için sorun daha da ağırlaşmaktadır. Göç, ailelerin yaşamlarında birçok sorunlarla karşılaşmalarına neden olmakla birlikte, okullarda özellikle ilköğretim okullarındaki öğrencilerin eğitim-öğretiminde bazı sorunları da beraberinde getirmektedir.

Göçle birlikte okullara düşen öğrenci sayıları artmakta kalabalık sınıflarda ders yapılmaktadır. Bu durum öğrencilerin eğitim öğretim araçlarından yeterince yararlanamamalarına neden olmaktadır. Göçle birlikte okulların oyun alanları, okul çalışanları ve yardımcı personeli yetersizleşmekte, sınıf içi öğrenci sorunları artmakta, sınıf içi demokrasi işletilememekte ve disiplin sorunları ortaya çıkmaktadır (Topsakal ve diğ., 2013). Göç alan bölgelerde sınıfların kalabalıklaşması eğitim öğretimi olumsuz

etkilemektedir. Kalabalık sınıflarda görev yapan öğretmenin sınıf yönetiminde zorlandığı ve öğretmenin her bir öğrenciye ayıracağı zamanın azaldığı ve eğitim öğretimin olumsuz etkilendiği yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur.

Farklı kültürlere sahip öğrencilerin öğrenme talepleri faklı olabilir. Bu nedenle, farklı kültürden gelen öğrencileri barındıran eğitim kurumları kültürlerarası diyaloğa destek olabilmeli ve öğrencilerin bakış açılarını ufkunu geliştirebilmelidir. Gelişen bilim ve teknoloji sayesinde ülkeler arasındaki sınırlar ortadan kalkmış durumdadır. Yaşanan bu gelişmeler farklı kültürlerin iletişime geçmesini ve etkileşmesini zorunlu kılmıştır (Cırık, 2008). Göçmenler yeni geldikleri yerlerde kendi kültürlerini yaşamaya devam etmektedirler. Doğal olarak göçmenlerin bulunduğu sınıflarda farklı kültürlerden öğrenciler bulunmaktadır. Bu kültür farklılığı karşısında okullarda ve sınıflarda sorunların yaşanması kaçınılmazdır. Okullarda yönetici, öğretmen ve rehber öğretmenlerin kültür farklılığında kaynaklanan sorunları en aza indirmek ya da sorunlar ortaya çıkmadan gerekli önlemleri alması için çalışmalar yapması gerektiği söylenebilir.

Farklı kültüre sahip olan öğrencilerin oluşturduğu gruplar son yıllarda araştırmacıların dikkatini çekmeye başlamıştır. Göçmen öğrenciler uluslararası öğrenciler olarak tanımlanmaktadırlar. Bu grupların ilgi çeken noktası göçmen öğrencilerin yaşamlarını sürdürdükleri yeni yerlerdeki kültüre ne kadar uyum sağladıklarıdır (Dato-on, 2000. Akt; Gülnar ve Balcı, 2010). Farklı kültürden öğrencileri barındıran sınıfta çalışan bir öğretmenin ortak bir kültür ve iletişim oluşturabilmesi için; öğrenme ortamında farklılıklara yer vermesi, bireylerin tümüne eğitim fırsatı sağlaması, farklılıkların eğitimin içeriğini zenginleştirdiğinin farkında olması gerekir (Cırık, 2008)

Uyum Sorunları

Nar'a (2008) göre iç ve dış göçler yetişkinler kadar çocukları da olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzluklar gençler ve çocuklarda kendini daha çok uyum sorunları olarak kendini göstermektedir. Yaşanılan uyum sorunları şüphesiz ki çocukların eğitimlerine de olumsuz yansımaktadır.

Göçmenlerin yaşadığı ekonomik yetersizlikler doğal olarak çocuklarının eğitimlerini olumsuz etkilemekte ve çocukların eğitimlerine gereken önemi gösterememelerine neden olmaktadır. Sık sık okul değiştiren öğrenciler gittikleri ortamlara uyum sağlamakta zorluk çekmekte ve akademik olarak başarısız olmaktadırlar. Bir çocuğun yaşadığı ortamdan yabancı bir ortama gitmesi onda olumsuz izler

bırakmaktadır. Bu şekilde sık sık okul değiştiren çocuk, okula ve derslere gereken ilgiyi göstermeyerek derslerine çalışmayabilmektedir. Bu sebeple zaruri bir durum olmadığı sürece çocuğun okulu değiştirilmemelidir (Binbaşıoğlu, 2004). Buradan göçmen çocukların bulundukları okullarda uyum sorunu yaşadıkları ve bu durumun onların eğitimlerini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Çocukların Çalıştırılması Sorunu

Nüfustaki artışlar ve ekonomik yetersizlikler, iç savaş ve istikrarsızlıklar nedeni ile göç etmek zorunda kalan insanlar gittikleri yerlerde varlıklarını devem ettirebilmek için kötü koşullarda çalışmaktadırlar. Yaşadıkları ekonomik zorluklar nedeniyle aileler, maddi destek olması için çocukları da çalıştırmaktadırlar. Bu aileler çocuklarını gelir kaynağı olarak görmektedirler. Çalıştırılan çocuklar okula gidememekte ve gerekli eğitimi alamamaktadırlar. Göç etme nedenlerinin en başında yer alan ekonomik sorunlar, göç edilen yerde çoğunlukla çözülemediği gibi artarak sürmektedir. Göçle beraber katlanarak büyüyen yoksulluk eğitime olumsuz etkileri ele alındığından başarısızlıktan çocuk işçiliğine ve sonuç olarak da çocuk yaşta okulu bırakma ya da bir üst eğitim kurumuna devam oranındaki düşmelerle sonuçlanmaktadır (Açıkalın,1996; Erkan ve Bağlı,2005;Sevim, 2001).

Baştaymaz (2001) tarafından yapılan bir çalışmada çocukları çalışan ailelerde babaların çalışmak istemedikleri ve daha çok çalışan çocukların gelirlerini düzenleyen bir konumda oldukları belirtilmektedir. Hergenhahn'a (1988) göre çocuğun yapısına uygun olmayan sağlıksız ortamlarda ve uzun süreli çalışması çocuğun beden ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Öğrenmeyle ilgili yapılan araştırmalar, beyinin yapısının birbirine bağlı birçok sinir hücrelerinden oluşan sinir ağına sahip olduğunu ve bu sistemin çocukluk döneminde biçimlendiğini ve bireyin tüm hayatı boyunca bu sinir sistemini kullandığını ortaya koymaktadır. Bu durumda çocuk yaşta öğrenilenler, gelecekteki öğrenmelerin yapısını belirlemekte, öğrenmeyi çeşitlendirmekte ya da sınırlarını çizmektedir. Başka bir deyimle, yetişkinlerin öğrenmesi yeni hücre birleşimleri oluşturmaktan ziyade, çocukluk döneminde geliştirilenlerin yeniden düzenlenmesini ifade etmektedir (Hergenhahn, 1988). Uyarıcılar bakımından düzeyine ve yaşına uygun olmayan bir çevrede çalışan çocuğun kazanacağı deneyim ve yaşantılar oldukça sınırlı olacaktır. Sonuç olarak tüm öğrenmelerin temelini oluşturan anadil, okuduğunu anlama becerisi, sayısal işlemleri

kavrayabilme gibi yeterlik durumlarından kısıtlanan ve sınırlanan çocuğun öğrenme konusunda problem yaşayacağı bir gerçektir (Senemoğlu, 2001). Anadilinden farklı bir dilde eğitim alan göçmen çocukların öğrenmede sıkıntılar yaşadıkları bu durumun öğrencilikte akademik başarısızlık olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Velilerin Eğitime İlgisizlikleri ve Kentlileşme Sürecini Tamamlamamış Olması Sorunu

Göç alan bölgelerde öğrencilerin olumsuz olarak etkilendikleri konulardan bir diğeri ailelerin okula ve çocuklarının eğitimine gereken ilgiyi yeterince göstermemeleridir. Büyük şehirlerde göçmenlerin daha fazla yer aldığı bölgelerde bulunan okullar bu sıkıntıyı çok daha yoğun yaşamaktadırlar. Şehir hayatına uyum sağlayamayan ailelerde, yaşanılan sıkıntıların en başında geldiği düşünülen "geçim sıkıntısı" çoğu zaman okul yönetimine ve öğretmenlere bahane olarak gösterilmekte ve ilgisizliğin temel nedeni olarak "eleştirilemez fakirlik olgusu" ileri sürülmektedir. Bu durum ailelerin şehir hayatına uyum sağlayamadıklarının bir göstergesidir. Bu mahallelerde yaşayan ailelerin çocuk sayısı oldukça fazladır (Sarı, 2003).

Kıray'ın (1982) yaptığı bir araştırmaya göre göçle birlikte ailelerin çocuklar üzerindeki kontrolü azalmaktadır. Ayrıca ailelerde göç edilen yerlerin gerektirdiği ilişkiler gelişmemiştir. Göçle küçük köy ya da kırsal bölgelerden büyük şehirlere gelen ailelerin davranışlarını değiştirmeleri uzun zaman almakta ve bu sürede çocuklar ile aileler arasında sorunlar yaşanmaktadır (Kıray, 1982). Göçmen ailelerin, kötü barınma koşulları ekonomik yetersizlik ve çok çocuğa sahip olma gibi nedenlerden dolayı çocuklarına gereken ilgiyi gösteremedikleri görülmektedir.

Ailelerdeki Ataerkil Yapı ve Babaların Çalışması Dolayısıyla Veli Toplantılarına Annelerin Katılması

Ataerkil toplumlarda genellikle aile reisi babadır ve onun sözü geçerlidir. Bu durum Türkiye'nin birçok bölgesinde özellikle doğu bölgelerinde yoğun olarak görülmektedir. Sarı'nın (2003) yaptığı araştırmaya göre genellikle, çocuklara davranış kazandırmak için yapılan faaliyetlerde (yetiştirme kursu, gezi vb.) babanın verdiği kararlar oldukça etkindir. Diğer bir deyişe ataerkil yapıya sahip ailelerde ne kadar anne çocuğuyla daha ilgili görünse de babanın alınan kararlarda oldukça etkin olduğu görülmektedir. Babaların işlerde çalışmalarından dolayı veli toplantılarına katılamaması

ve öğretmenlerle iletişime geçememesi öğretmenin velide olumlu etkiler oluşturmasına da engel olmaktadır. Bu olumsuzluğun önüne geçilebilmesi için veli toplantılarının çalışma saatlerinin dışında yapılması bu sorunun ortadan kalkmasına yardımcı olabilir. Babaların toplantılara katılması sağlandığında öğrenciler hakkında alınan kararların demokratikleşmesi için babalar olumlu etkilenecektir (Sarı, 2003).

Ailelerdeki Çocuk Sayısının Yüksek Olmasının Çocuk Başına Düşen Eğitim Harcamalarını Azaltması

Göçmen aileler genellikle çok çocuklu bir yapıya sahiptir. Bu durum köylerden ve kırsal alandan gelen ailelerin kültürlerinde çocuğun gelecek olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Kalabalık ailelerde zaten düşük seviyede olan gelir, kişi başına bölündüğünde iyice azalmaktadır. Bu nedenle ailelerin çocukların eğitimine harcadıkları para azalmakta ve çocuklar sosyal etkinliklere katılmamaktadırlar. Öğrenciler çalışmaya ve okula gitmemeye başlamaktadırlar. Aynı zamanda çocuk sayısının fazla olması ailelerin çocuklarına ayırdıkları zamanın da azalmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda veliler birçok sosyal etkinliklere çocuklarını katmamaktadırlar (Nar, 2008).

Okullaşmanın Azalması

Göçmen ailelerin çocuklarının neredeyse yarısı okula gitme fırsatı bulabilmektedir. Diğer yarısı ya okula hiç gidememiş ya da okulu yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. “Büyük çoğunlukla, ebeveynin içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve psikolojik koşulların getirdiği gerginlik yoğun bir şekilde çocuğa yansımaktadır. Bu da çocuğun bütün ilişkilerinde bir anlamda belirleyici ve yönlendirici olmaktadır. Çocuklar eğitim araç ve gereçlerinden yoksun olduğu gibi barındıkları mekânların konumu ve ailenin kalabalıklığı açısından da ders çalışma imkanları bulunmamaktadır” (Aslan, 2001). Kötü koşullarda yaşayan göçmen çocukların eğitim öğretimi de aksamaktadır. Ekonomik olarak zor koşullarda yaşayan göçmen ailelerin çocukları çalışmak zorunda kaldıkları için okula gitmemekte ve devamsızlık yapmaktadırlar. Aynı zamanda bu aileler çocuklarının ders araç gereçlerini karşılamakta güçlük çekmektedirler.

Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitime Erişimi

Topcuoğlu (2012) tarafından hazırlanan araştırma raporuna göre son yıllarda birçok sebepten dolayı yaşanan göcelerle çocuklar yaşadıkları ortamdan ayrılarak daha önce hiç görmedikleri yabancı bir ortamda yaşamaya mecbur kalmaktadır. Aynı raporda, göçe mecbur olan çocuklar, göç kararının alınmasında ve göç edilecek yerin belirlenmesinde hiçbir şekilde etkili olamamakta ve göç tamamen onların iradesi dışında gelişmektedir.

Göçmen öğrencilerin dünya ve Türkiye'deki hareketliliği konuşulan dil, kültürel, ekonomik, eğitim ve birçok sosyal problemleri de beraberinde getirmektedir. Göçmen öğrencilerde yapılan araştırmalar bu öğrencilerin yabancılık, öz güven eksikliği, psikolojik travma gibi birçok uyum sorunları yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Biggs, 1999; Furnham, 1997; Lewins, 1990; Tomich ve ark., Akt; Kıroğlu, Kesten ve Elma, 2010). Kıroğlu, Kesten ve Elma'nın (2010) yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre; Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören göçmen öğrencilerin kendilerini yabancı hissetmeleri, Türk ve göçmen öğrenciler arasında etkileşimin istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. Yaşanan bu sorunların en aza indirilmesi için konusunda uzman olan rehberlere çok iş düşmektedir. Danışmanlar ve rehberlik uzmanları göçmen öğrencilere özellikle geldikleri ilk yılda onlara iletişim kurma, kaynaşma gibi uyumunu kolaylaştıracak etkinlikler yapmalıdırlar.

Türkiye'de Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitimine İlişkin Mevzuat

Millî Eğitim Bakanlığı verilerine göre ilk ve orta öğretimdeki göçmen öğrencilerin çoğunluğunu Afganistan, Irak, Azerbaycan, İran, Bulgaristan, Suriyeli ve Iraklı çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye de okul çağındaki göçmen öğrencilerin tam sayısını gösteren bir istatistik bulunmamaktadır. Bundan dolayı göçmen öğrencilerin ne kadarının eğitimden yararlandığı bilinmemektedir.

Uluslararası hukuk, yetişkin ve çocukların göç ettikleri ülkelerde insanca yaşayabilecekleri ve hiçbir ayrıma uğramayacakları bir sistemi içermektedir. Bu düzenleme ile çocukların yaşlarına uygun olmayan işlerde çalışması, cinsel istismara uğramasını ve çocuk evliliklerini yasaklamıştır. Bu çerçevede çocukların sahip olduğu hakları içeren temel belge "Çocuk Hakları Sözleşmesi"dir. 14 Eylül 1990 tarihinde

imzalamış olup 28. maddesi "Taraf devletler, tüm çocuklara eğitimde fırsat eşitliği sağlarlar" şeklindedir (Topçuoğlu, 2012).

Eğitim hakkı, Birleşmiş Milletler Örgütü, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Konseyi gibi örgütler tarafından kabul edilen sözleşme, tutanak ve antlaşmalarla güvence altına alınmıştır.

Türkiye'de yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretim hizmetlerine erişimi Milli Eğitim Bakanlığına ilişkin genel mevzuatın yanı sıra ana hatlarıyla, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı'nca 2002 yılında çıkarılan Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitimine İlişkin Yönetmelik, 2004 yılında çıkarılan MEB Denklik Yönetmeliği ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın 23.09.2014 tarih ve 2014/21 nolu "Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri" konulu genelgesiyle düzenlenmektedir.

Türkiye'de bulunan, göçmen öğrenciler öncelikli olmak üzere, tüm göçmen öğrencilere yönelik eğitim öğretim hizmetlerinin koordine içerisinde yürütülmesi, eğitime ulaşım ve nitelikli eğitim hizmetlerinin sunulmasının sağlanması bakımından MEB 2014/21 nolu Göçmenlere Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri konulu genelge ile birtakım düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı her tür ve derecedeki eğitim kurumunda yürütülen eğitim faaliyetlerinden göçmenlerin faydalanmaları ve yararlandırılmaları konularında yaşanan sorunlar ve şüphelerin azaltılması amacıyla Müsteşar Yardımcısı başkanlığında bir Bakanlık Komisyonu kurulmuştur.

Ayrıca, İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde de göçmen öğrencilere yönelik eğitim-öğretim hizmetleri ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere bir il komisyonu kurulması öngörülmüştür.

İl komisyonları, yabancı uyruklu öğrencilerin;

- Denklik Yönetmeliği ve Denklik İşlemleri Kılavuzuna göre denkliklerinin belirlenmesi,
- Öğrenci Yerleştirme ve Nakil Komisyonları aracılığıyla, öğrenim görecekleri eğitim kurumlarına yönlendirilmeleri,
- Büyük göç dalgaları ile gelen yabancılar için oluşturulan konaklama merkezlerinde ve ihtiyaç duyulması halinde barınma merkezleri dışında da "Geçici Eğitim Merkezi" kurulması yönünde gerekli tedbirlerin alınması ve buralara personel görevlendirmesi yapılması,

- “Geçici Eğitim Merkezleri’nde, ihtiyaç duyulan her türlü eğitim-öğretim çalışmalarının planlanması ve gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla paydaşlar ile işbirliği içinde çalışmalar yürütülmesi ve ihtiyaç duyulacak kamu-özel binalarının tahsisine ilişkin işlemlerin gerçekleştirilmesi,
- Ders araç-gereçleri ile burs ve yatılılık imkânlarının sağlanması vb. işleri koordine etmek, yürütmek, izlemek, raporlaştırmak ve ilgili yerlere bildirmek üzere görevlendirilmiştir.

MEB 2014/21 nolu “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” konulu genelgesi yabancı uyruklu öğrencilerin kayıt-kabul, veri girişi ve belge düzenleme, yaygın eğitim kursları, uyum sorunları ve intibak konusunda rehberlik hizmetleri, merkezi sistem ortak sınavları, açık öğretim hizmetleri, özel eğitim hizmetleri vb. birçok hususa ilişkin açıklamaları kapsamaktadır.

MEB tarafından 2014 yılında yayımlanan “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Genelgesi”ne göre yabancılara yönelik eğitim-öğretim faaliyetlerini ve ilgili işlemleri yürütmek üzere il milli eğitim müdürlükleri bünyesinde komisyonlar oluşturulmuştur. Yine aynı genelge ile kitlesel akından etkilenen il/ilçelerde millî eğitim müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet yürütmek üzere valilik oluru ile geçici eğitim merkezleri(GEM) oluşturulmuştur. GEM’lerde Türkiye’ye sosyal uyumun sağlanması amacıyla başta 5 saat olan Türkçe eğitimleri 15 saate çıkarılmış, 6-12 yaş Yabancılar için Türkçe Öğretimi Programı hazırlanmış ve buna bağlı olarak Türkçe öğretimi için 5.468 öğretmen alımı gerçekleştirmiştir. GEM’ler, yıllar içerisinde MEB’in koordinasyonu ve denetimine geçmiştir. MEB müstakil binalarda, okul iklimi şartlarına uymayan ortamlarda eğitim vermeye çalışan GEM’leri devlet okulları çatısı altında toplamıştır.

Eylül 2014 tarihinde 2014/21 sayılı Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri başlıklı genelge ile göçmen çocuklara sunulacak eğitim hizmetleri belirli bir standarda bağlanmış ve güvence altına alınmıştır (Millî Eğitim Ba1 MEB’den alınan veri. kanlığı [MEB], 2014). Bu genelge ile göçmen çocuklar devlet okullarında yerli akranları ile birlikte Türkçe müfredatta eğitim alma imkânına erişmiştir. Böylece Türkiye’nin hemen her şehrinde dağınık bir şekilde yaşamakta olan Suriyeliler devlet okullarında eğitime erişim imkânı bulmuştur.

İlk yıllarda isteğe bağlı olarak kayıt alan devlet okulları, son yıllarda bilhassa 2016-17 eğitim-öğretim yılı itibari ile anaokulu, birinci ve beşinci sınıflardaki öğrencilerin kayıtlarını zorunlu olarak almaya başlamıştır.

Bununla birlikte MEB, Suriyelilerin eğitimlerine yönelik 2016 yılında yeni bir yol haritası açıklamıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2016). Öncelikle MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı "Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı" oluşturulmuştur. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı olarak halk eğitim merkezlerinde göçmenlere yönelik Türkçe dil kursları açılmıştır. Ayrıca ekonomik sebepler ile okullaşamayan çocukların ailelerine çocuklarını okula gönderme şartı ile maddi destek sağlanması hedeflenmiştir (MEB, 2017).

Ayrıca Kasım 2017'de tüm okullara gönderilen genelge ile birlikte göçmen öğrencilerin geçici koruma kimlik kartı bulundurma şartı olmaksızın okullara alınması kararı alınmıştır. Böylece göçmen öğrencilerin okullaşma oranının artması sağlanmıştır.

Yine MEB tarafından yürütülen Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PİKTES) ile geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocukların, eğitim-öğretim faaliyetlerine devam koşullarının oluşturulması ve Türk eğitim sistemine entegrasyonlarına destek olunması hedeflenmektedir. Suriyeli çocukların dil öğrenme ve uyum süreçlerini arttırarak devlet okullarına geçiş ve okullaşma oranlarının arttırılması amaçlarına hizmet eden PİKTES projesinin bütçesi Avrupa Birliği tarafından karşılanmaktadır.

İlgili Araştırmalar

Göçle ilgili araştırmalar yapılmış olmakla birlikte göç yaşamış çocukların eğitimsel sorunları ve okudukları okulların yaşadığı eğitimsel ve yönetsel sorunlarla ilgili araştırmaların çok az olduğu görülmüştür.

Türkiye de Yapılan Araştırmalar

Bayraktar (1999) "Köyden Kente Göç Olgusuna Bağlı Olarak İlköğretim Okullarında Ortaya Çıkan Sorunlar" adlı çalışmasında Diyarbakır ilindeki ilköğretim okullarını incelemiştir. Bu araştırmanın sonuçları şu şekilde özetlenebilir: göç alan yerlerde okullar fiziki olarak yetersiz görülmektedir. Göçmen aileler çocuklarına gerekli olan barınma ve ders yapma ortamını sağlayamamaktadır. Göç alan bölgelerdeki okullarda sınıflar çok kalabalık bir mevcutla ders yapmaktadır. Göçmen aileler çocuklarını çalıştırmakta okula göndermektedirler. Bu okullarda daha çok stajyer veya deneyimsiz öğretmenler çalışmaktadır. Bunlarda eğitim öğretimi olumsuz etkilemektedir.

Gün (2002) "Çocuk ve Göç" başlıklı araştırmasında, "İç göç, Türkiye için çok önemli bir toplumsal olgudur ve yaşanılan birçok problemin (çocuk ve ergenler açısından çocuk işçiliği, çocuk suçluluğu, sokak çocukluğu ve önemli psikolojik problemler) kaynağını ve nedenini oluşturmaktadır." demektedir. Bu araştırmada göç etmiş ergenlerin yaşam doyumu, benlik saygısı, sosyal destek ağları ve kültürlenmeleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; göç, göçmen ergenlerin yaşamdan aldığı haz ve benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Göçmenler kültür farklılığından olumsuz etkilenmektedir. Doğu Anadolu Bölgesinde aileler çok çocuğa sahip olduğundan göçmenlerin yarısını çocuklar oluşturmaktadır. Dolayısıyla göçlerin olumsuz etkilerinden çocuklarda büyük oranda etkilenmiştir. Kendilerini dışarıdan gelen tehlikelere karşı koruma gücüne sahip olmayan çocuklar göçlerin kendilerinde verdikleri zararı hayatları boyunca yaşamaktadırlar (Bilgili, 1996).

Göçün olumsuz etkilerini Bilgili (1996) şu şekilde özetlemektedir: Göçle gelinen bu yeni çevrede öncelikli sorun barınmadır. Yaşadıkları yerlerden ayrılan çocuklar yeni geldikleri yerde birçok olumsuzlukla karşı karşıya kalmaktadır. Göç sonucunda yakın akrabalar hep birlikte aynı evi paylaşmaktadırlar. Bu kalabalık ailelerde günlük yaşamsal olayların gerçekleştirilebilmesi oldukça güç olduğundan çocuklar bu durumdan çok fazla etkilenmektedir. Göçmenlerin geçimlerini sağlayabilecekleri işlerinin olması çocukların da aile bütçesine katkıda bulunacakları küçük işlerde çalışmasını gerektirmektedir. Çalışmak zorunda kalan çocuklar asli görevlerinden biri olan eğitimi aksatmakta hatta eğitimden uzaklaşmaktadırlar. Göç eden ailelerin öncelikli sorunu ekonomidir.

Tatlıdil'in (1989) Kayseri'de gecekondu bölgelerinde yaşayan ailelerle yaptığı araştırmada öğrencilerin anne babalarının okul aile işbirliğine gereken önemi vermediklerini ortaya koymuştur. Bu durumun gecekondu bölgelerde yaşayan ailelerin eğitim öğretimde çocuklarının akademik başarılarının artması için gerekli çabayı göstermelerine engel olduğunu belirtmiştir. İçli'nin (1998) "Denizli iline göç eden ailelerin eğitime bakış açıları" adlı araştırmasında, Denizli iline göç eden ailelerin eğitime bakış açılarını, yaşadıkları problemleri ortaya çıkarmayı amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan ailelerin çoğunluğu eğitim seviyesi düşük olmasına ve niteliksiz işlerde çalışmalarına rağmen çocuklarının eğitimlerini en yüksek seviyeye çıkarmak için ellerinden geleni yapacaklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla çocuklarının iyi eğitim almalarını istemeleri, göç etme sebeplerinden en önemlilerinden biri olmuştur. Köyler ve kırsal bölgelerde çocukların eğitim öğretimden yeterince

yararlanamamalarından dolayı şehre göç eden aileler çocuklarına şehirlerde iyi bir eğitim ve iş fırsatları bulabilmektedir.

Bilgen'in (2001) "Göçün Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri" adlı çalışmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: Göçmenlerde bir takım psikolojik rahatsızlıklar, madde ve alkol bağımlılığı meydana gelmektedir. Bunlara ek olarak bedensel birtakım rahatsızlıklar da yaygın olarak görülmektedir.

Uluocak (2009) "İç Göç Yaşamış ve Yaşamamış Çocukların Okulda Uyumu" isimli araştırmasında yoğun göç alan Antalya ilindeki Şafak Mahallesi'nde yer alan iki okulda öğrenim gören 8-12 yaşları arasındaki çocuklarla çalışmıştır. Bu çocukların 76'sı iç göç yaşarken 78'i iç göç yaşamamıştır. Söz konusu çalışmada elde edilen bulgular şu şekildedir: Göç yaşayan çocukların anneleri çocuklarında herhangi bir psikolojik sorun yaşamadıklarını belirtmelerine rağmen göçmen öğrencilerin öğretmenleri göçmen öğrencilerin diğer öğrencilere göre iki kat psikolojik ve uyum sorunları yaşadıklarını belirtmiştir. Bu verilerden yola çıkarak göçmen öğrencilerin sınıflarında içe kapanık ve ürkek oldukları söylenebilir.

Selçuk (2014) yaptığı çalışmada göçün eğitim kurumlarına olan yansımalarını ele almıştır. Bu araştırmada göçmen öğrencilerin sınıfın akademik başarısını düşürdüğü, göçmen öğrencilerin ayrımcılığa uğradığı, göçmen öğrencilerin ders araç gereçlerini karşılamada güçlük çektikleri ve göçmen öğrencilerin uyum sorunu yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Özdemir (2016) yaptığı çalışmada yabancı uyruklu öğrencilerin okul iklimine etkisini incelemiştir. Bu araştırma göçmen öğrencilerin dil farklılığından dolayı akademik olarak sınıf seviyesinin altında olduklarını, göçmen öğrencilerinde davranış bozukluğunun görüldüğünü, okulda yapılan sosyal kültürel ve sportif faaliyetlere katılmadıklarını ortaya koymaktadır.

Cin (2018) çalışmasında Sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerle yaşadıkları sorunları ele almaktadır. Çalışma öğretmenlerin yaşadıkları en temel sorunların başında dil farklılığının geldiğini, göçmen öğrencilerin yalnız kaldıklarını, kendilerini ifade edemedikleri için içlerine kapanmalarına ya da saldırgan davranışlar sergilemelerine neden olabildiğini ortaya koymaktadır.

Gökmen (2020) çalışmasında Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonunu incelemiştir. Çalışma Türkçe yetersizliğinin, okullarda öğrencilerin eğitim görmesi konusunda da büyük engel oluşturduğunu, Suriyeli ailelerin çocuklarının eğitimi konusunu arka plana atmak zorunda kaldıklarını, ailenin büyük çocuklarının

aileyi geçindirme sorumluluğunu aldığı için devamsızlık yaptığını, bazı öğrencilerin dilencilik yaptıklarını, Suriyeli ailelerin kız çocuklarını erken yaşta evlendirmek zorunda kaldıklarından kız çocuklarının eğitim dışında kaldıklarını ortaya koymaktaır.

Yukarıdaki çalışmalar göz önüne alındığında göçmen öğrencilerin yaşadıkları problemlerin başında akademik başarısızlık birinci sıradadır. Bu başarısızlığa göçmen çocukların okula gitmemeleri, çalışmak zorunda olmaları ve ailelerinden gerektiği kadar destek görememeleri neden olmaktadır. Göçmen çocuklarda akademik başarısızlığın yanı sıra okullarda sıklıkla gözlemlenebilecek kekemelik ve tırnak yeme gibi sorunların, öğretmenlerin göçmen öğrencileri yeterince tanıyamamaları ve onlara yeterince ilgi göstermemeleri nedeniyle öğretmenler tarafından daha az fark edildiği görülmektedir. Buna karşın, göçmen çocuklarında yaşanan fiziki birtakım bozuklukların annelerin belirttiğinden daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Buradan göçmen çocukların psikolojik ve bedensel sorunlar yaşadıkları sonucu çıkarılabilir.

Dünya'da Yapılan Araştırmalar

Luzio (1991), "İtalyan Yabancı İsçi Çocuklarının Alman Çocuklarla Olan İletişimlerinin Bazı (Sosyo) Bilimsel Nitelikleri Üzerine" isimli çalışmasında göçmen işçi çocuklarının göç sebebiyle birçok zorlukla karşılaştığını belirtmektedir. Luzio'nun (1991) yaptığı bu araştırmanın amacı, göçmen çocukların günlük hayatta ve insanlarla etkileşimde konuştukları dilin özelliklerini ve işlevine araştırmaktır. Yapılan çalışmada göçmen çocukların öncelikle yeni geldikleri yerin dilini öğrendikleri ve geliştirdikleri görülmüştür. Ayrıca göçmen çocukların göç ettikleri yerlerde anadillerinde değişimler olduğu bu değişimin göç ettiği toplumun dilini öğrenmeye ve konuşmaya çalışmasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Araştırmanın önemli bulgularından bir diğeri bu çocukların günlük hayatta aileleriyle ve İtalyan arkadaşlarıyla Almanca konuştuklarının gözlenmesidir. Bu çocuklar, genellikle Almanca televizyon programlarını izlemekte, İtalyan televizyon programlarını nadiren tercih etmektedirler. Çalışma sonucunda İtalyan göçmen çocuklarının konuşma dilinde gerçekleşen değişiklikler incelendiğinde çocukların bulunduğu sosyal çevre ile etkileşim içinde olmalarının dil gelişiminde çok önemli bir yer tuttuğu gözlemlenmiştir. Bunun için İtalyanca derslerinin veriminin arttırılması ve medya ve diğer iletişim araçlarının aracılığıyla çocukların kültürel yaşama yakınlaşmalarının sağlanması önerilmiştir.

Badawi (1993), "Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Arap Emirliklerine Göç Eden Arap Öğrenciler Arasında Eğitimsel Farklılıklar" isimli araştırmasında kendisine oldukça yabancı bir ortama göç eden göçmen çocuklar ile kendi kültürü ile aynı olan başka bir ülkeye göç eden çocukların akademik başarısılar arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Araştırmacı, konu ile ilgili yapılan çalışmalarda göçmen çocukların okul deneyimlerinin göç ettikleri ülkelerdeki sosyal ve kültürel ortamdan etkilenmesinin çocuğun istekleri ile doğru orantılı olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmacıya göre, kendi kültürüne tamamen yabancı olan çocuklar dil ve akademik başarısızlıkların yanında okulda birçok uyum sorunları da yaşamaktadırlar. Bu çalışmada, çocukları ya Amerika Birleşik Devletleri'nde ya da Birleşik Arap Emirlikleri'nde dördüncü veya beşinci sınıflarda öğrenim gören Arap aileleri incelenmiştir. Araştırmada öğrencilere, ailelere ve öğretmenlere dört soru sorulmuştur. Sorular, göçmen çocukların Arap okullarındaki genel okul tecrübelerini incelemeye yönelik hazırlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, Birleşik Arap Emirlikleri'ne göç eden aileler, Amerika Birleşik Devletine göç eden ailelere göre, çocuklarının okul deneyimlerinde daha olumlu görüşlere sahiptir. Ayrıca, her iki ülkedeki çocukların genel okul deneyimleri açısından olumlu görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Çalışmada öğretmenler, göçmen çocukları ile diğer öğrencilerin akademik başarı ve okula uyum konusunda farklılıklar olamadığını ortaya koymuştur. Araştırmacı, konu ile ilgili yapılacak olan çalışmalarda objektif araçların, daha sosyal değişkenlerin, cinsiyet farklılıklarının, göç edilen yerde kalma süresinin, farklı okul seviyesinin, dil yeterliliklerinin, öğretim yöntemlerinin araştırılması gerektiğini önermektedir.

Zhu (2001), "Shanghai'daki Göçmen Çocuklarının Eğitim Sorunları" adlı araştırmasında maddi sıkıntılar ve sosyolojik olaylardan dolayı Şhanghai'de göçmen durumuna düşen çocukların okudukları okullarının fiziki donanımlarının kötü ve eğitim malzemelerinin olması gerekenden az olduğu ve öğretmenlerinde deneyimsiz ve eğitimsiz olduğunu belirtmiştir. Yazar, hükümetin göçmen çocukların eğitimi için attığı adımların başarılı olmadığını belirtmiştir. Araştırmacı eğitim öğretimde göçmen çocuklarla yerel halk arasındaki uçurumun ortadan kaldırılması için devletin gerekli önlemleri alması gerektiğini belirtmiştir.

Exp'osito ve Favela (2003), ABD' de yaptıkları "Duyarlı Sesler: Göçmen Öğrencilere Değer Vermek ve Öğretimde İdeolojik Berraklık" adlı ortak araştırmada göçmen öğrencileri öğretim sürecine katmanın onlara ve kültürlerine değer vermekten geçtiğini belirtmişlerdir. Makalede şunlar belirtilmiştir: Hakim kültürün bir parçası

konumunda bulunmayan öğrenciler, birer kültür işçisi olarak rollerinin farkında olan öğretmenlere ihtiyaç duyarlar. Dahası, göçmen öğrencilerle birlikte çalışan öğretmenlerin, sahip oldukları ideoloji konusunda duyarlı ve inanç sistemlerinin karşılıklı etkileşim içerisinde bulundukları aileler üzerinde ne tür bir etki bırakacağının farkında olmalıdırlar.

Göçmen öğrencilerin gerekli akademik becerileri kazanmalarına yardımcı olmak için, öğretmenler öğrencilerine destek olmalı ve kültür uyumun ne denli nazik ve hareketli bir süreç olduğunun farkında olmalıdırlar. Bu süreç içerisinde göçmen çocuklar yeni kültür ve dil ile etkileşim içindedirler ya da bu süreç içerisinde önceden deneyim sahibi olmadıkları durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Öğretmenler kendileri ile öğrencileri arasındaki kültürel farklılıkların bilincine vardıklarında, öğrencilerinin dilsel ve kültürel malzemelerini eğitim sürecine aktif bir biçimde dahil etmenin yollarını bulacaklardır. Bunu etkin bir biçimde yapabilmek için, öğretmenler içinde bulundukları baskın kültürün önyargılarını eleştirel bir biçimde ele almalı ve bunların eğitim süreci üzerindeki etkilerini incelemelidirler.

Göçmen öğrencilerine gerçekten değer veren öğretmenler, onların dillerine ve kültürlerine saygı göstermek suretiyle ve bu malzemeyi etkin bir biçimde kullanarak öğrencilerin kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlayabilirler. Son olarak, uygulamacıların ideolojilerini eleştirel bir biçimde keşfettikleri, adlandırdıkları ve sorguladıkları yansıtmacı bir sürece katılmalarını sağlayacak programlar yapma görevi ise öğretmen eğitimi kurumları üzerine düşen bir görevdir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Yapılan çalışmanın hedefi ve soruları, araştırmada kullanılacak olan deseninin en önemli belirleyicilerdir. Nitel araştırma herhangi bir soruna ilişkin kişilerin veya toplulukların yüklediği anlamları keşfedip anlamaya yönelik bir araştırma türüdür (Creswell, 2014). Bu nedenle, bu araştırmada çalışmanın amacına ve sorularına uygun olan nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik çalışma deseni kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma, günlük yaşantımızda karşılaştığımız ve sıradan olarak tanımladığımız olaylara kendi tecrübelerimizi, duygu ve düşüncelerimizi daha detaylı ve farklı bir anlayışla ortaya çıkarmayı hedeflemektedir (Titchen ve Hobson, 2005). Dolayısıyla bu desende sürdürülen çalışmalar, kişilerin yaşayarak tecrübe ettiği olaylarla ilgili yorumlarına derinlemesine bakarak, akıllardaki bilişsel yapıları gözler önüne sermeyi hedeflemektedir (Creswell, 2014; Creswell, 2015; Lodico, Spaulding ve Voegtle, 2006).

Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin tecrübelerinden yola çıkarak Iraklı öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde karşılaşılan problemleri açığa çıkarmayı hedefleyen bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji desenindedir. Fenomenolojik çalışmalar betimleyici fenomenoloji ve yorumlayıcı fenomenoloji olmak üzere iki yaklaşımla gerçekleştirilebilmektedir. Bu iki yaklaşım da bireylerin tecrübelerini gün yüzüne çıkarmayı amaçlamaktadır. Ancak betimleyici fenomenolojide asıl hedef bireylerin algı ve tecrübelerini tanımlamaktır. Yorumlayıcı fenomenoloji bireylerin tecrübelerinin betimlenmesi ya da anlamını ortaya çıkarmak yerine günlük yaşamda ortaya çıkmamış anlamlara odaklanmaktadır (Ersoy, 2016). Bu açıdan araştırmada öğretmenlerin ve yöneticilerin deneyimleri ve bu deneyimlerine yükledikleri anlamlardaki ortak özelliklerin yanında deneyimlerinin yapısı ve özü ortaya çıkarılmaya

çalışıldığından (Yılmaz ve Şahin, 2016), bu araştırmada Giorgi (2009; Akt. Çalık ve Kılınç, 2018) tarafından geliştirilen betimleyici fenomenolojik araştırma deseninden yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu tespit etmek amacıyla amaçlı örnekleme metotlarından ‘‘maksimum çeşitlilik’’ örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemdeki hedef, göreli olarak küçük bir çalışma grubu meydana getirmek ve bu grupta çalışılan soruna yanlı davranabilecek kişilerin çeşitliliğini en üst seviyede yansıtmaktır. Ancak hedef çeşitliliği sağlayarak genelleme yapmak değildir; aksine çeşitlilik gösteren bu durumları inceleyerek aralarındaki ortak ya da paylaşılan olguları veya ayrılıkları tespit etmeye çalışmak ve çeşitliliğe göre sorunu değişik açılardan ele almaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu araştırmaya katkıda bulunacak ve deneyimlerini aktaracak öğretmenlerin ve yöneticilerin tespit edilmesinde yaş, cinsiyet, çalışma yılı, öğrenim durumları gibi etkenler farklılık kaynağı olarak düşünülmüştür. Bu kapsamda Ankara’nın Mamak ilçesindeki kamu ilkokullarında görev yapan, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Iraklı sığınmacı öğrencilere eğitim veren 35 öğretmen ile 20 okul yöneticisi çalışma grubuna dahil edilmiştir. Araştırmada Mamak ilçesinin seçilmesinin sebebi buranın Iraklı sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı bölgede olmasıdır. Araştırmaya katılan öğretmenlere ait kişisel bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri

Değişken	Grup	*f*	%
Cinsiyet	Kadın	23	65
	Erkek	12	35
	Toplam	35	100
Yaş	25 Yaş Altı	2	10
	26-30 Yaş	4	20
	31-35 Yaş	7	35
	41 Yaş ve Üstü	7	35
	Toplam	35	100
Öğrenim durumu	Lisans	30	85
	Tezsiz Yüksek Lisans	2	5,72
	Tezli Yüksek Lisans	2	5,72
	Doktora	1	2,86
	Toplam	35	100
Kıdem	0-5 Yıl	2	10
	6-10 Yıl	5	25
	11-15 Yıl	9	45
	16-20 Yıl	2	10
	21 Yıl ve Üzeri	2	10
	Toplam	35	100
Göçmen Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Hizmet İçi Eğitim Alma Durumu	Hizmet içi Eğitim Aldım	10	28,57
	Hizmet içi Eğitim Almadım	25	71,42
	Toplam	35	100

Tablo 1 incelendiğinde sınıflarında Iraklı öğrenci bulunan ve araştırmaya katılan öğretmenlerin %65'ini kadın, %35'ini de erkek öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir. Yaş dağılımları açısından öğretmenlerin %10'u 25 altı yaş grubunda, %20'si 26-30 yaş arasında %35'inin 31-35 yaş aralığında, %35'inin de 41 yaş ve üzeri yaşta oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük kısmını 41 ve üstü yaş aralığındaki öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenlerin %85'i lisans mezunu, %5,7'si tezsiz yüksek lisans mezunu, %5,7'si tezli yüksek lisans mezunu, %2,8'i doktora mezunudur. Dolayısıyla çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %10'u 0-5 yıl, %25'nin 6-10 yıl, %45'i 11-15 yıl, %10'u 16-20 yıllık kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin %10'u 21 yıl ve üzeri kıdeme sahiptir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin yarıya yakın kısmının 11-15 yıl arasında çalışma süresine sahip oldukları görülmektedir. Tabloya göre öğretmelerin

çoğu göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim almamıştır (%71,42). Göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim aldığını belirten öğretmelerin oranının %28,42 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin kişisel bilgilerine ilişkin bilgiler Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2

Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Kişisel Bilgileri

Değişken	Grup	*f*	%
Cinsiyet	Kadın	8	40
	Erkek	12	60
	Toplam	20	100
Yaş	26-30	0	00
	31-35Yaş	1	5
	36-40Yaş	3	15
	41 Yaş ve Üstü	16	80
	Toplam	20	100
Öğrenim durumu	Lisans	14	70
	Tezsiz Yüksek Lisans	2	10
	Tezli Yüksek Lisans	3	15
	Doktora	1	5
	Toplam	20	100
Kıdem	0-5Yıl	2	10
	6-10 Yıl	5	25
	11-15 Yıl	9	45
	16-20 Yıl	2	10
	21 Yıl ve Üzeri	2	10
	Toplam	20	100
Göçmen Öğrencilerin Eğitimine yönelik Hizmet içi Eğitim Alma Durumu	Hizmet içi Eğitim Aldım	6	30
	Hizmet içi Eğitim Almadım	14	70
	Toplam	20	30

Tablo 2 incelendiğinde okulunda göçmen öğrenci bulunan ve araştırmaya katılan yöneticilerin %40'ı kadın %60'ı da erkektir. Yaş dağılımı açısından yöneticilerin %5'inin 31-35 yaş arasında, %15'inin 36-40 yaş arasında, %80'inin 41 ve üzeri yaşta oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda görüşmeye katılan okul yöneticilerinin büyük kısmını 41 yaş ve üzeri yöneticiler oluşturmaktadır. Yöneticilerin öğretim durumlarına bakıldığında büyük çoğunluğunun %70'inin lisans mezunu olduğu, tezsiz yüksek lisans yapan yönetici oranının %10, tezli yüksek lisans yapanların oranının %15, doktora yapan yöneticilerin oranının da %5 olduğu görülmektedir. Yöneticilerin %10'unun 0-5 yıl,

%25'nin de 6-10 yıllık kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Okul yöneticilerinin %45'i 11-15 yıllık kıdeme sahiptir. Yine %10'luk bir grubun da 16-20 yıl ile 21 yıl ve üzeri bir kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Tabloya göre araştırmaya katılan yöneticilerin %30'unun göçmen öğrencilerin eğitimine yönelik hizmet içi eğitim aldıkları, %70'inin böyle bir eğitim almadıkları görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler öğretmen ve okul yöneticileriyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, yapılandırılmış görüşme tekniğinden biraz daha esnektir. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı düşündüğü soruları kapsayan görüşme protokolünü hazırlamakta, aynı zamanda görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin seyrini etkileyebilmekte ve böylece bireyin cevaplarını detaylandırmasını sağlayabilmektedir. Eğer birey görüşme sırasında belirli soruların cevaplarını diğer soruların içerisinde cevaplamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı zamanda esneklik nedeniyle eğitimbilim araştırmalarına daha uygun bir teknik görünümü vermektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya kazandırdığı en önemli kolaylık ise görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme prensiplerine sadık kalınarak devam ettirilmesi sebebiyle daha sistemli ve mukayese edilebilir veri sağlamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu haliyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin eğitimbilim çalışmalarına uygun bir araştırma tekniği olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu (EK-1) kullanılmış olup, araştırmacı tarafından hem öğretmenler hem de yöneticiler için iki form hazırlanmıştır. Görüşme formlarının birinci bölümünde kişisel bilgilere ilişkin sorular ve ikinci bölümünde görüşme soruları yer almaktadır. Taslak formlar oluşturulmadan önce literatür taranmış ve konu ile alakalı çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları incelendikten sonra, alanda uzman öğretim üyelerinin[1] formlara ilişkin görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan gelen görüşler değerlendirilerek formlara son hali verilmiştir. Daha sonra yapılan pilot uygulama ile soruların anlaşılırlığı ve araştırma amaçlarına uygunluğu test edilmiştir. Görüşme formu

[1] Prof. Dr. İnayet Aydın, Prof. Dr. Ali Balcı, Prof. Dr. Kasım Karakütük, Prof. Dr. Yasemin Kepenekci ve Arş.Gör. Özge Erdemli'ye teşekkür ederim.

oluşturulduktan sonra, MEB'in ilgili biriminden (EK-3) ve Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli izinler (EK-2) alınmış ve araştırmacı tarafından çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerle ve okul yöneticileriyle görüşmeler yapılmıştır.

Bu çalışmanın verileri, çalışmaya katkı sağlamak isteyen yönetici ve öğretmenlerle diledikleri vakit ve yerlerde görüşülerek elde edilmiştir. Görüşme öncesinde görüşme yapılacak kişilere araştırma hakkında ön bilgilendirme yapılmış ve araştırma sonucunda isimlerinin gizli tutulacağı, verilen cevapların araştırma dışı bir yerde kesinlikle kullanılmayacağı belirtilmiştir. Görüşmeye katılanlardan izin alınarak görüşmelerin kayıt altına alınması için kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcıların görüşme formundaki soruları cevaplamaları süre olarak 25-40 dakika arasında değişiklik göstermiştir. Katılımcıların yapmış oldukları görüşmeler hiçbir değişikliğe uğratılmadan elektronik ortama aktarılmıştır.

Verilerin Çözümlenmesi

Fenomenolojik araştırmalarda verileri çözümleme, deneyimleri ve anlamlarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması gayreti bulunmaktadır. Sonuçlar betimsel bir anlatımla sunulmaktadır. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanmakta ve yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada da veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Buna göre veriler çözümlenirken, her bir soruya ilişkin görüşler temalara ayrılmış, öne çıkan temalara ilişkin frekanslar belirlenerek katılımcıların doğrudan ifadeleri aktarılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmaya gönüllü olarak katılan yönetici ve öğretmenler ile yapılan görüşmelere ait ses kayıtları dinlenerek bire bir olarak yazıya dökülmüştür. Yazıya dökülen veriler tekrar gözden geçirilmiş ve görüşme dökümleri katılımcılara ulaştırılarak verileri doğrulamaları istenmiştir. Yazılı olarak çözümlenen veriler tek tek incelenerek yanıtlar, uygun kategorilere ayrılarak kodlanmıştır. Araştırmaya katılan yöneticilere sıra numarası ile "Y" şeklinde gösterilmek üzere, öğretmenlere ise "Ö" şeklinde gösterilmek üzere bir kod numarası verilmiştir. Kodlama işlemi, paket programa yönetici ve öğretmenler tarafından cevaplanan her bir soru için cevaplar ayrı ayrı kontrol edilerek ve veri setleri defalarca okunarak kaydedilmiştir. Veriler arasından bulunan anlamlı bölüm

kodlanırken o bölümdeki anlamı en iyi şekilde aktarabilecek kavram bulunmaya çalışılmıştır. Kodlamada kullanılması kabul edilen kavramlar, verilerin niteliğinden hareketle elde edilmiştir.

Tavşancıl ve Aslan'a (2001) göre içerik analizinde kategorilerin bulunması önemli bir basamaktır, çünkü bir içerik analizinde kullanılan kategorilerin uygunluğu oranında araştırma geçerli kabul edilir. Kategorilerin bulunmasında araştırmacı elde ettiği bilgileri inceleyerek bu bilgileri anlamlı bütünlere ayırmaya ve her bölümün kavramsal olarak ne ifade ettiğini bulmaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Kategoriler belirlendiğinde araştırmanın amaçları geliştirilmiş olacaktır. Dolayısıyla belirlenen kategoriler birbirinden bağımsız olmalıdır. Kategoriler kuramlardan elde edilmeyip araştırılan dokümanın incelenmesiyle, içerdiği ortak noktaların saptanmasıyla geliştirilirler (Balcı, 2015). İlkokul yönetici ve öğretmenlerinin Iraklı göçmen öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerinden tema ve kategoriler oluşturulurken kodların içerdiği ortak noktalara dikkat edilmiştir. Ayrıca kategorilerin kendi içinde homojen, kategoriler arası ise heterojen olma özelliği dikkate alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenler ve yöneticiler için üç kategori oluşturulmuş ve çözümleme bu kategorilere göre yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Güvenirlik, geçerlik için ön koşul niteliğindedir. Geçerlilik için de güvenirlik gerekli ancak yeterli değildir. Bu nedenle bir araç her zaman aynı sonuca ulaştırabilir ancak ölçülmek istenenin dışında da bazı şeyleri ölçebilir. Geçerlikte ise aynı yapının ölçüldüğü iki ölçüm arasındaki ilişki araştırılır. Her bir ölçümün istemli hatası farklı olabilir ama aynı yapıyı ölçmeyi hedeflemektedirler. Bunlar arasındaki ilişki geçerliği verir. Sonuç olarak her iki ölçümde de hatadan arınmış, bir şekilde ölçülmesi istenilen yapının geçerli ölçümlerine ulaşılıyorsa aralarındaki ilişki mükemmeldir (Balcı, 2015).

Alan yazında belirtilen önlemler göz önüne alınarak nitel araştırma anlayışı ile geçerlik ve güvenirlik önlemleri uygulanmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın geçerliliği için yapılanlar şöyledir: Verilerin elde edilmesiyle ilgili süreç tüm detaylarıyla açıklanmıştır. Ardından veri analizi ile kavramsal kategoriler oluşturulurken nelere dikkat edildiği anlatılmıştır.

Araştırmanın güvenirliği için alınan önlemler ise şöyledir: Oluşturulan dosyalar dikkatle incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken kod listesi ve araştırma sonuçları göz

önüne alınmıştır. Çıkarılan kodlara göre çalışmalar yapılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılanlar, araştırma sürecinde verilerin nasıl elde edildiği ve buna bağlı süreçler açık bir biçimde anlatılmıştır. Kategorilerin altında yer alan verilerin anlamlı bir bütün oluşturmasına dikkat edilerek dış tutarlılık oluşturulmuştur. Elde edilen veriler doğrudan altıntılarla okuyucuya sunulmuştur.

İçerik analizinin güvenirliği kodlama işlemi ve kategorilere bağlıdır (Gökçe, 2006). Kodlama güvenirliği farklı kodlayıcıların aynı metni, aynı şekilde kodlamaları ya da aynı kodlayıcının aynı metni, farklı zamanlarda, aynı şekilde kodlamasını gerektirmektedir. Bilgin'e (2006) göre kategorilerin güvenirliği ise kategorilerin açık olmasına bağlıdır. Patton (2002) ise kategorilerinin oluşturulması ve kodlama işlemlerinin yapılmasında birden fazla araştırmacı kullanılmasının güvenirlik açısından önemli bir adım olduğunu ve her araştırmacının içeriği ayrı ayrı inceleyip sonuçları tartışarak kararlaştırması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda araştırmanın güvenirliği sağlamak için kodlayıcılar arası uyuma bakılmıştır. Creswell (2007) geçerliğin onaylanabilmesi için meslektaş teyidinin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle veriler eğitim yönetimi alanından iki araştırmacı[2] tarafından birbirlerinden bağımsız olarak analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırmanın güvenirliğini sınamak adına Miles ve Huberman (1994, 64) tarafından belirtilen şu formül kullanılmıştır:

$$Uzlaşma\ Yüzdesi\ (P) = \frac{[\text{Görüş Birliği (Na)}]}{\text{Görüş Birliği (Na)} + \text{Görüş Ayrılığı (Nd)}} \text{x100}$$

Miles ve Huberman (1994) tarafından nitel araştırmalarda uzlaşma yüzdesinin en az %70 olması gerektiği belirtilmektedir. Birinci kodlayıcı ile araştırmacı arasındaki uyum %81,13 iken, ikinci kodlayıcı ile araştırmacı arasındaki uyumun %87,73 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre veri analizinin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

[2] Arş. Gör. Özge ERDEMLİ ve Arş. Gör. Tuğba GÜNER'e teşekkür ederim.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgu ve yorumlar yer almaktadır. Bulgu ve yorumlar, alt amaçlara uygun şekilde ilgili başlıklar altında sunulmuştur.

Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Bu başlık altında Iraklı göçmen öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin bu öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları sorunlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Öğretmenlerin Dil Konusunda Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenler, Iraklı göçmen öğrencilerin Türkçe konusunda yeterli olmamaları sebebiyle sorunlar yaşayabilmektedir. Dil konusunda yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Dil Konusunda Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	%
Türkçe bilmeme	15	42,85
Sınıfın gerisinde kalma	12	34,28
Latin alfabesini yazamama	5	14,28
Latin alfabesini okuyamama	3	8,57
Toplam	35	100

Tablo 3 incelendiğinde Iraklı göçmen çocukların dile yönelik sorunlarının başında Türkçe bilmeme (%42,85) ve bu nedenle sınıf seviyesinin gerisinde kalmanın (%34,28)

geldiği görülmektedir. Öğretmenler bu tema altında ayrıca Latin alfabesinin yazılması (%14,28) ve okunması (%8,57) sırasında da sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenler, "Türkçe bilmeme" kategorisi ile ilgili görüşlerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmişlerdir:

> Ö8: Türkiye'de uzun süre yaşayanlar dilimizi anlaşılacak şekilde konuşmaktadırlar ancak kısa süre önce gelenler Türkçe bilmemekte ve konuşamamaktadırlar.
> Ö19: Konuşurken devrik cümleler kuruyorlar kelimeleri doğru ve yerinde kullanmıyorlar. Bundan dolayı duygu ve düşüncelerini ifade edemiyorlar.
> Ö32: Iraklı göçmen öğrenciler hem kendi aralarında hem de ailelerinde kendi dillerini konuştukları için Türkçeyi geç öğrenmektedirler.

Görüldüğü gibi öğretmenlere göre Iraklı öğrencilerin Türkçe bilmemesi eğitim-öğretim sürecinde karşılaşılan temel sorunlardan birisidir. Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara yönelik yapılan akademik çalışmalarda da (Gökmen, 2020; Nar, 2008; Özdemir, 2016; Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016; Polat, 2012; Selçuk, 2014; Taşkın ve Erdemli, 2018) göçmen öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkileyen en temel sorunların başında dil ve uyum sorunu olduğu görülmektedir. Uzun ve Bütün (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışma içerisinde öğretmenlerin yaşadıkları en temel sorunların başında dil farklılığı sorunu gelmektedir (öğretmenlerin %71,8'i dil sorunu ile karşılaştıklarını belirtmektedir). Karaman (2013) da çalışmasında göç eden çocukların okullarında dil problemi yaşayanların oranı %71 olarak belirtmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, Iraklı öğrencilerin Türkçeyi yeterli bir şekilde kullanamadıkları için sınıfın gerisinde kaldıklarını belirtmektedir. Bu kategori ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır:

> Ö3: Iraklı göçmen öğrencilerim Türkçe konuşamadıkları için tüm derslerde eksiklikler yaşanıyor.
> Ö19: Iraklı öğrencilerim Türkçe işlediğimiz derslere Türkçe bilmedikleri için genellikle katılmıyorlar. Bu durum doğal olarak başarısızlığı beraberinde getiriyor.

Yukarıdaki ifadeler Iraklı öğrencilerin Türkçe konusunda yaşadıkları sorunların akademik başarılarına yansıdığını göstermektedir. Nar (2008) benzer şekilde öğrencilerin yaşadıkları dil sorununun, bu öğrencilerin okumayı geç öğrenmelerine ve bu durumun da akademik başarılarının düşük olmasına yol açtığını belirtmektedir. Ayrıca göçmen çocukların ailelerinin de dil sorunu yaşaması ve çocuklarına derslerinde yardımcı olamamaları, öğrencilerin kendilerini yetersiz hissetmelerine ve suçluluk duygusu yaşamalarına neden olmakta ve öğrencilerin başarısını düşürmektedir (Nar, 2008;

Özdemir, 2016). Gökmen (2020) de yapmış olduğu'' Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sorunu'' konulu çalışmasında dil yetersizliğinin uyum sürecini zorlaştığını ortaya koymaktadır.

Özdemir (2016) yaptığı çalışmasında göçmen öğrencilerin Türkçeyi bilmemelerinden kaynaklanan akademik başarı düşüklüğünün oranını %14 bulmuştur. Selçuk (2014) da yaptığı çalışmada göç ile gelen öğrencilerin %39,34'ünün eğitim öğretim hedeflerine daha az cevap verdiğini ortaya koymuştur. Söz konusu araştırmaya göre bu başarısızlığın sebebi yine Türkçe bilmemekten kaynaklanmaktadır. Angay (2012) ise yaptığı çalışmada yine Türkçe bilmemekten kaynaklanan akademik başarısızlığın oranını %53,8 olarak ortaya koymaktadır. Karaman (2013) de çalışmasında göçe bağlı olarak öğrencilerin derslerinde başarısız olma oranını %19,35 olarak ortaya koymaktadır. Bu konu ile yapılan araştırmalar bize göçmen öğrencilerin akademik olarak sınıf seviyesinin gerisinde olduklarını göstermektedir. Yine bu araştırmalar akademik başarıdaki yetersizliğin ana sebeplerinden birinin göçmen öğrencilerin Türkçe dil yetersizliği olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin dil konusunda ifade ettikleri diğer bir sorun öğrencilerin Latin alfabesini yazamamaları ve okuyamamalarıdır. Bu kategori ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

> Ö8: Latin alfabesinin yazılış yönü onlara ters geliyor kendi alfabeleri olan Arapça sağdan sola olduğu için yazamıyorlar.
> Ö13: Harfler ters veya düzensiz oluyor.
> Ö26: 1. Sınıftan başlayan öğrencilerde Latin harflerini yazmada fazla sıkıntı yaşanmıyor ancak yaşlarına göre ara sınıflara verilen öğrenciler Latin harflerini yazmada sıkıntılar yaşanmaktadır.

Latin alfabesinin yazılışıyla ilgili öğretmen görüşleri incelendiğinde; Arap alfabesi ile Latin alfabesindeki yazılış yönündeki temel fark nedeniyle Iraklı göçmen öğrencilerin yazı yazmada zorlandıkları görülmektedir. Özellikle ara sınıflara gelen öğrencilerin Latin alfabesini yazmada sıkıntı yaşadıkları ancak birinci sınıflara gelen öğrencilerin Latin Alfabesini yazmada bir zorlukla karşılaşmadıkları öğretmenler tarafından belirtilmektedir.

Öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişimin eğitim öğretimde en önemli unsur olduğu düşünülürse, Iraklı öğrencilerin yaşadıkları dil sorununun bu öğrencilerin okulda kazanılan birçok kazanımdan mahrum kamasına yol açması olasıdır. Ayrıca göçmen öğrenciler sınıf arkadaşları ile iletişim kurmakta sorunlar yaşadıkları için sosyalleşemeyerek kendilerini dışlanmış hissetmektedirler. Göçmen öğrencilerle çalışan

öğretmenler her ne kadar içten ve gayretli olsalar da göçmen öğrencilerle ilk defa karşılaşan öğretmenler yaşadıkları sorunları nasıl çözecekleri konusunda bilgi sahibi olmadıklarından kendilerini çaresiz hissetmektedirler. Dil sorunun en önemli sorunlardan biri olduğu literatürde benzer çalışmalarda da vurgulanmıştır.

Iraklı Göçmen Çocukların Eğitim-öğretim Sürecinde Yaşadıkları Uyum Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular

Iraklı göçmen çocukların eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları uyum sorunlarına ilişkin öğretmen görüşleri çeşitli kategoriler altında toplanmış ve bu kategorilere ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4' te verilmiştir.

Tablo 4

Iraklı Göçmen Çocukların Eğitim-Öğretim Sürecine Uyum Sorunlarına İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Ödevi yapamama veya hatalı yapma	35	35
Devamsızlık yapma	27	27
Derse geç gelme	18	18
Sınıf kurallarına uymama	15	15
Devamsızlık sorunu yok	5	5
Toplam	100	100

Tablo 4'ten görüldüğü gibi Iraklı göçmen öğrencilerin eğitim öğretim sürecindeki uyum sorunlarının başında öğrencilerin ödev yapmaması veya ödevleri hatalı yapması gelmektedir. Iraklı göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenler öğrencilerinin çeşitli sebeplerle ödevlerini yapmadıklarını ya da hatalı yaptıklarını belirtmektedirler. Bu konudaki öğretmen görüşleri şu şekildedir:

> Ö6: Iraklı öğrencilerimizin seviyeleri genelde sınıf seviyesinin altında olduğu için onların ödevlerini seviyelerine uygun veriyorum buna rağmen ödevlerini yapmadan geliyorlar.
> *Ö11:* Iraklı göçmen öğrenciler Türkçe bilmedikleri için derste işlenilen konuları anlayamıyorlar ve konularla ilgili verilen ödevleri yapamıyorlar.
> Ö23: Öğrencilerimin ailesi Türkçe bilmedikleri için çocukların ödevlerinde yardımcı olamıyorlar bu nedenle öğrenciler ödevlerini ya yapmadan geliyorlar ya da yanlış yapıyorlar
> Ö32: Iraklı öğrencilerimizin aileleri ekonomik sıkıntı içinde olduklarından öncelikleri para kazanmak oluyor, çocukların eğitimlerine gereken ilgi ve

zamanı ayıramıyorlar. Öğrencilerimizin ödevlerine yardımcı olamıyorlar, öğrencilerimiz ödevlerini yapmadan geliyorlar.

Yukarıdaki ifadelerden görüldüğü gibi öğretmenler derslerle ilgili verilen ödevlerin yapılmadığını veya eksik yapıldığını, ödevlerde istenilen hedeflere ulaşılamadığını belirtmektedir. Bu durumun hem göçmen öğrencilerin hem de sınıfın akademik başarısını ve eğitim öğretim sürecini olumsuz etkilediği görülmektedir. Yine ailelerin Türkçe bilmemeleri ve yaşadıkları ekonomik zorluklar nedeniyle çocuklarına gerekli ilgiyi ve desteği göstermedikleri, ödevlerine yardımcı olamadıkları öğretmenler tarafından belirtilmektedir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalardaki bulgular da araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerini desteklemektedir. Özdemir (2016) göçmen çocukların ve ailelerinin Türkçeyi yeterince bilmediklerinden ailelerin çocuklarına ödev yapma konusunda yeterince yardımcı olamadıklarını ve göçmen çocukların ödevlerini istenilen şekilde yapamadıklarını ifade etmektedir. Karaman (2013) çalışmasında göçmen öğrencilerin ödev sorumluluklarını yerine getirmeme oranını %41 olarak bulmuştur. Bozan (2014) da çalışmasında göçmen çocukların ödev ve derslerde dikkatsizlik yaşama oranını %20 olarak ifade etmektedir. Aynı çalışmadaki bulgularda göçmen çocukların anne ve babalarının Türkçe bilmemesinden dolayı çocuklarının ödevlerine yardımcı olamayanların oranı %65,21 olarak bulunmuştur. Çopur (2019) da çalışmasında göçmen öğrencilerin ödevleri ile ilgili bölümde, göçmenlerin yeni göç ettikleri ülkenin dilini akıcı bir şekilde kullanamadıkları ve bu nedenle ailelerin çocuklarının ödevlerine yardımcı olamadıklarını belirtmektedir. Yapılan başka bir çalışmada benzer şekilde göçmen ailelerin çocukları ödev yaparken onlara yardımcı olamadıkları ortaya konulmuştur (Angay, 2012). Söz konusu araştırmada bu sorunu dile getirenlerin oranı %56,2 olarak bulunmuştur.

Araştırmalar göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde ödevlerle ilgili problemler yaşadıklarını göstermektedir. Hem mevcut araştırmadan hem de diğer çalışmalardan elde edilen bulgular ailelerin ev sahibi ülke dilini akıcı olarak bilmediklerinde çocuklarının ödevlerine yardım edemediklerini göstermektedir. Ancak birçok araştırma göçmen aileler çocuklarının eğitimleri ile ilgilendiğinde öğrencilerin yüksek eğitim performansları sergilediğini göstermektedir (Alba ve Holdaway, 2017). Bu sebeple ailelerin ev sahibi ülkenin dilini bilmesi göçmen çocukların eğitim-öğretim sürecine uyumunda önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere göre Iraklı göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde karşılaşılan bir diğer önemli uyum sorunu çocuklarının okula devamsızlığıdır (%27). Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu bu öğrencilerin devamsızlık yaptıklarını ve bu yüzden okula uyum sağlayamadıklarını ve başarısız olduklarını belirtmektedirler. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

> Ö22: Türkçe bilmeyen veya ara sınıflara gelen öğrenciler derslere anlamadıkları için derslere katılamıyorlar ve sıkılıyorlar. Başaramadıkları hissine kapılıp okula gelmiyorlar.
> Ö18: Iraklı göçmen öğrencilerim genelde kalabalık aile yapısına sahip oldukları için kardeşlerine bakmak zorunda kalıyorlar ve haftada 1-2 gün okula gelmiyorlar. Bu da sınıf içerisinde diğer öğrencilerden geri kalmalarına neden oluyor.

Öğretmenlerin görüşlerinden görüldüğü gibi Iraklı öğrencilerin çeşitli sebeplerle okula devam etmediği durumlar olabilmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinden öğrencilerin okula devamsızlıklarının üzerinde dil engelinin, öğrencilerin ailelerine yardım etmelerinin ve kardeşlerine bakma sorumluluklarının önemli etkenlerden olduğu görülmektedir. Cin (2018) de çalışmasında göçmen öğrenciler ile ilgili okulda en sık rastlanan sorunların başında bu öğrencilerin devamsızlık sorunu olduğunu ve bu öğrencilerin devamsızlık oranının %37,19 olduğunu belirtmiştir. Angay (2012) da çalışmasında göçmen öğrencilerin devamsızlık ve okulu bırakma oranını %28,5 olarak bulmuştur. Çopur (2019) Türkçe bilmediklerinden dolayı sınıflarda hiçbir şey anlamadan oturan öğrencilerin sadece sınıfta sıkılmakla kalmayıp, ilerleyen zamanlarda okula da gelmek istememelerinin gözlenen bir durum olduğu ifade etmiştir.

Bu araştırmada devamsızlıkla birlikte öğrencilerin derse geç gelmeleri de uyum sorunlarından bir diğeri olarak ifade edilmiştir. Konu ilgili yapılan başka bir araştırmada da benzer bulgular elde edildiği görülmektedir. Söz konusu araştırmada da göçmen öğrencilerin derse geç geldikleri belirtilmektedir (Özdemir, 2016). Iraklı göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde karşılaşılan uyum sorunlarından bir diğeri öğrencilerin sınıf kurallarına uymamalarıdır. Bu konuda katılımcı görüşleri aşağıda yer almaktadır.

> Ö8: Türkçe bilmemelerinden ve farklı bir kültürden gelmelerinden dolayı sınıf kurallarını anlamakta ve uygulamakta güçlük yaşamaktadırlar.
> Ö10: Akademik başarıları sınıf seviyesinin gerisinde olduğu için derse katılmada sıkıntı yaşıyorlar, sıkılıyorlar başka şeylerle uğraşarak diğer öğrencilerinde dikkatini dağıtıyorlar. Sınıfın düzenini bozuyorlar.

Görüldüğü gibi öğrenciler akademik açıdan sınıfın gerisinde oldukları, kültürel farklılıklar ve Türkçe bilmemeleri nedeniyle sınıfın düzenini bozacak davranışlar sergileyebilmektedir. Yapılan bir araştırmada da göçmen çocukların dil bilmemeleri vb. sebeplere dayalı olarak okulun davranış değerlerini ve disiplinini olumsuz etkileyebildiği ve okula ilk geldiklerinde davranış boyutunda olumsuzluklar yaşanabildiğinden söz edilmektedir (Özdemir, 2016).

Bu araştırmadan elde edilen bulgular dikkate alındığında göçmen öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde karşılaşılan uyum sorunları olarak öğrencilerin ödev yapmadıkları veya hatalı yaptıkları, okula devam etmedikleri, derse geç geldikleri ve sınıf kurallarına uyma konusunda olumsuzluklar yaşadıkları ortaya konmuştur.

Iraklı Göçmen Öğrencilerin Sınıfta Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular

Iraklı göçmen öğrencilerin sınıfta yaşadıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri analiz edilmiş ve bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Iraklı Göçmen Öğrencilerin Sınıfta Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kategoriler	*f*	*%*
Kendini ifade etmede güçlük çekme	28	36,36
Ders araç gereçlerini karşılamada güçlük çekme	17	22,07
Dışlanma/Ayrımcılığa uğrama	13	16.88
Sınıf arkadaşlarıyla iletişim kurmada zorluk yaşama	10	12,98
Sosyal etkinliklere katılımda zorluk	5	6,49
Zorbalığa maruz kalma	2	2,59
Şiddete maruz kalma	2	2,59
Toplam	77	100

Tablo 5 incelendiğinde Iraklı göçmen öğrencilerin sınıfta yaşadıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerinin başında Iraklı öğrencilerin kendilerini ifade etmekte güçlük çektikleri (%36,36) gelmektedir. Bu konuda ifade edilen katılımcı görüşleri şu şekildedir:

> Ö1: Türkçe bilememeleri büyük sorun oluşturuyor, kelime dağarcıkları zayıf olduğu için kendilerini ifade etmekte güçlük çekiyorlar.

> Ö10: Dil problemi yüzünden kendilerini ifade edemiyorlar ve bizi anlamakta güçlük çekiyorlar.
> Ö17: Gözlemlediğim kadarıyla bu çocuklar kendilerini ifade etmeye çalışıyorlar ancak haksızlığa uğradıklarını sanıyorlar biz öğretmenlerin onları anlamadığını düşünüyorlar. Bu durum onları mutsuz ediyor.

Görüldüğü gibi öğretmenler Iraklı öğrencilerin kendilerini ifade etmede sorun yaşadıklarına dikkat çekmektedir. Nar'a (2008) göre göçmen öğrenciler dil konusunda yaşadıkları sıkıntılara bağlı olarak iletişim sorunları yaşamakta, öğretmenlerini anlamakta güçlük çekmekte ve yaşadıkları iletişim sorunları öğrencilerin içine kapanık bireyler olmasına yol açmaktadır. Özdemir (2016) de çalışmasında göçmen öğrencilerin Türkçeyi bilmediklerinden kendilerini ifade edemediklerini ve iletişim kuramadıklarını belirtmekte ve bu sorunun oranını %34,9 olarak ortaya koymaktadır. Yine yapılan diğer bir araştırmada Karaman (2013) çocukların en önemli sorununun özgüven eksikliği olduğunu, dil problemlerinden dolayı akranlarıyla kısmi olarak anlaşabilseler de öğretmenleriyle zor anlaştıklarını ve yaşadıkları dil sorunu yüzünden kendilerini ifade edemediklerini belirtmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmenler Iraklı öğrencilerin eğitim öğretim için gerekli olan ders araç gereçlerini temin etmekte zorlandıklarını (%22,07) da belirtmektedirler. Bu konuda bir öğretmenin (Ö32) görüşü şu şekildedir:

> Iraklı göçmen öğrencilerimizin ekonomik durumları çok kötü olduğundan aldıkları yardımlarla yaşamlarını sürdürüyorlar. Ders araç gereçlerini temin etmekte de büyük sıkıntılar yaşıyorlar. Genellikle Iraklı öğrencilerimizin ders araç gereçlerini biz öğretmenler, sınıf velileri ve okul idaresi karşılamaktadır.

Gökmen (2020) de yapmış olduğu'' Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sorunu'' konulu çalışmada ders araçlar gereçlerini ekonomik nedenlerle temin edemeyen öğrencilerin oranını %23,9 olarak bulmuştur. Bozan (2014) da çalışmasında göçmen öğrencilerin velilerinin yaşadıkları ekonomik sıkıntılar nedeniyle öğrencilerin ders araç gereçlerini temin edememesi dile getiren öğretmelerin oranını %65,21 olarak ortaya koymaktadır. Çopur (2019) ise çalışmasında temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında okul yönetiminin imkânların el verdiği ölçüde katkı sağlamaya çaba gösterdiğini, diğer yandan göçmen olmayan velilerden de bu konuda duyarlılık gösterenler olduğu ifade etmektedir.

Araştırmadaki bulgular ayrıca Iraklı öğrencilerin sınıf arkadaşları tarafından dışlandıklarını ve ayrımcılığa uğradıklarını (%16,88) göstermektedir. Katılımcılardan Ö18 "Iraklı öğrenciler ile Türk öğrencilerimiz arasında biz-onlar ayrımı genellikle

yaşanıyor. Iraklı öğrencilerin birine bir şey olduğu zaman yardımına genelde Iraklı öğrenciler koşuyor. Türk öğrenciler genelde umursamıyorlar." ifadeleriyle bu duruma dikkat çekmektedir. Selçuk (2014) tarafından yapılan çalışmada benzer şekilde göçmen ailelerin çocuklarının okulda ayrımcılığa uğradıklarını dile getirenler olduğu ve bunların oranını %58,95 olduğu belirtilmektedir. Aynı araştırmaya göre öğrencilerin ayrımcılığa uğramalarının sebepleri arasında göçmen olmalarını öne sürenlerin oranı da %70,59 olarak ortaya konmaktadır. Nar (2008) araştırmasında göçle gelen öğrencilerin kendilerini ifade edememekten, yaşlarından ve fiziksel özelliklerinden dolayı akran gurubu ile ilişkilerinde dışlanmışlık hissi yaşadıklarına vurgu yapmaktadır. Karaman (2013) ise çalışmasında dışlanmışlık yaşayan göçmen öğrencilerin oranını %5,45 olarak belirtmektedir. Benzer araştırmalar da (Polat, 2006; Özdemir, 2016; Selçuk, 2014) göçmen çocukların okul ortamında ayrımcılığa uğradıkları, çocukların dil bilmemelerinden dolayı kendilerini kolay ifade edemedikleri, yine çocukların kendilerini sınıftan soyutlamaları nedeni ile arkadaşlık ilişkilerinde olumsuzlukların yaşandığı belirtilmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre Iraklı öğrencilerin sınıf arkadaşları ile iletişim kurmada (%12,98) ve sosyal etkinliklere katılımda (%6,49) güçlük yaşadıkları da öğretmenler tarafından dile getirilmektedir. Karaman (2013) da yaptığı çalışmada göçmen çocukların sosyal kulüp çalışmalarına katılım ve belirli gün ve haftalarda görev alma konusunda istekli olmadıklarını belirtmektedir. Özdemir (2016) ise çalışmasında göçmen öğrencilerin yapılan sosyal, sportif ve kültürel etkinliklere sıcak bakmadıklarını ve katılmaya istekli olmadıklarını ortaya koymuştur. Bu öğrencilerin dil sorunu ve çalışmak zorunda olmalarından dolayı bu etkinliklere katılmadıklarını belirtmiştir.

Bu araştırmada öğretmenler göçmen öğrencilerin okulda şiddet gördüğünü (%2,59) ve zorbalığa (%2,59) maruz kaldığını da belirtmektedir. Bu durumu öğretmenler şu şekilde ifade etmektedir:

> Ö19: Zaman zaman Iraklı göçmen öğrenciler pis bizden değil düşünceleriyle zorbalığa uğruyorlar. Iraklı öğrencilerin ailelerinin bu duruma tepki göstermeyeceğini düşünüyorlar.
> Ö29: Iraklı göçmen öğrenciler ayrımcılığa veya zorbalığa uğradıklarında her çocuğun yaptığı gibi ağlıyorlar, üzülüyorlar, bizimle paylaşıyorlar ve okula gelmek istemiyorlar.

Görüldüğü gibi göçmen öğrenciler okulda akranları tarafından zorbalığa maruz kalabilmektedir. Göçmen öğrencilerin temizlik ve bakım konusunda yaşadıkları sıkıntılar dışlanmalarına ve zorbalığa uğramalarına yol açabilmektedir. Esen (2020) "Suriyeli

Çocukların Türk eğitim Sistemine Entegrasyonu (Uyumu) ve Yaşanan Sorunlar" konulu araştırmasında benzer şekilde göçmen öğrencilerin temizlik ve düzenleri konusunda önemli sıkıntılar olduğuna dikkat çekmektedir. Yazara göre bu çocukların temizlik ve düzen anlayışları Türk kültüründen çok farklıdır. Bu durum da dışlanma ve zorbalık olaylarının yaşanmasına yol açabilmektedir.

Araştırmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda göçmen çocukların kendilerini yeterli düzeyde ifade edemedikleri, ders araç gereçlerini karşılayamadıkları, kimi zaman akranları tarafından dışlandıkları, arkadaşlarıyla iletişim kurmada zorlandıkları, okulda sosyal etkinlere katılmadıkları ve ayrıca zorbalığa ve şiddete maruz kaldıkları söylenebilir. Dolayısıyla göçün çocukların sınıf etkileşimi ve arkadaş ilişkileri üzerinde olumsuz etkiler yaratabildiği ifade edilebilir.

Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerle İlk Karşılaşmalarında Hissettikleri Duygulara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle ilk karşılaşmalarında hissettikleri duygulara ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmenlerin Iraklı Göçmen öğrencilerle İlk Karşılaşmalarında Hissettikleri Duygulara İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Endişe	20	32,78
Üzüntü	16	26,22
Sorumluluk	9	14,75
Huzursuzluk	8	13,15
Çaresizlik	4	6,55
Diğer duygular	4	6,55
Toplam	61	100

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle karşılaştıklarında yaşamış oldukları duyguların başında endişe olduğunu belirtenlerin oranının %32,78 olduğu görülmektedir. Yine bu araştırmaya göre öğretmenlerden Iraklı göçmen öğrencilerle ilk karşılaştıklarında üzüntü yaşadıklarını belirtenlerin oranı %26,22

olarak belirtilmektedir. Iraklı öğrencilerle ilk karşılaştıklarında kendilerini bu öğrencilere karşı daha çok sorumlu hissettiklerini belirten öğretmenlerin oranı %14,75 iken kendini huzursuz hissedenlerin oranı %13,15'tir. Çaresizlik yaşayanların oranı ise %6,55'tir. Öğretmenlerin Iraklı öğrencilerle ilk karşılaşmalarında şaşkınlık, merak yaşadıklarını veya farklı bir şey hissetmediklerini belirtenler de bulunmaktadır (%6,55). Öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle ilk karşılaşmalarında yaşadıkları duygulara ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

> Ö3: Türkçe bilmiyor oluşları beni endişelendirdi. Onlarla asıl iletişim kuracağımı bilemiyordum. Bu öğrenciler savaşta kaçıp gelmişlerdi ilk öce onlara nasıl yaklaşacağımı bilemedim zamanla onlara alıştım rahatladım.
> Ö9: Iraklı öğrencilerimle iletişim kurabilir miyim diye endişelendim. Sınıfımı akademik başarısını ve sınıf düzeni bozarlar diye çok endişelendim doğruyu söylemek gerekirse.
> Ö13: Onlarla iletişim kuramamak ve onlara yardımcı olamamak beni çok üzüyor. Buna rağmen onlara faydalı olmak ve kedileri iyi hissetmeleri sağlamak içi elimde geleni yapıyorum.
> Ö29: Iraklı öğrencimin ve ailesinin ürkekliği ve beni çok üzmüştü.
> Ö30: Iraklı göçmen öğrencilerim için bir şey yapamayacağımı düşündüğüm zamanlar çaresizlik hissine kapıldığım oldu.
> Ö34: Diğer öğrencilerime hissettiğim duygulardan farklı bir şey hissetmedim.

Bulgular incelendiğinde göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin eğitim öğretim sürecinde sadece akademik olarak değil, aynı zamanda duygusal olarak da birtakım sıkıntılar yaşadıkları söylenebilir. Öğretmenlerin ifadelerinden de anlaşıldığı üzere göçmen çocuklarla karşılaşan öğretmenler endişelenebilmekte, üzüntü, huzursuzluk ve çaresizlik gibi duygular hissedebilmektedir.

Öğretmenlerin Iraklı Göçmen, Öğrencilerle Görev Yaparken Yaşadıkları Duygusal Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle görev yaparken yaşadıkları duygusal sorunlara ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Öğretmenlerin Yaşadıkları Duygusal Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Üzüntü	21	41,17
Acıma	13	25,49
Yorgunluk	7	13,72
Yetersizlik	5	9,80
Kızgınlık	2	3,92
Karamsarlık	2	3,92
Öfkelenme	1	1,96
Toplam	51	100

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle görev yaparken yaşadıkları duygusal sorunlara ilişkin görüşlerin başında öğrencilere üzüldükleri (%41,17) ve onlara acıdıkları (%25,49) gelmektedir. Yine bu araştırmaya göre öğretmenlerin Iraklı öğrencilerle çalışırken yorgunluk (%13,72), yetersizlik (%9,8) ve kızgınlık (%3,92) gibi duygulara kapıldıkları, karamsarlık yaşayanların oranının ise %1,96 olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle görev yaparken yaşadıkları duygusal sorunlara ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

> Ö2: Iraklı göçmen öğrencilerimle görev yaparken sınıf içindeki davranışları beni çok üzüyor. Onlara yardımcı olmak istiyorum onlar için bir şeyler yapmak istiyorum ancak yapabileceğim şeylerin sınırlı olması beni çok üzüyor.
>
> Ö4: Iraklı öğrencilerimle eğitim öğretim yaparken akademik başarılarındaki durum bazen kendimi yetersiz hissetmeme sebep oluyor bu durumdan dolayı kendimi kötü hissediyorum. Acaba yetersiz miyim diye kendimi sorguladığım zamanlar oluyor.
>
> Ö14: Iraklı öğrencilerimle çalışırken onlara çok üzülüyorum size söyleyemeyeceğim sorunları oluyor öncelikle onlara ana baba olmaya sonra öğretmen olmaya çalışıyorum.
>
> Ö16: Göçmen öğrenciler dönemin ortasında sadece yaşına bakılarak sınıfımıza veriliyor. Birleştirilmiş sınıflar gibi bir sistem oluşturup ses verme çalışmalarına başlıyorsunuz. Aradan birkaç hafta geçiyor başka bir göçmen öğrenci daha veriliyor. Bu sefer ona girişiyorsunuz. Onlara okuma yazma mı öğretirsiniz Türk öğrenciye müfredatı layığıyla vermeye mi çalışırsınız. Sonuç: yorgun, enerjisi bitmiş, dırdırcı, ailesine sabırsız, çekilmez bir öğretmen.
>
> Ö19: Iraklı göçmen öğrencilere fazladan zaman ayırarak okuma yazma öğretmeye çalışmak, çocuğun isteksizliği, okuma yazma bilmediği için sıkılarak dersin akışını bozması zaman zaman öfkelenmeme sebep oluyor.

Ö21: Bu çocukların yaşadıkları aklıma geldikçe kızgınlık yaşıyorum. Bu çocuklara yönelik kızgınlıktan öte sisteme duyulan bir kızgınlık. Çocukları evinden eden, fakirleştiren, öteleyen sistem Türk çocuklarının eğitim hakkının sekteye uğramasına da neden oluyor.
Ö26: Sınıfımdaki göçmen öğrencileri diğer öğrencilerimle aynı seviyeye getirmek için çok fazla çaba sarf ediyorum onlara daha çok zaman ayırmaya çalışıyorum bu beni oldukça yoruyor. Onların birazcık ilerlediklerini görünce bütün yorgunluğumu unutturuyorum.
Ö32: Iraklı göçmen öğrencilerimin maddi yetersizlikleri, yurtsuzlukları, kendi ülkelerindeki savaş ortamından kaynaklı yaşadıkları acılar ile bizim öğrencilerimizin şımarıklığı ve doyumsuzlukları aklıma geldikçe çok öfkeleniyorum.
Ö35: Iraklı göçmen öğrencilerimle görev yaparken sık sık karamsarlığa düştüğüm oluyor. Onlara faydalı olamadığımı düşünüyorum.

Konuyla ilgili yapılan farklı bir araştırmada göçmen öğrencilerle görev yapan öğretmenlerin karamsarlık yaşadıkları ve bu öğretmenlerin oranının %30,43 olduğu bulunmuştur (Bozan, 2014). Angay (2012) da göçmen öğrencilerin yoğun olduğu okullarda çalışan öğretmenlerin deneyimli olmayışının, uzun süre bu okullarda çalışmak istemedikleri için sık tayin istemelerinin eğitimde olumsuzluklara neden olduğunu savunmaktadır. Nar (2008) da araştırmasında göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin iş doyumlarının bu öğrencilerden olumsuz etkilendiğini, öğretmenlerde yorgunluk ve bıkkınlık olduğunu ortaya koymuştur. Yazara göre göçmen öğrencilerle çalışmak zorunda kalan öğretmenler yaptıkları işten keyif almamakta ve sınıf yönetiminde sıkıntılar yaşamakta ve bu sebeple sürekli yer değiştirmek istemektelerdir. Çopur (2019) da çalışmasında dönem başına yüksek motivasyonla işe başlayan öğretmenlerin dönem sonuna doğru kalabalık bir sınıfa yetemeyeceği düşüncesi ile motivasyonlarının düştüğünü belirtmektedir. Bütün bu araştırmalar göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin çeşitli duygusal sorunlar yaşadıklarını ve bu durumun eğitim öğretim sürecini olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerin Aileleri ile Yaşadıkları Sorunlara Ait Bulgular

Kamu ilkokullarında Iraklı göçmen öğrencilerle görev yapan öğretmenlerin öğrencilerin aileleri ile yaşadıkları sorunlara ilişkin bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Iraklı Göçmen Öğrencilerin Aileleri ile Yaşanan Sorunlara Yönelik Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Ailelerle İletişim Kuramama	29	31,86
Ailelerin Öğrencilerin Ödevlerine Yardımcı Olamaması	25	27,42
Ailelerin Eğitim Öğretime Olan İlgisizliği	20	21,97
Ders Araç Gereçlerini Karşılayamama	17	18,68
Toplam	91	100

Tablo 8 incelendiğinde Iraklı göçmen öğrencilerin aileleri ile yaşanan sorunlara yönelik öğretmen görüşlerinin başında ailelerle iletişim kuramamak (31,86) gelmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüşlerden bazıları şöyledir:

> Ö2: Öğrencilerimin aileleri genellikle Türkçe bilmedikleri için onlarla anlaşmakta güçlük çekiyorum. Türkmen olanlar ile Türkiye' ye uzun yıllar önce gelmiş olanlarla kısmen anlaşabiliyoruz onu da belirtmek istiyorum. İletişim kurabilmek için Türkiye ye uzun süre önce gelen Iraklı komşularını ya da Türkçe bilen Iraklı öğrencileri tercüman olarak kullanıyorum.
> Ö3: Aileler genelde Türkçe bilmiyorlar. Öğrenmek içinde bir çaba sarf etmiyorlar. Bilmiyoruz diyerek işin kolayına kaçıyorlar. Böyle olunca iletişim kurmak zorlaşıyor.

Özdemir (2016) de yapmış olduğu ‘’Sivas İlinde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okul İklimine Etkisine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi’’ konulu çalışmasında ailelerin dil bilmedikleri için genelde okula gelmediklerini, gelseler bile yeterince anlaşamadıklarını ve bunu belirten öğretmenlerin oranının %41,66 olduğunu bulmuştur. Konu ile ilgili yapılan başka bir araştırmada Angay (2012) velilerle iletişimin yetersiz olduğunu ifade eden öğretmenlerin oranını %85,7 olarak bulmuştur. Bozan (2014) da çalışmasında göç yaşamış velilerle iletişim sıkıntısı yaşama oranını %78,26 olarak ortaya koymuştur.

Tablo 8'den öğretmenlerin Iraklı göçmen ailelerin öğrencilerinin ödevlerine yardımcı olamadıklarını belirtenlerin oranının %27,42 olduğu görülmektedir. Ailelerin eğitim-öğretime ilgisiz olduğunu belirtenlerin oranı %21,97 iken ders araç gereçlerinin aileler tarafından karşılanamadığını söyleyen öğretmenlerin oranı %18,68'dir. Öğretmenlerin yaşadıkları bu sorunlara ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

> Ö13: Öğrencilerimize aileleri ev ödevlerinde yardımcı olamıyor. Çünkü Türkçe bilmiyorlar ve kendi dillerini konuşuyorlar.

Ö18: Aileler Türkçe bilmedikleri için ödevlerini ya hiç yapamıyorlar ya da yanlış yapıyorlar. Öğrencilerim ödevlerini genelde Türk komşularının yardımıyla yapmaya çalışıyorlar.
Ö22: Iraklı aileler genellikle kalabalık aile yapısına sahipler. Bu durum ailelerin çocukları ile ilgilenmesine engel oluyor. Aileler öğrencilerin dersleri ile pek ilgilenmiyorlar.
Ö24: Ailelerin öncelikleri günlük geçim kaygısı olduğu için eğitim öğretime gerektiği kadar ilgi ve önemi göstermiyorlar.
Ö32: Iraklı göçmen ailelerin maddi durumları genellikle iyi olmuyor. Bu nedenle de ders araç gereçlerini karşılamada zorlanıyorlar. Ancak velilerimizin ve okulumuzun maddi destekleri ile öğrencilerimizin bu eksikliklerini temin ediyoruz.

Görüldüğü gibi öğretmenler özellikle ailelerin eğitim-öğretime ilgisizliğinden ve öğrencilere destek olamamalarından rahatsız olmaktadırlar. Selçuk (2014) yapmış olduğu çalışmasında göçmen öğrencilerin ailelerinin eğitim öğretime ilgisizliğini belirten öğretmenlerin oranını %47,54 olarak bulmuştur. Bu ilgisizliğin sebeplerini; dil farklılığı, eğitim öğretimin farkında olmamaları, göçün sebep olduğu psikolojik sebepler ve maddi sorunlar olarak belirtmiştir. Aynı çalışmada göçmen öğrencilerin ders araç gereçlerine sahip olmayanların oranı %47,54 olarak bulunmuştur.

Konu ile yapılan akademik araştırmalar göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin bu çocukların aileleri ile de problemler yaşadığını ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin ailelerle yaşadıkları problemlerin başında ailelerle iletişim kuramamaları gelmektedir. Dil farklılığından kaynaklanan bu sorun eğitim öğretimi de olumsuz etkilemektedir. Göçmen ailelerin dil bilmemelerinin çocukların ödevlerine yardımcı olamamalarına neden olduğu araştırmalarda ortaya konulmuştur. Konu ile ilgili araştırmalardan göçmen ailelerin eğitim öğretime olan ilgisizliği ve çocuklarının eğitim öğretim materyallerini karşılayacak ekonomik güçlerinin olmadığı da görülmektedir. Görülen bu olumsuzlukların öğretmenlerin göçmen ailelerle sorunlar yaşamalarına ve eğitim öğretimin olumsuz etkilenmesine neden olduğu söylenebilir.

Iraklı Göçmen Öğrencilerin Kültür Farklılığından Kaynaklanan Sorulara Ait Bulgular

Iraklı göçmen öğrencilerin kültür farklılıklarından kaynaklanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri incelenerek çeşitli kategoriler oluşturulmuştur. Bu konuya ilişkin bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Göçmen Öğrencilerin Kültür Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	%
Kişisel bakım ve temizliğe önem verilmemesi	19	35,18
Okul kültürüne uyumsuzluk	15	27,77
Milli değerlerimize önem vermeme	9	16,66
Disiplin sorunlarının yaşanması	6	11,11
Kız çocuklarına değer vermeme	3	5,55
Türk ailelerin olumsuz tepkileri	2	3,70
Toplam	54	100

Tablo 9 incelendiğinde Iraklı göçmen öğrencilerin kişisel bakım temizliğe gerektiği kadar önem vermediğini belirten öğretmenlerin oranının %35,18 olduğu görülmektedir. Iraklı göçmen öğrencilerin okul kültürüne uyum sağlamada zorluk çektiklerini (%27,77), öğrenci ailelerinin milli değerlerimize önem vermediklerini (%16,66) söyleyen öğretmenler de bulunmaktadır. Öğretmenlere göre kültür farklılığından dolayı okullarda disiplin sorunları da yaşanmakta (%11,11) ve bu aileler kız çocuklarına yeterli değeri vermemektedir (%5,55). Türk ailelerin Iraklı göçmen öğrencilere olumsuz tepki gösterdiklerini söyleyen öğretmenler (%3,70) de bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin Iraklı göçmen ailelerinin kültür farklılıkları nedeniyle yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir.

> Ö4: Iraklı göçmen aileler kötü yaşam koşullarından dolayı çocukların kişisel bakımlarına ve temizliğine önem vermiyorlar. Türk öğrencilerim Iraklı öğrencilerin kötü koktuklarını söyleyerek onlarla aynı sırada oturmak istemiyorlar.
> Ö10: Iraklı göçmen öğrencilerimin aileleri okul kültürüne uyumda bize sıkıntı yaşatıyorlar. Çocuklarını okula zamanında getirmiyorlar. Çocuklar sürekli derslere geç geliyorlar. Okulumuzun belli kuralları olduğunu bir türlü onlara anlatamadım. Sürekli uyarmama rağmen hiç umursamıyorlar.
> Ö16: Iraklı göçmen öğrencilerim genellikle şiddet içerikli oyunlar oynuyorlar. Birbirlerine ve diğer öğrencilerime zarar veriyorlar.
> Ö26: Okul kurallarına uyumları sıkıntılı. Disiplin-düzen hayatlarında yok. Ara sıra okul eşyalarına zarar veriyorlar. Oyun oynarken diğer öğrenciler aralarına almak istemiyorlar çünkü ya oyunu bilmiyorlar ya da kurallara uymuyorlar.
> Ö29: Iraklı göçmen öğrencilerim genellikle temizlik kurallarına uymuyorlar, sorunlarını şiddetle çözmeye çalışıyorlar, aileler okul giriş çıkış saatlerine gerekli özeni göstermiyorlar.
> Ö32: Bir yere ait olama duygusu, okul kültürüne uyum gibi konulara çok uzaklar bize toplumumuza ait kuralları benimseme ve uyumda zorlanıyorlar.

Ö35: Milli bayramlarımız onlar için pek bir anlam ifade etmiyor. Bizim gibi hassasiyet göstermiyorlar. Milli bayram törenlerine ya çocuklarını göndermiyorlar ya da kutlamalar için gerekli malzemeleri biz karşılarsak çalışmalara çocuklarının katılmalarına izin veriyorlar.
Ö9: Göçmen öğrencilerimin hepsi başarısız değil. Göçmen kız öğrencilerimden bir tanesi çok başarılı okuma yazmayı çok kısa sürede söktü. Kültürlerine göre bu kızı okutmayacaklar biraz büyüyünce de evlendirecekler. Bu kızım için çok üzülüyorum. Ailenin izni olacağını bilsem alıp okutmayı çok isterim. Çünkü kızlara gerekli önemi vermiyorlar ve bu başarılı öğrencimin de hayatı heba olacak.

Görüldüğü gibi göçmen aileler yeni yaşamaya başladıkları yerlerde sahip oldukları kültür nedeniyle uyum sorunu yaşayabilmektedir. Yaşanılan bu uyum sorunu ise çocukların eğitimine de yansımaktadır. Selçuk (2014) da çalışmasında eğitim öğretimde kültür farklılığından kaynaklanan uyum sorunun oranını %18,03 olarak belirtmektedir. Bozan (2014) "Türkiye'de İç Göç Hareketleri ve Göçün Eğitim Üzerindeki Etkisi: Bir Durum Çalışması" konulu çalışmasında göçmen velilerin kültür farklılığından kaynaklanan sorun yaşanma oranını %13,04 olarak ortaya koymuştur.

Yapılan akademik çalışmalar göçmenlerin sahip oldukları kültür ile göç ettikleri yerlerdeki kültürün farklı olmasının eğitim öğretime olumsuz yansıdığını ortaya koymaktadır. Göçmenlerin sahip oldukları kültür ve alışkanlıkların farklı oluşu öğrencilerin okul kültürüne uyum sağlayamamasına, okulda disiplin sorunlarının yaşanmasına ve yaşanılan ülkenin ailelerinin göçmen çocuklara olumsuz tepkiler vermesine yol açabilmektedir.

Öğretmenlerin Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri

Bu başlık altında kamu ilkokullarında görev yapan öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileri yer almaktadır.

Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerin Dil Sorununun Çözümüne Yönelik Önerileri

Iraklı göçmen öğrencilerin yaşadıkları dil sorununun çözümüne yönelik öneriler Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Iraklı Göçmen Öğrencilerin Dil Sorununun Çözümüne Yönelik Öneriler

Kategoriler	*f*	*%*
Dil sorunu çözülmeli (Okula başlamadan Türkçe öğretilmeli)	30	43,67
Göçmen öğrencilerin sınıfları /okulları ayrı olmalı	14	20,28
Göçmen öğrenciler takviye kurslarıyla desteklenmeli	10	14,49
Göçmen ailelere Türkçe öğretilmeli	8	11,59
Göçmen öğrencilere uygun ders materyalleri kullanılmalı	6	8,69
Okul sevdirilmeli	1	1,44
Toplam	69	100

Tablo 10 incelendiğinde Iraklı göçmen öğrencilerin dil konusunda yaşadıkları sorunun çözümüne yönelik olarak öğretmenlerin birçoğunun (%43,67) göçmen öğrencilerin okullara gelmeden önce Türkçe öğrenmeleri gerektiğini belirttikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bu konu hakkındaki önerilerinden bazıları şöyledir.

> Ö7: Göçmen öğrencilerimizin Türkçe bilmeleri hayati derece de önem taşıyor benim için. Bu öğrenciler Türkçeyi öğrendikten sonra okullara başlatılmalıdırlar.
> Ö24: Göçmen öğrencilere okullara başlamadan önce Türkçe öğretilmesinin hem bizim hem de göçmen öğrenciler için çok faydalı olacağını düşünüyorum. Hatta sadece öğrencilere değil ailelerine de Türkçe öğretilmelidir diye düşünüyorum.
> Ö4: Göçmen öğrencilerimizin evlerinde Türkçe konuşmalarının Türkçeyi öğrenmelerinde çok yardımcı olacağını düşünüyorum. Türkçe öğrenmeye daha fazla önem gösterip, daha fazla çalışmaları gerekir. Ayrıca okuma yazma öğrenmeden sınıf geçmemeleri gerekir diye düşünüyorum.

Görüldüğü gibi öğretmenler dil sorunun aşılması öncelikle okula başlamadan bu sorunun ortadan kaldırılması gerektiğini düşünmektedir. Iraklı göçmen öğrencilerin yaşadıkların sorunların çözümüne yönelik araştırmalar incelendiğinde (Angay, 2012; Özdemir, 2016; Taşkın ve Erdemli, 2018) dil sorununun, sistemli ve düzenli bir eğitim programı çerçevesinde öncelikli olarak çözülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Özdemir (2016) çalışmasında dil sorunu öncelikli olarak çözülmeli diyen öğretmenlerin oranını %24,59 olarak bulmuştur. Bunun yanı sıra göçmen öğrencilerin sınıflarının veya okullarının ayrı olmasını (%20,28), öğrencilerin takviye kurslar ile desteklenmesini (%14,49), göçmen ailelere de Türkçe öğretilmesini (%11,59) ve bu öğrencilere yönelik

olarak hazırlanmış ders materyallerinin kullanılmasını (%8,69) öneren öğretmenler de bulunmaktadır. Ayrıca göçmen öğrencilerin akademik başarılarının artırılması için onlara okullar sevdirilmelidir diyen öğretmen oranının da %1,44 olduğu görülmektedir. Bu konudaki öğretmen görüşleri şunlardır:

> Ö11: Göçmen öğrenciler okulumuza geldiklerinde sınıflara yaşlarına göre sınıflara yerleştiriyorlar. Bu sınıflarımızda sıkıntılar yaşamamamıza sebep oluyor. Göçmen öğrencilerin bir sınıfta toplanmalarının daha yararlı olacağını belirtmek istiyorum.
> Ö29: Göçmen öğrenciler kendi yaş gruplarına göre değil de birinci sınıftan eğitime başlarlarsa daha akademik olarak daha başarılı olurlar. Yaşlarına göre sınıflara yerleştirilen üçüncü dördüncü sınıf öğrencileri okuma yazma bilmediklerinden sınıfta bomboş oturuyorlar.
> Ö15: Göçmen öğrencilerimiz dersleri anlamakta güçlük çekiyorlar. Bütün göçmen öğrencilerin ortak sorunu. Göçmen öğrencilerimizin kurslarla sürekli desteklenmesinin faydalı olacağını söylemek istiyorum.
> Ö18: Göçmen öğrencilerimiz Türkçeyi bilmedikleri için derslerimizi anlamakta sıkıntı yaşıyorlar. Müfredatımız Türk öğrencilere göre hazırlandığından göçmen öğrencilerimiz zorlanıyorlar. Bakanlığımız tarafından göçmen öğrencilere yönelik ders materyallerinin üretilmesinin göçmen öğrenciler için çok faydalı olacağını düşünüyorum.
> Ö21: Göçmen öğrencilerimizin başarılı olmalarını istiyorsak her şeyden önce onlara okulları sevdirmek gerekir. Okula severek gelirlerse daha iyi uyum sağlarlar.

Görüldüğü gibi öğretmenler göçmen çocuklarının dil konusunda yaşadıkları sorunun çözümüne ilişkin çeşitli öneriler sunmaktadır. Angay (2012) da çalışmasında velilere yönelik okuma yazma kursu verilmeli diyen öğretmenlerin oranını %21,4 olarak ortaya koymaktadır. Bozan (2014) ise çalışmasında göç alan bölgelerdeki çocuklara yönelik ücretsiz kurlar açılmalıdır diyen öğretmenlerin oranının %4,34 olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Özdemir (2016) yapmış olduğu çalışmada velilere de dil eğitimi verilmesinin önemli olduğuna vurgu yapmış ve bu konuda görüş belirten öğretmenlerin oranının %9,83 olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada göçmen öğrenciler için hafta sonu destekleme ve yetiştirme kursları açılmasının bu öğrencilerin dil sorunlarının giderilmesine faydalı sağlayacağı ifade edilmiştir. Özdemir (2016) de çalışmasında göçmen öğrencilerin normal sınıflara girmeden önce özel bir sınıfta destek eğitimine alınmasını öneren öğretmenlerin oranını %9,83 olarak ortaya koymaktadır.

Konu ile yapılan akademik çalışmalar göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileri olduğunu göstermektedir. Bu önerilerin başında göçmen öğrencilerin okullara başlamadan önce Türkçe öğretilmesinin gerekliliğidir. Çünkü Türk Eğitim Sisteminde eğitim programı Türk öğrencilere yönelik

olarak hazırlanmakta ve Türkçe bilmeyen göçmen öğrenciler bulundukları sınıflarda Türkçe anlatılan dersleri anlamakta güçlük çekmektedirler. Bu durum hem sınıf öğretmeninin hem sınıftaki diğer öğrencilerin hem de göçmen öğrencilerin sorun yaşamalarına neden olmaktadır. Önerilerin önemli bir kısmını da göçmen öğrencilerin Türk öğrencilerden ayrı bir sınıf ya da ayrı bir okulda eğitim öğretim görmeleri gerektiğidir. Öğretmenler göçmen öğrencilerin Türk öğrencilerle değil de ayrı sınıflarda olmasının göçmen öğrenciler için daha faydalı olacağını düşünmekte ve önermektedirler. Göçmen öğrencilerle birlikte göçmen ailelerinde Türkçe öğrenmelerinin faydalı olacağını belirten öğretmenler, göçmen ailelerde yönelik kurların olmasının önemini vurgulamaktadırlar.

Iraklı Göçmen Öğrencilerin Uyum Sorunlarının Çözüm Önerilerine Yönelik Bulgular

Iraklı göçmen öğrencilerin yaşadıkları uyum sorunlarının çözümüne yönelik öneriler Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Iraklı Göçmen Öğrencilerin Yaşadıkları Uyum Sorunlarının Çözümüne Yönelik Öneriler

Kategoriler	*f*	%
Öğrencilere Türk kültürüne uyum eğitimi verilmeli	12	30,0
Öğrencilerin sosyal-kültürel etkinliklere etkin katılımı sağlanmalı	10	25,0
Öğrencilere yabancı olmadıkları hissettirilmemeli	7	17,5
Türk öğrencilerle iletişimi güçlendirilmeli	4	10,0
Öğrencilerin ailelerine Türk kültürü tanıtılmalı	3	7,5
Uyum okulları /sınıfları oluşturulmalı	2	5,0
Türk-göçmen velilere yönelik ortak sosyal- kültürel etkinlikler düzenlenmeli	2	5,0
Toplam	40	100

Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin Iraklı göçmen çocukların yaşadıkları uyum sorunlarının çözümüne yönelik önerilerinin başında göçmen çocuklara Türk

kültürüne uyum eğitimi verilmesi önerisi (%26,6) yer almaktadır. Dahası sadece Iraklı öğrencilere değil ailelerine de bu konuda eğitim verilmesi öğretmenler tarafından dile getirilmektedir (%7,5). Öğretmenlerin bu kategoriye ilişkin önerilerinden bazıları şunlardır:

> Ö11: Göçmen öğrencilerimize okullara başlamadan önce onlara kültürümüz ve dilimizin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Göçmen öğrencilerimizle yaşadığımız uyum sorunlarının bu şekilde olabildiğince azalacağını düşünüyorum.
> Ö16: Göçmen öğrencilerimize okula başlamadan önce günlük yaşama ilişkin örneğin sokakta, taşıtlarda, çarşı pazarda resmî kurumlarda nasıl davranılacağı ile ilgili eğitimlerin verilmesi onların uyumunu kolaylaştırır diye düşünüyorum.
> Ö4: Bence bu çocuklar okula başlamadan önce ailelerini Türk kültürü ve okul kültürü ile ilgili eğitimler verilmelidir.
> Ö14: Göçmen öğrencilere Türk toplum ve Türkiye Cumhuriyeti yasa ve toplum kuralları öğretilmeli.
> Ö17: Göçmen öğrenciler okula başlamadan önce Iraklı bir eğitici tarafından bu çocuklara ve ailelerine Türk okullarının işleyişi, okullarda hangi davranışların hoş görülemeyeceği, okulda nasıl beslenileceği, nasıl giyinecekleri gibi konularda eğitim verilmelidir.

Yukarıdaki görüşlerden görüldüğü gibi öğretmenler hem öğrencilere hem de Iraklı ailelere Türk kültürünü tanıtıcı etkinlikler düzenlemelerin uyumlarını sağlamaya fayda sağlayacağını düşünmektedir. Kendi kültürlerinden tamamen farklı bir kültürde yaşamaya başlayan göçmen öğrencilerin doğal olarak sınıflarda uyum sorunları yaşadıkları, eğer okullara başlamadan önce göçmen ailelere ve çocuklara Türk kültürü tanıtılır ve öğretilirse sınıflarda göçmen öğrencilerin uyum sorunu yaşamayacakları öğretmenler tarafından belirtmektedirler. Yapılan farklı çalışmalarda (Angay, 2012; Özdemir, 2016) da göçmen ailelere ve çocuklara kültürümüzü tanıtan ve onların kültürümüze uyumunu sağlayacak eğitimlerin verilmesi göçmen çocukların yaşadıkları sorunların çözümüne öneri olarak sunulmaktadır.

Iraklı öğrencilere ve ailelerine Türk kültürüne yönelik eğitim verilmesinin yanında bu öğrencilerin sosyal-kültürel etkinliklere etkin katılımının sağlanması (%25), kendilerini yabancı gibi hissetmemelerinin sağlanması (%17,5), Türk öğrencilerle etkili iletişimi kurmaları (%10), uyum okullarının veya sınıflarının oluşturulması (%5) ve her iki ülkenin ailelerini ortak paydada toplayacak etkinliklerin düzenlemesi (%5) de öğretmenler tarafından dile getirilen öneriler arasındadır. Öğretmenlerin bu önerilerinden bazıları şöyledir:

Ö7: Göçmen çocukların okul ortamına uyumlarını kolaylaştırmak için bol miktarda sosyal etkinlikler yapılmalıdır.
Ö33: Göçmen öğrencilerin Türk öğrencilerle iletişimlerini artırmak için ortak oyun ve görevler verilmelidir. Ben sınıfımda göçmen öğrencileri Türk öğrencilerle ortak etkinlikler yaparak iletişimlerini güçlendirmeye çalışıyorum.
Ö21: Göçmen öğrencilerin doğrudan okullara alınması büyük sıkıntılar yaşamamıza sebep olmaktadır. Bu çocukların hep bir arada olacağı uyum okulları ya da sınıflarının olması işimizi kolaylaştır. Burada Türkçeyi öğrenip sınıflarımıza gelirlerse uyumları daha kolay olur.
Ö25: Göçmen öğrenciler tören, dinleti, turnuvalar gibi sosyal etkinliklere aktif katılmaları teşvik edilmelidir.
Ö19: Göçmen öğrencilerin uyum sağlamalarını istiyorsak bu çocuklara yabancı veya farklı olduklarını hissettirmemek gerekiyor.
Ö9: Göçmen veliler ile Türk velilerin katılabileceği sosyal kültürel etkinlikler düzenlenerek ortak paydada buluşması sağlanabilir. Bu etkinlikler velilerin birbirlerini anlamaları için bir fırsattır. Bu ortak etkinliklerin göçmen aileler ve öğrencilerin uyum sağlamalarına olumlu etkileri olacağını düşünüyorum.

Bu ifadelerden görüldüğü üzere öğretmenler göçmen öğrencilerin sınıflarda yapılan sosyal ve kültürel etkinliklere göçmen öğrencilerin teşvik edilmesinin ve aktif bir şekilde katılmalarının sağlanmasının uyum sorunları azalacağını düşünmektedirler. Göçmen öğrencilerle yaşanılan sorunların çözümünü ele alan başka bir araştırmaya göre de (Bozan, 2014, 232) göçmen ailelerin çeşitli etkinliklerle eğitilmesi, yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşlarının göçmen ailelerin yaşadıkları sorunları çözmeye yönelik önlemler almaları önemli adımlar olarak belirtilmektedir. Göçün engellenmesi mümkün olmadığına ve çözümü olmadığına göre göçmenlerin yaşadıkları bölgelerde sosyal ve kültürel etkinliklerin mümkün olduğunca artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Göçmen öğrencilere yabancı olmadıklarını ve Türk öğrencilerden faklı olmadıklarını hissettirmek gerektiği, böylece uyumlarının daha kolay olacağı da öğretmenler tarafından belirtilmektedir. Göçmen öğrencilerin Türk öğrencilerle aynı sınıf ve okullarda eğitim öğretim yapmasının uyum sorunlarına neden olacağını belirten öğretmenler göçmen öğrencilerin okula başlamadan önce sadece göçmen öğrencilerin eğitim göreceği uyum sınıfı veya okullarda eğitim almalarının uyum sorunlarının en aza indirilmesinde etkili olacağını düşünmektedirler. Görüldüğü gibi Iraklı göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenler sınıfta yaşadıkları uyum sorunlarına ilişkin çeşitli çözüm önerileri sunmaktadırlar.

Göçmen Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Yeterliliğine İlişkin Öneriler

Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin bu süreci etkili bir şekilde yürütebilmek için sahip olması gereken bilgilere ilişkin öneriler çeşitli kategoriler altında toplanmış ve elde edilen bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Göçmen Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Bilgilere İlişkin Öneriler

Kategoriler	*f*	%
Göçmen öğrencilere okuma yazma öğretimi	14	40,00
Göçün insanlara yaşattığı travma	9	25,71
Göçmen öğrencilerin kültürel özellikleri	5	14,28
Göçmen öğrencilerin aile yapıları	5	14,28
Göçmen öğrencilerin eğitim sistemi	2	5,71
Toplam	35	100.

Tablo 12'ye göre göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin büyük bir kısmı (%40) kendilerinin göçmen öğrencilere okuma yazma öğretimi konusunda bilgi sahibi olması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca öğretmenler göçün insanlarda yarattığı travmaya (%25,71), göçmen öğrencilerin kültürel özellikleri (%14,28), aile yapıları (%14,28) ve bu öğrencilerin geldiği ülkenin eğitim sistemi (%5,71) hakkında bilgi sahibi olunması gerektiğini de düşünmektedir. Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin sahip olması gereken bilgilere yönelik önerilerinden bazıları şöyledir:

> Ö1: Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenler göçmen öğrencilere okuma yazma öğretimi ile ilgili bilgilere sahip olmalıdırlar.
> Ö18: Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenler göçün insanlara yaşattığı travmalar hakkında bilgi sahibi olmalıdırlar. Böylece göçmen öğrencilere yardımcı olabilirler.
> Ö5: Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin göçmen öğrencilerin kültür yapıları ve aile yapıları ile ilgili bilgi sahibi olmaları gerekiyor. Bu bilgiler göçmen öğrencilerle çalışırken işlerini kolaylaştırır.
> Ö3: Sınıfında göçmen öğrenci buluna öğretmenler o ülkenin kültürel, gelenek ve göreneklerine dil özelliklerine hâkim olmalıdırlar.
> Ö32: Öğretmenler sınıflarındaki göçmen öğrencilerin ülkeleri, eğitim sistemleri ve dilleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekiyor.

Görüldüğü gibi öğretmenler göçmen öğrencilere nasıl okuma yazma öğretileceği konusunda bilgi sahibi olmalarının kendileri ve göçmen öğrenciler için faydalı olacağını düşünmektedirler. Göçün çocuklarda ne gibi psikolojik sorunlar meydana getirdiği hakkında bilgi sahibi olan öğretmenlerin göçmen çocuklara daha fazla yardımcı olabileceği de öğretmenler tarafından dile getirilmektedir. Bu araştırmanın bulgularına göre öğretmenlerin göçmen öğrencilerle çalışırken bu öğrencilerin kültürleri ve aile yapıları hakkında bilgi sahibi olmasının öğrencilerin yaşadıkları uyum ve akademik sorunların çözümüne katkı sağlayacağına inandıkları da söylenebilir. Özdemir (2016) de yapmış olduğu ‘’Sivas İlinde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okul İklimine Etkisine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi’’ konulu çalışmasında göçmen öğrencilerin dili, kültürü, sorunları, geçmişleri gibi konularda öğretmenlere ve yöneticilere de eğitim verilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin sahip olması gereken becerilere ilişkin öneriler ise Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13

Öğretmenlere Göre Göçmen Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Becerilere İlişkin Öneriler

Kategoriler	*f*	*%*
Empati kurabilme	13	37,14
İletişim kurabilme	9	25,71
Farklı öğretim metotlarını bilme ve kullanabilme	6	17,14
Birleştirici olabilme	3	8,57
Çözüm odaklı olma	2	5,71
Ekstra herhangi bir beceriye gerek yok	2	5,71
Toplam	35	100

Tablo 13’te görüldüğü gibi katılımcıların birçoğu (%37,14) göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin empati kurma becerisine sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanında bu öğrencilerle çalışan öğretmenlerin iletişim kurabilme becerisine (%25,71), farklı öğretim metotlarını bilme ve kullanabilme becerisine (%17,14) sahip olması gerektiği de önerilmiştir. Öğretmenlere göre birleştirici olabilmek (%8,57) ve çözüm odaklı olma (%5,71) da bu öğretmenlerin sahip olması gereken beceriler arasındadır. Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin fazladan herhangi bir beceriye

sahip olmasına gerek olmadığını belirten öğretmenler de (%5,71) bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerine yönelik ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

> Ö25: Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin iletişim kurabilme becerilerinin güçlü olması gereklidir.
> Ö8: Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin sahip olmaları gereken becerilerin başında bana göre empati kurabilmek gelmektedir. O çocukların yaşadıklarını anlayabilmek ve ona göre davranmak gerekir.
> Ö15: Birleştirilmiş sınıf gibi bir sistem olduğu için sınıf yönetimi zaman yönetimi, duygu yönetimi becerilerine ve farklı öğretim metotlarını kullanabilme becerilerine sahip olunmalıdır.
> Ö19: Sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenler sorun çözebilme becerisine sahip olmalıdır. Çözüm odaklı olmak yaşanılan sorunları en aza indirir diye düşünüyorum.
> Ö9: Öğretmenler göçmen öğrencilerin bakış açısını yakalamaları gerekir. Türk öğrenciler ile göçmen öğrenciler arasında onarıcı, yapıcı ve birleştirici bir köprü görevi görmelidirler.
> Ö11: Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin fazladan ekstra bir beceriye sahip olmaları gerekmiyor bence.

Yukarıdaki ifadelerden göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin empati ve sağlıklı bir iletişim kurabilme becerilerine sahip olmalarının göçmen öğrencilerle yaşanan sorunların çözümünde yararlı olacağı ortaya konulmaktadır. Öğretmenlerin eğitim öğretimde farklı öğretim yöntemlerini bilmeleri ve bunları kullanabilme becerilerine sahip olmalarının yaşanan sorunların çözümüne yararlı olabilir. Göçmen öğrencilerin bulunduğu sınıflar farklı kültürleri içinde bulundurduğundan öğretmenlerin sınıfta yaşanan uyum sorunlarını çözebilmeleri için birleştirici olabilme becerilerine sahip olması gerektiği de öğretmen görüşleri ile ortaya konulmaktadır. Ateş (2013) de çalışmasında göçmen öğrencilerle yaşanan sorunların çözümünde empati kurmanın önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin sahip olması gereken tutuma ilişkin öneriler Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Göçmen Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Tutumlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	%
Sabırlı	17	48,57
Anlayış-hoşgörülü	9	25,71
Tarafsızlık	5	14,28
Özverili	2	5,71
Samimi-içten	1	2,85
Farklı bir tavıra gerek yoktur.	1	2,85
Toplam	35	100.

Tablo 14 incelendiğinde göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin sabırlı olması gerektiğini ifade eden öğretmenlerin oranının %48,57 olduğu görülmektedir. Göçmen öğrencilerle çalışırken hoşgörülü (%25,71) ve tarafsız olunması (%14,28) gerektiği de en fazla belirtilen görüşlerdir. Bunun yanında öğretmenlerin özverili (%5,71) ve samimi-içten olmaları (%2,85) gerektiği de öğretmenler tarafından önerilmiştir. Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin farklı herhangi bir tavıra sahip olmalarına gerek olmadığını belirten öğretmenler (%2,85) de bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu konuya yönelik önerilerinden bazıları şöyledir:

> Ö5.Sınıfında göçmen öğrenciler bulunan öğretmenlerin en başta sabırlı olmaları gerekir. Yaşanılan sorunlar sabırla aşılabilir.
> Ö6: Öğretmenler hoşgörülü ve anlayışlı olmalıdırlar. İnsan haklarına saygılı olmalı ve her şeyden önce onların bir çocuk olduklarını unutmamalı ona göre davranmalıdırlar
> Ö11: Sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenler tarafsız adil olmalıdırlar. Türk velilerin baskısı olur diye yanlı davranmamalıdırlar.
> Ö19: Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenler her şeyden önce bana göre içten samimi olmalıdır.
> Ö30: Öğretmen için her öğrenci her öğrenci aynıdır bu yüzden farklı bir tavır gerekli olduğunu düşünmüyorum.

Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin eğitim öğretim sürecinde sabırlı olmalarının önemli olduğu görülmektedir. Aceleci olmanın göçmen öğrencilere faydalı olmayacağı vurgulanmaktadır. Öğretmenler göçmen öğrencilerle çalışırken tarafsız olmanın sınıflarda yaşanan sorunların çözülmesinde faydalı olacağını dile getirmektedirler. Farklı kültürleri bir arada bulunduran sınıflarda çalışan öğretmenlerin daha özverili ve içten olması gerektiği

böylece göçmen öğrencilerle yaşanan sorunların çözülebileceği öğretmen görüşlerinde ortaya konulmaktadır. Bozan (2014) da çalışmasında göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin samimi, özverili ve sabırlı olması gerektiğini ifade eden öğretmenlerin oranını %17,39 olarak ortaya koymaktadır. Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin sınıf içerisindeki tavır ve tutumları sınıf içerisinde yaşanan sorunların çözümünde veya en aza indirilmesinde büyük önem taşıdığı çalışmalarda belirtilmiştir. Gökmen (2020) de yapmış olduğu çalışmada göçmen öğrencilerle yaşanan sorunların çözümünde öğretmen tavır ve tutumunun önemli olduğunu vurgulayan öğretmenlerin oranını %28 olarak ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yaşadıkları Duygusal Sorunları Çözmeye Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle görev yaparken yaşadıkları duygusal sorunları çözmeye yönelik görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Öğretmenlerin Iraklı Göçmen Öğrencilerle Görev Yaparken Yaşadıkları Duygusal Sorunları Çözmeye Yönelik Görüşlere İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Empati kuruyorum	26	74,28
Arkadaşlarımdan yardım alıyorum	5	14,28
Onlara yabancı olduklarını hissettirmemeye çalışıyorum	3	8,57
Herhangi bir çözüm yöntemim yok	1	2,85
Toplam	35	100

Tablo 15 incelendiğinde öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle görev yaparken yaşadıkları duygusal sorunları çözmeye yönelik görüşlerinin öncelikle öğretmenlerin Iraklı öğrencilerle empati kurmaya çalıştıkları (%74,28) görülmektedir. Bunun yanında arkadaşlarından yardım alarak (%14,28) bu duygusal sorunlarla baş etmeye çalışan öğretmenler de olmaktadır. Yine aynı tablodan öğretmenlerin öğrencilere bulundukları ortama yabancı olmadıklarını hissettirmeye çalıştıkları (%8,57), öğretmenlerin bir bölümünün ise herhangi bir çözüm üretemedikleri (%2,85) görülmektedir. Öğretmenlerin

Iraklı göçmen öğrencilerle görev yaparken yaşadıkları duygusal sorunları çözmeye yönelik ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

> Ö6: Iraklı göçmen öğrencilerim görev yaparken, kendimi onların yerine koyuyorum. Yaşadıkları ortam, ülkemizdeki yabancılıkları, ekonomik şartlar aklıma gelince onlara hak veriyor ve ona göre hareket ediyorum.
> Ö13: Göçmen öğrencilerle sorun yaşadığım zamanlarda benden daha tecrübeli olan arkadaşlarımdan yardım alıyorum, onların fikirlerini önemsiyorum. Benim için faydalı oluyor.
> Ö18: Göçmen öğrencilerime sınıfımdaki diğer öğrencilere davrandığım gibi davranıyorum elimden geldiğince onların yabancı olduklarını hissettirmemeye çalışıyorum. Öğrencilerim arasında ayrım gözetmiyorum çünkü onlar daha çocuk.
> Ö26: Göçmen öğrencilerle yaşadığım sorunları çözmek için ekstra bir şey yapmıyorum. O an süreç ne gerektiriyorsa öyle davranıyorum.

Bu bulgular doğrultusunda göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin yaşadıkları sorunları çözmeye yönelik davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin yaşadıkları sorunları çözmek için sorunların çözümünde herhangi bir profesyonel bir eğitim almadıkları deneyimlerinden yola çıkarak çözüm yolu bulmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar yaşanan sorunların çözümünde profesyonel desteğin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Iraklı Göçmen Öğrencilerle İlgili Öğretmenlere Verilmesi Gereken Hizmet İçi Eğitim Konularına İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle ilgili kendilerine verilmesi gereken hizmet içi eğitim konularına yönelik görüşleri incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16

Iraklı Göçmen Öğrencilerle İlgili Öğretmenlere Verilmesi Gereken Eğitimlere İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Göçmen öğrencilerin yaşadığı psikolojik travmaya ve çözümüne yönelik eğitim	15	42,85
Göçmen öğrencilere okuma yazma öğretimi eğitimi	10	28,57
Göçmen öğrencilerin ülkelerinin dil, kültür ve aile yapıları	7	20,00
Göçmen öğrencileri Türk Eğitim Sistemine uyum sağlama stratejileri	2	5,71
Eğitimlerin yararlı olacağına inanmıyorum	1	2,85
Toplam	35	100

Tablo 16 incelendiğinde öğretmenlerin Iraklı göçmen öğrencilerle ilgili kendilerine verilmesi gereken hizmet içi eğitimlerin başında göçmen öğrencilerin yaşadığı psikolojik travmaya ve çözümüne yönelik eğitimin (%42,85) geldiği görülmektedir. Bu konuya ilişkin görüşlerden bazıları şunlardır:

> Ö17: Yabancı uyruklu öğrencilerimizin yaşadıkları psikolojiyi ve yaşadıkları travmanın çözümüne ilişkin eğitimlerin verilmesinin bize faydalı olacağını düşünüyorum.
> Ö3: Küçük yaştaki bu çocuklar kendi ülkelerini bırakarak dilini, kültürünü, yaşamını bilmedikleri tamamen yabancı oldukları bir yere gelmişler. Bu durumun çocuklarda onarılması güç hasarlar bıraktığını düşünüyorum. Bize göçün yaşattığı travmalar ve çözüm yolları ile ilgili eğitimlerin verilmesi hem bizim hem de eğitim verdiğimiz göçmen çocuklar için faydalı olur.
> Ö32: Yabancı uyruklu öğrencilerimizi psikolojik ve sosyolojik olarak anlamamızı sağlayan eğitimler verilmelidir.

Konuya ilişkin yapılan benzer bir araştırmada (Angay, 2012, 134) göçmen öğrencilerle çalışacak öğretmenlere; psikolojik destek verilmesinin, öğretmenlerin göçmen öğrencilere bakış açısını değiştirecek eğitimin verilmesinin ve göçmen öğrencilerle çalışacak öğretmenlerin belirli eğitimlerden geçirildikten sonra bu öğrencilerle çalışmasının daha faydalı olacağı vurgulanmaktadır. Tablo 16'dan anlaşıldığı gibi öğretmenler kendilerine göçmen öğrencilere okuma yazma öğretimi konusunda eğitim verilmesini talep etmektedir (%28,57). Ayrıca göçmen öğrencilerin ülkelerinin dilleri, kültürleri ve aile yapıları hakkında eğitim verilmesini isteyen öğretmenler (%20,00) de bulunmaktadır. Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine nasıl daha kolay uyum sağlayacağına yönelik eğitim verilmesi de öğretmenlere göre faydalı

olacaktır (%5,71). Öğretmenlerden göçmen öğrencilerle ilgili verilecek olan herhangi bir eğitimin kendilerine yarar sağlamayacağını belirtenler (%2,85) de bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinden bazıları şöyledir.

> Ö21: Yabancı uyruklu öğrencilere hızlı okuma yazma öğretimi ile ilgili eğitim verilmesi biz öğretmenler için çok faydalı olacaktır.
> Ö8: Göçmen öğrencilere okuma yazma davranışının kazandırılmasında hangi teknik ve metotlar kullanılacağı ve hangi yollar izleneceği ile eğitim verilebilir.
> Ö27: Yabancı uyruklu öğrencilerin dil, kültürel özellikleri, onlara yaptırılacak etkinliklere ilişkin eğitimler bizim için çok faydalı olacaktır diye düşünmüyorum.
> Ö4: Bize tamamen yabancı olan bu çocukları eğitim sistemimize nasıl adapte edebileceğimize yönelik bir eğitim bize çok faydalı olur diye düşünüyorum.
> Ö31: Bize faydalı olacak eğitimlerin olduğunu düşünüyorum.

Yapılan araştırmalar göçmen öğrencilerle çalışacak öğretmenlerin hizmet içi eğitim almalarının önemini ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden elde edilen bulgular öğretmenlerin göçmen öğrencilerin özelliklerini, psikolojik durumlarını ve onlarla iletişim kurma becerilerini geliştirebilecek eğitimlerden geçirilmesinin, göçmen öğrencilere daha faydalı olabileceğini belirtmektedirler. Öğretmenler göçmen öğrencilere okuma yazmanın hangi yöntemler izlenerek yapılacağı hakkında kendilerine verilecek hizmet içi eğitimlerin göçmen öğrencilerin akademik başarısızlık sorunlarını çözeceği veya en aza indirileceği görüşünü dile getirmektedirler. Hizmet içi eğitimlerin faydalı olacağını düşünen öğretmenlerin yanı sıra verilecek herhangi bir hizmet içi eğitimin kendilerine fayda sağlamayacağını düşünen az da olsa öğretmenlerin mevcut olduğu öğretmen görüşlerinden anlaşılmaktadır. Özdemir'e (2016) göre yabancı uyruklu öğrencilerin geldikleri ülke, kültürleri, inançları, dilleri, yaşamöyküleri, geliş sebepleri, içinde bulundukları sosyal ve psikolojik ortam, hassasiyetleri, ailevi durumları gibi hususlarda yönetici ve öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir. Ayrıca, mevcut durum ve zamanla oluşan değişikliklerin yasal boyutu, mevzuatı, koordinasyonu gibi konularda güncelliğin sürdürülmesi sağlanmalıdır. Selçuk (2014) ise "Göçün Eğitime ve Eğitim Kurumlarına Yansımaları" çalışmasında öğretmenlere ve diğer eğitim personeline yönelik, ayrımcılığa ve ötekileştirmeye karşı bilinçlenme amaçlı hizmet içi eğitim çalışmaları verilmesinin ve öğretmenlerin bu konuda yetiştirilmesinin, öğrenciler arasında sağlıklı bir ilişki kurmalarının sağlanması açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yöneticilerin Yaşadıkları Sorunlar İlişki Bulgular

Araştırmada bu başlık altında Iraklı göçmen öğrencilerle yöneticilerin yaşadıkları sorunlar ele alınmıştır.

Iraklı Göçmen Çocukların Akademik Başarısına Yönelik Yönetici Görüşlerine İlişkin Bulgular

Iraklı göçmen çocukların akademik başarı boyutundaki sorunlarına ilişkin yönetici görüşleri Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17

Akademik Başarı Boyutundaki Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Sınıf seviyesinin gerisinde olma	20	30,30
Dil farklılığı –iletişim kuramama	16	24,24
Ders araç gereçlerini karşılayamama	13	19,69
Sosyal etkinliklere -Milli Bayramlara katılmama	11	16,66
Sınıf mevcutlarının fazla olması	6	9,90
Toplam	66	100

Tablo 17 incelendiğinde okulunda Iraklı göçmen öğrenci bulunan yöneticilerin Iraklı göçmen öğrencilerle yaşadığı akademik sorunların başında göçmen öğrencilerin bulundukları sınıflarda diğer öğrencilerden akademik olarak geride olmaları (%30,30) gelmektedir. Göçmen öğrencilerin konuştukları dillerin farklı olmasından dolayı göçmen öğrencilerle iletişim kuramadıklarını söyleyenlerin oranının da %24,24 olduğunu görülmektedir. Yöneticilerin görüşlerinden bazıları şöyledir:

> Y1: Iraklı göçmen öğrencilerimizle yaşadığımız en büyük sorun öğrencilerimizin dil farklılığından kaynaklanan akademik başarısızlık. Bu çocuklarımız Türkçe bilmediklerinden işlenilen dersleri anlayamıyorlar, dersleri anlamadıkları için öğretmenlerinin verdikleri ödevleri de yapamıyorlar.
> Y3: Göçmen öğrencilerimizle iletişim kuramamak bizim yaşadığımız sorunların başında geliyor. Yaşadıkları sorunları çözmede sorunlar yaşıyoruz çünkü orunlarını bize anlatamıyorlar dil farklılığı bizim için en büyük engel. Onlarla iletişim kurabilmek için genellikle Türkçe bilen göçmen öğrencilerimizden yardım alıyoruz.

> Y9: Göçmen öğrencilerle dil-kültür farklılığından kaynaklı akademik başarısızlık ve iletişim sorunları yaşanmaktadır. Yaşanan bu sorunlar beraberinde sınıf içi uyumsuzluğu meydana getiriyor. Öğretmenlerimiz genellikle yaşanan akademik başarısızlığı müfredat dışı kaynaklar kullanarak çözmeye çalışmaktadırlar.
> Y7: Öğretmenler bazı sınavlara göçmen öğrencileri dahil etmek istemiyorlar. Gerekçe olarak da bu çocukların sınıfın akademik başarısını düşürdüklerini gösteriyorlar.

Yukarıdaki ifadelerden görüldüğü gibi öğrencilerin sınıfın gerisinde olması ve bu öğrencilerin dil farklılığı nedeniyle iletişim kuramaması yaşanan sorunların başında gelmektedir. Yöneticiler Türkçe bilmeyen göçmen öğrencilerin anlatılan dersleri anlamadığını, dolayısıyla akademik başarılarının düşük olduğunu belirtmektedirler. Bunun yanı sıra yöneticiler bu öğrencilerle iletişim kuramadıklarını ve öğrencilerin yaşadıkları sorunu çözmede yetersiz kaldıklarını ifade etmektedirler. Bozan (2014) "Türkiye'de İç Göç Hareketleri ve Göçün Eğitim Üzerindeki Etkisi: Bir Durum Çalışması" konulu çalışmasında göçle gelen çocukların akademik başarısızlık oranını %100 olarak belirtmektedir. Özdemir (2016) de çalışmasında göçmen öğrencilerin dillerinin konuşulan dilden farklı olması nedeniyle iletişim kuramadıklarını belirten yöneticilerin oranını %10,16 olarak ortaya koymuştur. Aynı çalışmada göçmen öğrencilerin dil farklılığı sebebiyle akademik başarısızlık yaşandığını belirten yöneticilerin oranı %33,33, yeterince dil bilmemeleri sorunlarına çözüm üretilmesini güçleştiriyor diyen yöneticilerin oranını %56,33 olarak bulunmuştur.

Tablo 17'ye göre göçmen öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumlarının kötü olmasından dolayı ders araç gereçlerini karşılayamadıklarını söyleyen yöneticilerin oranı %19,69'dur. Ayrıca bu öğrencilerin sosyal etkinliklere ve Milli Bayramlara katılmadığını belirten yöneticiler de bulunmaktadır (%16,66). Yöneticilerden görev yaptıkları okul bölgesinde Iraklı göçmenlerin yoğun olarak bulunmasından dolayı sınıfların kalabalık olduğunu belirtenlerin oranının da %9,90 olduğu görülmektedir. Bu konudaki yönetici görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

> Y11: Göçmen öğrencilerimizin aileleri büyük bir yaşam mücadelesi veriyorlar. Çoğu günübirlik işlerde ve düşük ücretle çalışıyorlar. Yaşamalarını çok kötü koşullarda sürdürüyorlar. Genellikle kalabalık aile yapısına sahipler dolayısıyla belediyelerden ve komşularından aldıkları yardımlarla geçiniyorlar. Ders araç gereçlerini karşılamakta güçlük çekiyorlar bu problemi öğretmenlerimiz okul aile birliği ve Türk aileler çocuklara ekonomik destek olarak çözüyoruz.
> Y14: Göçmen öğrencilerimiz sosyal etkinliklere genelde katılmak istemiyorlar…. Ailelerin ekonomik durumlarının kötü olması ücretli olan

gezi, sinema, tiyatro gibi sosyal etkinliklere katılmalarını zorlaştırıyor. Biz öğrencilerimizi etkinliklere katmak için ekonomik olarak destekliyoruz.
Y15: Göçmen aileler için bizim milli bayramlarımız hiçbir anlam ifade etmiyor. Milli bayramlara çocukları hazırlarken Türk ailelerde gördüğümüz heyecanı göçmen ailelerde göremiyorum. Milli bayramlarda görev almakta pek istekli olmuyorlar. 23Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na hazırlanırken gerekli ücreti okulumuz karşılarsa katılıyorlar.
Y17: Okulumuz göçmen ailelerin yoğun olarak yaşadıkları bölgede bulunuyor. Kültür olarak aileler çok çocuğa sahipler. Bu nedenle sınıf mevcutlarımız sayıca çok artmaktadır. Bu da sınıf yönetimini olumsuz etkilemektedir.
Y20: Iraklı göçmen aileler çok çocuklu aile yapısına sahipler. Okulumuzda sınıflarımız göçmen çocuklar nedeniyle çok kalabalık oluyor. Bu nedenle yeni şubeler açmak zorunda kalıyoruz. Laboratuvar, idareci odası, memur odası ya da sosyal etkinlikler için kullandığımız alanları şubeye çevirmek zorunda kalıyoruz.

Yukarıdaki ifadelerden göçmen ailelerin ekonomik yetersizlikler nedeniyle çocuklarının eğitimine destek olamadıkları, göçmen çocukların sosyal etkinlik ve Milli törenlere katılmakta isteksiz oldukları ve sınıfların kalabalık olması nedeniyle sınıftaki tüm öğrencilerin bu durumdan olumsuz etkilendikleri görülmektedir. Ateş (2013) de çalışmasında göçmen öğrenciler sebebiyle sınıf mevcutlarının arttığını ve bu durumun sınıf yönetimine olumsuz yansıdığını belirtmiştir.

Iraklı Göçmen Çocukların Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Yönetici Görüşlerine Yönelik Bulgular

Iraklı göçmen çocukların devamsızlık nedenlerine ilişkin yönetici görüşleri Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18

Göçmen Öğrencilerin Devamsızlık Nedenlerine İlişkin Bulgular

Devamsızlık Nedenleri	*f*	*%*
Akademik başarısızlık	18	37,50
Kendini yabancı hissetme	15	31,25
Sık sık adres değiştirme	8	16,66
Irak okuluna devam etme	5	10,41
Aile bütçesine katkıda bulunmak için çalışmak	1	2,08
Dilenme	1	2,08
Toplam	48	100.

Tablo 18 incelendiğinde göçmen öğrencilerin devamsızlık yapma nedenlerinin başında akademik başarısızlığı dile getiren yöneticilerin oranının %37,50 olduğu görülmektedir. Bunu %31,25 ile göçmen öğrenciler kendilerini yabancı hissettikleri için devamsızlık yapıyorlar diyen yöneticiler izlemektedir. Sık sık adres değiştirdikleri için devamsızlık yapılıyor diyen yöneticilerin oranı ise %16,66 olarak görülüyor. Iraklı göçmen öğrencilerin Ankara'da bulunan Irak okuluna gittikleri için devamsızlık yaptığını düşünen yöneticilerin oranı %10,41 olarak görülmektedir. Aynı tablodan aile bütçesine katkıda bulunmak için çalışmak ve dilenmek zorunda kaldıklarından okula gelmiyorlar diyenlerin oranının da %2,08 olduğu görülmektedir. Yöneticilerin Iraklı göçmen öğrencilerin devamsızlık yapma nedenlerine ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir:

> Y6: Sınıfta kendini yabancı hisseden göçmen öğrenciler okula karşı olumsuz tutum sergilemekteler. Bu olumsuz tavır okula devamsızlık olarak yansımaktadır. Okulumuzda bulunan devamsız öğrencilerin yaklaşık %60'ını Iraklı göçmen öğrencilerimiz oluşturmaktadır.
> Y3: Iraklı göçmen öğrencilerimiz kötü yaşama koşulları ve birkaç ailenin bir arada yaşaması sebebiyle sık sık adres değiştiriyorlar. Bu öğrencilerin okula devamımı sağlamak için yaptığımız ile ziyaretlerinde aileleri bize bildirdikleri adreste bulamıyoruz. Bir müddet tanıdıkları ya da akrabalarının yanında kalan aileler ucuz kalabilecekleri bir yer bulduklarında oraya taşınıyorlar. Öğrencilerimiz de okula devam edemiyorlar.
> Y1: Iraklı göçmen öğrencilerimiz yaşları küçük olmalarına rağmen ya çalıştırılıyor ya da dilendiriliyor. Bu çocuklar yaşıtları oyun oynarken kendileri çalıştıkları ya da dilendikleri için akademik başarıları doğal olarak düşüyor ve bundan dolayı okula gelmek istemiyorlar. Bu bize devamsızlık olarak yansıyor.
> Y19: Iraklı göçmen öğrencilerimizin devamsızlık sebeplerinden biri Ankara da bulunan Irak okulları. Göçme öğrencilerin okula devamını sağlamak için yaptığımız ev ziyaretlerinde bu öğrencilerden bir bölümünün özel Hammurabi adlı bir Irak okuluna devam ettiklerini gördük. Edindiğimiz bilgiye göre Avrupa Birliği tarafından desteklenen bir proje kapsamında faaliyet yürüten bu okul Iraklı veliler ile görüşüp servis ve tüm eğitim masraflarını karşılayarak kendi okullarına kaydettiriyorlar. Bu okula devam eden öğrenciler bizde devamsız olarak görünüyorlar.

Yöneticilerden elde edilen bulgulardan göçmen öğrencilerin devamsızlık yapma sebepleri arasında akademik başarılarının diğer öğrencilere göre düşük olması, kendilerini yabancı hissetmeleri, çok az da olsa çalıştırılmaları ya da dilenmeleri ve Ankara da faaliyet gösteren Irak okuluna gitmeleri olduğu görülmektedir. Aydoğdu (2019) da çalışmasında göçmen öğrencilerin çevreye uyum sağlayamadıkları ve bu yüzden Türk akranlarıyla yeterince iletişim kuramadıklarını, bu yüzden okul içi ve yaşadıkları çevrede çok fazla sosyalleşemediklerini, okulda ve dışında aktivitelere

katılmadıklarını belirtmektedir. Nar'a (2008) göre öğrencilerin aileleri tarafından bir işte çalıştırılması çalışan öğrencilerin devamsızlık yapmalarına ve okuldaki veriminin düşmesine yol açmaktadır. Bozan (2014) ise çalışmasında aile bütçesine katkıda bulunmak için bir işte çalışmak zorunda kalan ve bu nedenle devamsızlık yapanların oranını (%20) olarak belirtmektedir.

Göçmen öğrencilerle yapılan diğer akademik çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada Iraklı göçmen ailelerin çocuklarını Ankara ilinde bulunan Irak okullarına gönderiyor olmaları, göçmen öğrencilerin devamsızlık yapma sebeplerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Iraklı göçmen aileler günün birinde Irak'a geri döneceklerini çocuklarının kendi kültürlerini unutmaması ve Arapça okuyup yazmayı öğrenmeleri için çocuklarını Irak okuluna gönderdiklerini belirtmektedirler. Bu durum çocukların devamsızlık yapmalarına neden olmaktadır.

Yöneticilerin Sınıfında Göçmen Öğrenci Bulunan Öğretmenlerle Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Yöneticilerin sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle yaşadıkların sorunlara ilişkin yönetici görüşleri Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Öğretmenlerle Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Iraklı göçmen öğrenciyi sınıfında istememe	10	22,22
Öğretmenin Iraklı aile ile iletişim kuramaması	9	20,00
Akademik başarısızlık	7	16,27
Dönem içi yapılan öğrenci nakilleri	6	13,33
Sınıf düzeninin bozulması	5	11,11
Sınıfların kalabalık olması	5	11,11
Herhangi bir sorun yaşamıyorum	3	06,66
Toplam	45	100

Tablo 19 incelendiğinde sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle yaşanan sorunlara ilişkin bulguların başında öğretmenlerin sınıfında Iraklı göçmen öğrenciyi istememesi (%22,22) gelmektedir. Öğretmenler Iraklı göçmen öğrencilerin aileleri ile

iletişim kuramıyor diyen yöneticilerin oranının ise %20 olduğu görülmektedir. Göçmen öğrencilerin akademik açıdan başarısız oldukları konusunda öğretmenlerin yöneticilere şikayetçi oldukları da yöneticiler tarafından belirtilmektedir (%16,27). Göçmen öğrenciler nedeniyle sınıf düzenin bozulmasından öğretmenlerimiz rahatsız oluyor diyen yöneticilerle sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından öğretmenlerimiz şikayetçi diyen yöneticilerin oranı %11,11'dir. Tablodan sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle herhangi bir sorun yaşamadın diyen yöneticilerin oranın %6,66 olduğu anlaşılmaktadır. Yöneticilerin sınıfında Iraklı göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir:

> Y11: Göçmen öğrencilerimizle çalışan öğretmenlerimiz sınıf eğitim düzeyini ve hızını aşağıya çektiklerini bize bildiriyorlar. Göçmen öğrencilerin sınıflarına verilmesinde isteksiz oluşları dikkatimi çekiyor.
> Y1: Öğretmenlerin bir kısmı göçmen öğrenciler nedeniyle sınıf başarılarının düşmesinden kaynaklı şikâyetlerini bize bildiriyorlar.
> Y6: Sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerimiz genellikle öğrencilerin velileri ile iletişim kuramıyorlar. Bu durum çocuğun akademik başarısına olumsuz yansıdığı gibi velinin okula ilgisizliğinizde beraberinde getiriyor.
> Y4: Göçmen öğrencilerimizle çalışan öğretmenlerimiz dil kaynaklı iletişim kurmakta zorluk yaşamaktadırlar. Öğrenciler genellikle bulundukları sınıf düzeyini altında oldukları için öğretmenler bu öğrencileri mevcut ortalama düzeye ulaştırmaya çalışmaktalar ve sınıftaki Iraklı öğrenci sayısı ne kadar fazla ise gösterilen çabada o kadar artmaktadır ve öğretmenin işi o kadar zorlaşmaktadır. Bu da öğretmenin normalden çok daha fazla enerji harcamasına ve sınıfında göçmen öğrenciyi istememesine neden oluyor.
> Y9: Iraklı velilerimiz sürekli adres değiştirdikleri için öğrenciler herhangi bir zamanda çıkıp ya okula nakil geliyorlar ya da okulumuzdan gidiyorlar. Bu durum öğretmenin doğal olarak öğretmenin sınıf düzeni kurmasını zorlaştırıyor ve öğretmene sıkıntı oluşturuyor. Öğretmenlerimizde bu durumdan haklı olarak şikâyet ediyorlar.
> Y16: Genelde göçmen öğrenciler okula kayıtlarını geç yaptırıyorlar. Gelen öğrenciyi dönem ortasında öğretmenin sınıfına götürdüğümüzde bu öğrencilerle sil baştan sıfırdan ilgilenmek istemiyor. Öğretmenlerimiz göçmen öğrenci velilerinin çocuklarını canları istedikleri zaman okula getirmelerinin sınıf düzenlerini bozduğunu ve kendi iş yüklerinin arttığını belirtiyor ve göçmen öğrencileri sınıflarına almak istemiyorlar. Bu nedenle öğretmenlerle tartışma yaşıyorum.
> Y20: Iraklı göçmen aileler genellikle çok çocuklu aileler. Adres kayıt bölgemizde olan aile sayısı oldukça fazla ve bu çocukları mecburen okulumuza alıyoruz. Bu durum sınıf mevcutlarımızın artmasına neden oluyor. Öğretmenlerimiz sınıflarının kalabalık olmasından doğal olarak hoşnut olmuyor. Bu durumdan sürekli şikâyetçi oluyorlar.
> Y5: Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerden bana yansıyan kayda değer bir şikâyet gelmedi herhangi bir problem yaşamadım.

Yukarıdaki ifadeler sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenler ile yöneticiler arasında problemler yaşanabileceğini ortaya koymaktadır. Yöneticiler, öğretmenlerin göçmen öğrencilerin aileleri ile iletişim kuramadıklarını, göçmen öğrencilerin akademik başarılarının düşük olmasından ve sınıf düzenlerini bozmalarından dolayı bu öğrencileri sınıflarında istemediklerini dile getirmektedirler. Göçmen ailelerin çocuk sayılarının fazla olması sınıf mevcutların kalabalık olmasına sebep olmakta ve bu durum öğretmenlerle yöneticiler arasında tartışma yaşanmasına sebep olmaktadır. Göçmen ailelerin sık sık yer değiştirmeleri dolayısıyla öğrencilerin dönem ortasında okula gelmeleri ya da okuldan gitmeleri öğretmenlerin şikâyet ettikleri konulardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Öğretmenin sınıf düzeninin bozulmasına sebep olan bu durum öğretmenlerle yöneticiler arasında problemler yaşanmasına neden olmaktadır.

Nar'a (2008) göre göçmen ailelerin Türkçe okuma yazma bilmemesi göçmen aileler ile yöneticilerin iletişim kuramamasına neden olmaktadır. Özdemir (2016) de çalışmasında göçmen öğrencilerin velilerinin Türkçe bilmemesinden kaynaklanan iletişim kurma sorunun yaşandığını belirten yönetici oranını %41,66 olarak ortaya koymaktadır.

Yöneticilerin Iraklı Öğrencilerin Aileleri ile Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Yöneticilerin Iraklı göçmen öğrencilerin aileleri ile yaşadıkları sorunlara ilişkin bulgular Tablo 20' de verilmiştir.

Tablo 20

Göçmen Ailelerle Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Dil farklılığı -iletişim kuramama	19	28,78
Ailelerin eğitim öğretime önem vermemesi	17	25,75
Ailelerin çocuklarına-okula ilgisizliği	15	23,80
Ailelere ulaşamama (Sık sık adres ve telefon numarası değiştirme)	15	23,80
Toplam	66	100

Tablo 20 incelendiğinde yöneticiler ile göçmen aileler arasında yaşanan sorunların başında dil farklılığından kaynaklı iletişim kurulamaması (%28,78) gelmektedir. Aynı

tabloya göre göçmen ailelerin eğitim öğretime gerekli önemi vermediğini (%25,75) ve çocuklarına ve okula karşı ilgisiz olduğunu (%23,80) düşünen yöneticiler bulunmaktadır. Ayrıca göçmen veliler sık sık adres ve telefon numarası değiştirdikleri için onlara ulaşmakta sıkıntı yaşayan yöneticilerin oranının da %23,80 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin Iraklı göçmen öğrencilerin aileleri ile yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir:

> Y3: Iraklı göçmen velilerimiz iş ve diğer sebeplerden kaynaklı sık adres değiştiriyorlar. Bu durumu okula bildirmediklerinden bize daha önce bildirmiş oldukları adreste onları bulamıyoruz. Devamsız olan öğrencilerimizin okula devamını sağlamak için evlerine gittiğimizde sıklıkla onların taşınmış olduğunu görüyoruz.
> Y4: Göçmen ailelerle iletişim kuramamak en sık karşılaştığımız ve en büyük sorunların başında gelmektedir. İletişimi daha önce Türkiye'ye gelen ve Türkçeyi biraz öğrenmiş olan Iraklı velilerimiz aracılığıyla sağlıyoruz. Onlar bize tercümanlık yapıyorlar.
> Y9: Yaşadığımız en temel problem dil problemidir. Iraklı velilerimizin çoğu Türkçeyi bilmiyor. Türkçeyi bildiğini ifade edenlerin de bir kısmı kendini sağlıklı bir şekilde ifade edemiyor. İletişim kurabilmek için ya Türk komşularını getiriyorlar ya da okula giden büyük yaştaki çocuklarını getiriyorlar. Google çeviri programından yararlanarak iletişim kurmaya çalıştığım velilerim bile oldu.
> Y10: Iraklı velilerimle yaşadığım sorunların başında iletişim geliyor. Velilerimizin çoğuna istediğimiz zaman ulaşamıyoruz. Bize verdikleri telefon numaralarına çoğunlukla ulaşılamıyor. Çok sık telefon numarası değiştiriyorlar. Ulaşmak için varsa ya akrabalarının ya da komşularının telefon numaralarını arıyoruz.
> Y13: Göçmen velilerimizle iletişim kuramıyorum…Okula çağırdığımızda gelmiyorlar ve çocuklarıyla gerektiği gibi ilgilenmiyorlar.
> Y17: Bu aileler savaştan kaçıp geldikleri için işleri yok doğru dürüst kalacakları yer yok. Dolayısıyla bu aileler için çocuklarının eğitimleri önem sırasının en sonda yer alıyor.

Görüldüğü gibi okulunda göçmen öğrenci bulunan yöneticiler göçmen ailelerle çeşitli sorunlar yaşayabilmektedir. Yöneticiler özellikle göçmen ailelerin sahip oldukları dilin farklı olmasından dolayı onlarla iletişim kurmada sıkıntı yaşadıklarını belirtmektedir. Göçmen ailelerin eğitim öğretime, okula önem vermedikleri, sık sık adres değiştirmeleri de yaşanılan sorunlar olarak bu çalışmada ortaya konulmaktadır. Angay (2012) da çalışmasında göçmen öğrencilerle iletişim kuramadığını belirten yöneticilerin oranını %85,7 olarak ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Bozan (2014) da çalışmasında göçmen ailelerin dil bilmemesinden dolayı onlarla iletişim sorunu yaşadığını belirten yöneticilerin oranı %60 olarak ortaya koymuştur. Yine aynı çalışmada göçmen ailelerin okula karşı ilgisiz olduğunu belirten yöneticilerin oranı %40 olarak tespit edilmiştir. Söz

konusu çalışmada eğitime önem vermeyen göçmen velilerin oranı ise %40 olarak belirtilmektedir. Özdemir (2016) de yapmış olduğu çalışmada göçmen velilerin okula öğrenci belgesi, izin kâğıdı ve zorunlu evrakları almak için geldiklerini belirten yöneticilerin oranını %8,33 olarak ortaya koymuştur.

Göçmen ailelerin okuldan beklentilerinin neler olabileceğine dair yöneticilere soru sorulmuş ve elde edilen cevaplar analiz edilerek Tablo 22'de özetlenmiştir.

Tablo 21

Göçmen Ailelerin Okuldan Beklentilerine İlişkin Yönetici Görüşleri

Kategoriler	*f*	*%*
Türkçe öğrenmek	13	35,15
Akademik beklentiler	11	29,72
Ekonomik beklentiler	10	27,02
Hiçbir beklenti yok	3	8,10
Toplam	37	100

Tablo 22'ye göre okul yöneticileri göçmen ailelerin okuldan en öncelikli beklentilerinin çocuklarının Türkçe öğrenmesi olduğunu dile getirmektedir (%35,15). Ayrıca yöneticilere göre gömen ailelerin okuldan akademik başarı ile ilgili beklentileri (%29,72) ve ekonomik beklentileri (%27,02) de bulunmaktadır. Göçmen ailelerin okullardan herhangi bir beklentileri sahip olmadığını belirten yöneticiler de (%8,02) olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin Iraklı göçmen öğrencilerin ailelerin okuldan beklentilerine ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir.

> Y1: Göçmen öğrenci velilerin okulumuzdan beklentisi çocuklarının Türkçeyi öğrenmesi ve yaşadıkları ülkenin kültürüne uyum sağlaması. Bunun yanında çocuklarının eğitime devam etmesi nedeni ile sosyal yardımlardan faydalanmak. Okullar bu maddi beklentilerine büyük ölçüde karşılık veriyor.
> Y4: Göçmen velilerimizin okuldan en büyük beklentileri çocuklarına sahip çıkmamız. Birçok göçmen velimiz doğrudan tarafıma bu kelimeler ile ifade etti. Bizler de elimizden geldiğince tüm çocuklara aynı nazarda bakarak değerlendiriyoruz. Yer yer bu çocuklar için pozitif ayrımcılık da yapıyoruz. Yapılan bağışlarda önceliği bu çocuklara veriyoruz. Bu çocuklarla yaşanan sorunlara daha hassas müdahale ediyoruz.
> Y6: Göçmen velilerimizin okuldan beklentilerinin yüksek olduğunu düşünmüyorum. Bence ne beklentileri var onu kendileri de bilmiyor. Sadece okula kaydettiriyorlar o kadar. Sanıyorlar ki okulda sihirli bir değnek var bu değnek onların hayatlarını değiştirecek. Oysa bunun için kendilerinde hiçbir çaba yok.
> Y11: Göçmen velilerimiz öğrencilerinin diğer öğrencilerle akademik olarak aynı seviyede olmasını beklemektedirler.

Y13: Göçmen velilerimiz genel olarak okulumuzdan maddi beklenti içindeler. Velilerimizin bu beklentileri okul aile birliğimiz, hayırsever veliler ve belediyeler aracılığı ile karşılanmaktadır.
Y14: Göçmen velilerimiz her veli gibi doğal olarak öğrencilerinin akademik olarak başarılı olmalarını istiyorlar ve bu beklentilerini karşılamak için gerekli olan bütün önlemleri aldığımızı düşünüyorum.
Y20: Bana göre göçmen velilerin okuldan herhangi bir beklentileri yok. Öğrencilerini kaydettirip okula bir daha uğramıyorlar.

Yukarıdaki ifadeler göçmen öğrenci velilerinin büyük bir kısmının okuldan beklentisinin çocuklarına Türkçe öğretilmesi ve akademik olarak başarılı olmalarının sağlanması olduğunu ortaya koymaktadır. Yöneticilere göre Iraklı aileler okulu çocuklarının Türkçeyi öğrenebilecekleri yerler olarak görmektedir. Yine göçmen ailelerin azımsanamayacak bir kısmı okuldan maddi beklentiler içindedirler. Veliler okullardan yardım alabilmek için çocuklarını kaydettirmekte ve zorunlu olmadıkça okula uğramamaktadırlar. Göçmen öğrenci velilerinin az bir kısmının okullardan hiçbir beklenti içinde olmadığı da yöneticiler tarafından dile getirilmektedir. Konu ile ilgili yapılan bir başka çalışmada göçmen ailelerin okulu bir yardım kurumu olarak gördüklerini ve maddi yardım beklediklerini ifade eden yöneticilerin oranının %60 olduğu bulunmuştur (Bozan, 2014).

Çocuklarının sınıfında göçmen öğrenci bulunan Türk ailelerin tepkilerine yönelik yönetici görüşleri incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 22'te verilmiştir.

Tablo 22

Türk Ailelerin Çocuklarının Sınıflarında Göçmen Öğrenci Bulunmasına Yönelik Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Çocuğunun sınıfında göçmen öğrenci istememe	18	30,50
Sınıfın akademik başarısının olumsuz etkileneceği düşüncesi	17	28,81
Çocuklarının okulunu değiştirme	13	22,03
Ayrım yapma-dışlama	6	10,16
Göçmen öğrencileri kabullenme	5	8,46
Toplam	59	100

Tablo 22'den görüldüğü gibi yöneticilere göre Türk aileler çocuklarının sınıfında göçmen öğrenci istememektedir (%30,50). Yöneticiler Türk ailelerin göçmen öğrencilerin çocuklarının bulunduğu sınıfının akademik başarısını düşüreceği endişesi

taşıdığını ifade etmektedir (%28,03). Yönetici görüşlerine göre Türk aileler göçmen öğrenciler yüzünden çocuklarının okul ya da sınıflarını değiştirmekte (%22,03) ve bazen bu öğrencilere ayrımcılık yapmakta, onları dışlamaktadırlar (%10,16). Ancak yöneticiler göçmen öğrencileri kabullenen Türk veliler (%8,46) olduğunu da belirtmektedir. Yöneticilerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir:

> Y1: Türk velilerimiz çocuklarının bulunduğu okulda ve sınıfta göçmen öğrenci olmasını istemiyorlar. Göçmen öğrenci var diye birinci sınıfa kayıt yaptırmaktan vazgeçen velilerimiz bile oluyor.
> Y3: Türk velilerimiz birinci sınıfa kayıt yaptırırken okulumuzda göçmen öğrenci olup olmadığını soruyorlar. Yabancı uyruklu öğrencilerin varlığını olumsuz bir durum olarak algılıyorlar. Çocuklarının yabancı uyruklu öğrenci bulunmayan ya da en az yabancı uyruklu öğrenci bulunan sınıflarda eğitim almaları için özen gösteriyorlar. Türk velilerimiz göçmen öğrencilerimize ayrımcı bir gözle bakıyorlar. Göçmen çocukların kendi çocuklarını hem akademik hem de davranış olarak olumsuz olarak etkileyeceğini düşünüyorlar.
> Y4: Türk velilerimiz her ne kadar göçmen ailelerin durumlarını bilseler de ayrımcılıktan ve bu öğrencileri dışlamaktan vazgeçmiyorlar. Onların içinde bulundukları durumu Türk velilerime anlattığımda bana hak veriyorlar ancak göçmen öğrencilere mesafeli durmaktan vazgeçmiyorlar.
> Y11: Göçmen öğrencinin çok olduğu sınıf ve okullarda öğretmenin performansı düştüğü için yeteri kadar verimli olamıyor. Zaten kalabalık olan sınıflarda bir de dilimizi bilmeyen göçmen öğrenciler olunca öğretmen yeteri kadar öğrencilerle ilgilenemiyor bu da Türk velileri başka okul arayışına itiyor. İmkânı olan Türk veliler öğrencilerini okulumuzdan alıp özel okullara götürüyorlar.
> Y16: Türk velilerimiz göçmen öğrencilere başlangıçta önyargılı davranıyorlar. Fakat süreç içerisinde bu öğrencileri kabulleniyorlar.
> Y18: Türk velilerimizde ilk başlarda olumsuz bir yargı olsa da her geçen sene Türk velilerde toplumun genelinde olduğu gibi bir kabullenme oluşmuştur.
> Y20: Okulumuzda göçmen öğrenci bulunması Türk velilerimizde herhangi bir olumsuz algı oluşmasına sebep olmamıştır.

Göçmen öğrenci bulunan okullarda görev yapan yöneticiler sadece göçmen ailelerle değil aynı zamanda Türk ailelerle de sorunlar yaşadıklarını belirtmektedirler. Türk olan aileler çocuklarının sınıflarında göçmen öğrenci bulunmasından rahatsızlık duyduklarını yöneticilere sık sık bildirmektedirler. Bu aileler göçmen öğrencilerin sınıfın akademik başarısını olumsuz etkileyeceğini düşünmektedirler. Yönetici ve öğretmenlere de bu konuda baskı yapmakta yöneticileri güç durumda bırakmaktadırlar. Bazı Türk aileler durumu daha ileri götürüp çocuklarını göçmen öğrenci bulunan okullardan alıp özel okullara götürmektedirler.

Göçmen Ailelerin Kültür Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerine Yönelik Bulgular

Göçmen öğrencilerin kültür farklılıklarından kaynaklanan sorunlara ilişkin yönetici görüşleri Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23

Göçmen Öğrencilerin Kültür Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	%
Çocuk sayısının fazla olması	16	42,10
Milli bayramlarımıza gerekli önemin verilmemesi	11	28,94
Kişisel bakım ve temizliğe özen göstermeme	8	21,05
Birden fazla ailenin bir arada yaşaması	3	7,89
Toplam	38	100

Tablo 23'ten görüldüğü gibi yöneticilere göre göçmen ailelerin çok çocuklu olmaları (%42,10) bu ailelerin kültür farklılığından kaynaklanan sorunların en önemlisidir. Ayrıca yöneticilere göre göçmen aileler Türk milli bayramlarına yeterince önem vermemekte (%28,94) ve bu aileler çocuklarının kişisel bakım ve temizliklerine gerekli özeni göstermemektedir (%21,05). Göçmen ailelerin birkaç aile bir arada yaşamaları da yöneticilere göre kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlardan biridir (%7,89). Yöneticilere belirtilen bu sorunlar eğitim-öğretim sürecini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Yöneticilerin göçmen ailelerinin kültürlerinin farklı olmasından kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir:

> Y3: Göçmen aileler genellikle akraba ya da tanıdıkları aileler ile yaşıyorlar. Bu onların hem çocukları ile yeterince ilgilenmemelerine hem de sağlıksız koşullarda yaşamalarına neden oluyor.
> Y7: Bizim kutladığımız Milli bayram ve özel günlerimizin göçmen ailelilerde maalesef bir karşılığı yok. Onların kültürleri bizimkinden oldukça farklı. Bu yüzden bu Milli törenlerimize ve kutlamalarımıza katılmak istemiyorlar.
> Y10: Göçmen öğrencilerimizin aileleri çocukların kişisel bakım ve temizliklerine, kılık kıyafetlerine gerekli özeni göstermiyorlar. Bu sebeplerden dolayı göçmen öğrencilerle bizim Türk öğrenciler onlarla aynı sırada oturmak istemiyorlar.
> Y17: Okulumuz göçmen ailelerin yoğun olarak yaşadıkları bölgede bulunuyor. Kültür olarak aileler çok çocuğa sahipler. Bu nedenle sınıf mevcutlarımız sayıca çok artmaktadır. Bu da sınıf yönetimini olumsuz etkilemektedir
> Y20: Iraklı göçmen aileler genellikle çok çocuklu aileler. Adres kayıt bölgemizde olan aile sayısı oldukça fazla ve bu çocukları mecburen

okulumuza alıyoruz. Bu durum sınıf mevcutlarımızın artmasına neden oluyor.

Görüldüğü gibi Iraklı ailelerin kültürel farklılıkları göçmen çocukların eğitimine de yansıyabilmektedir. Yöneticiler ile yapılan görüşmeler göçmenlerin çok çocuk sahibi olmalarından dolayı sınıfların kalabalık olduğunu göstermektedir. Sınıfların kalabalık olması nedeniyle öğretmenler öğrencilere yeterince zaman ayıramamakta eğitim öğretimin aksamasına kalitenin ve akademik başarının düşmesine neden olabilmektedir. Göçmenlerin yaşadıkları ülkenin milli ve özel günlerine yabancı olmaları göçmen öğrencilerin sınıflarda yapılan sosyal, kültürel etkinlikler ile milli tören ve kutlamalara katılma konusunda isteksiz olmalarına yol açabilmektedir.

Kültür farklığında kaynaklanan diğer bir sorunda göçmenlerin kişisel bakımlarına temizlik hijyen kurallarına ve kılık kıyafetlerine gerekli özeni göstermemeleridir. Temizlik ve kılık kıyafetine önem göstermeyen göçmen öğrencilerle sınıftaki Türk öğrenciler aynı sırada oturmak istememektedir. Bu durum çocuğa kendisini yabancı hissetmesine, kendisinin diğer çocuklar tarafından istenmediği hissine kapılmasına neden olmaktadır. Yapılan farklı çalışmalar (Ateş, 2013; Bozan, 2014) da kültür çatışmasının okullarda çeşitli sorunlar yaşanmasına neden olduğunu göstermektedir. Bozan (2014) da çalışmasında okullarda göçle gelen öğrenci ve ailelerin kültür farklılığından kaynaklı sorunlar yaşanma oranını %60 olarak ortaya koymaktadır.

Gazeller (2014) de çalışmasında göçle gelen ailelerin kültürlerini göç ettikleri yere getirdiklerini, bunun son derece doğal olduğunu ancak yeni geldikleri yerlerde onlara yabancı olan kültüre alışmaya çalışırken bocaladıklarını ve kültürel çatışma yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu kültürel çatışmanın öğrenci ve okula olumsuz yansıdığı göçmen çocuk ve ailenin iki kültür arasında kaldığını belirtmektedir.

Yöneticilerin Iraklı Göçmen Öğrenci ve Ailelerle Yaşadıkları Sorunların Çözümüne Yönelik Önerileri

Yöneticilerin devamsız göçmen öğrencilerin okula devam etmesine yönelik çözüm önerilerine ilişkin bulgular Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24

Yöneticilerin Devamsız Göçmen Öğrencilerin Okula Devam Etmesine Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	%
Ev ziyaretleri yapmak aileleri aramak	15	68,18
Rehberlik servislerinden destek almak	4	18,18
Adres tespiti için muhtarlardan destek almak	2	9,09
Ailelere maddi destek sağlamak	1	4,54
Toplam	22	100

Tablo 24'e göre devamsız göçmen öğrencilerin okula devam etmesine yönelik yöneticilerin çözüm önerilerinin başında göçmen ailelerin aranması ve evlerinde ziyaret edilmesi (%68,18) gelmektedir. Devamsızlık yapan göçmen öğrencilerin okula devamını sağlamak için rehberlik servislerinden yardım alınması (%18,18), göçmen öğrencilerin adreslerinin tespiti için mahalle muhtarlarından yardım alınması (%9,09) da yöneticiler tarafından önerilmektedir. Ayrıca bir yönetici ailelere maddi destek sağlamanın göçmen çocukların devamsızlık soruna çözüm olabileceğini düşünmektedir. Yöneticilerin göçmen öğrencilerin devamsızlığını önlemeye yönelik çözüm önerilerinden bazıları şöyledir:

> Y1: Göçmen öğrencilerin devamsızlık sorununu çözmek için yapılacak en etkili şey komisyonlar kurup ev ziyaretleri yapmak. Hem göçmen velilerimiz bu durumdan memnun oluyorlar hem de etkili sonuçlar alabiliyoruz. Bunu bütün meslektaşlarıma tavsiye edebilirim.
> Y2: Göçmen öğrencilerin okula devamını sağlamak için velilere telefonla ulaşmaya çalışıyoruz. Telefonla ulaşamadığımız zamanlarda evlerine giderek iletişim kuruyor ve kendilerini bilgilendiriyoruz. Çocuklarını okula göndermeleri konusunda ikna ediyoruz.
> Y8: Devamsızlık sorununu çözmek için ev ziyaretleri yaparak çocuklarını okula göndermeleri konusunda veliyi ikna ediyoruz. Ayrıca kaymakamlıklar vasıtasıyla bu ailelere maddi yardım desteği sağlanarak çocukların okula devamı sağlayabiliyoruz.
> Y11: Devam takip çizelgeleri oluşturuyoruz. Tespit ettiğimiz göçmen öğrencilerin ailelerine muhtar aracılığı ile evlerine gidip çocukların okula devamını sağlıyoruz.
> Y12: Göçmen öğrencilerimizde devamsızlık çok yaşadığımız bir sorun. Biz bunun önüne geçmek için ev ziyaretlerinde bulunuyoruz. Rehberlik servisimizden destek alıyoruz bu ortak çalışmalarla devamsızlık sorununu çözüyoruz.

Yukarıdaki ifadeler yöneticilerin devamsız göçmen öğrencilerin okula devamını sağlamak için öncelikle ev ziyaretleri yaptığını ortaya koymaktadır. Yöneticiler ev ziyaretlerinin oldukça etkili bir yöntem olduğunu belirtmekte ve meslektaşlarına önermektedirler. Yöneticilerin devamsız öğrencilerin okula devamını sağlamak için rehberlik servislerinden yardım aldıkları ve adres tespiti için de muhtarlardan destek aldıkları da aynı çalışmada ortaya konulmaktadır. Yöneticilerin göçmen ailelerle yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik önerileri Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25

Yöneticilerin Göçmen Ailelerle Yaşadıkları Sorunların Çözümüne İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
İletişim için tercüman kullanmak	12	36,36
Empati kurmak	9	27,27
Rehberlik servisinden destek almak	6	18,18
Sınıf öğretmenlerimizden destek almak	3	9,09
Ev ziyaretleri yapmak	2	6,06
Okul kurallarını taviz vermeden uygulamak	1	3,03
Toplam	33	100

Tablo 26 incelendiğinde yöneticilerin Iraklı göçmen aileler ile yaşadıkları sorunları çözmek için öncelikle tercüman aracılığı ile iletişim kurdukları (%36,36) görülmektedir. Yaşanılan sorunları çözmek için göçmen ailelerle empati kurduğunu belirten yöneticiler (%27,27) de bulunmaktadır. Bunun yanında okul rehberlik servisinden (%18,18) ve sınıf öğretmenlerinden (%9,09) yöneticilerin destek aldığı da görülmektedir. Tablodan yöneticilerin ev ziyaretleri yaparak (%6,06) sorunları çözmeye çalıştıkları da anlaşılmaktadır. Okul kurallarının taviz verilmeden herkese uygulanması da bir yönetici tarafından sorunların çözümüne öneri olarak sunulmaktadır. Yöneticilerin göçmen aileler ile yaşadıkları sorunları çözmeye yönelik görüşlerinden bazıları şöyledir.

> Y1: İletişim konusunda yaşadığımız sorunları genellikle Türkçe bilen diğer Iraklı velilerimizden destek alarak çözüyoruz.
> Y2: Göçmen öğrencilerimizin aileleri ile yaşadığımız sorunları çözmek için öncelikle iletişim kurmaya çalışıyoruz. Bunun için de genellikle dilimizi bilen Iraklılardan yardım alıyoruz. Tercümanlar aracılığıyla problemlerimizi onlara iletip yapılması gerekenleri yapıyoruz ya da göçmen ailelerden yapılması gerekenleri yapmalarını istiyoruz.
> Y6: Yaşanan sorunların çözümünde ve zorlukları aşmada empati kurmak işleri kolaylaştırır. Biz sorunları çözerken kendimizi onların yerine

koyuyoruz ve ona göre çözüm yolları arıyoruz. Meslektaşlarıma bu bilinç içerisinde hareket etmelerini tavsiye ederim.
Y5: Yaşadığımız sorunun şekline göre okul bileşenlerinin tümü ile koordineli bir şekilde sorunları değerlendiriyoruz. Rehber öğretmenlerimizi mutlaka sürece dahil ediyoruz. Tarafları mümkün olduğunca aynı ortamda bir araya getirmeden rehber öğretmen, sınıf öğretmeni ve idareci olarak sorunun tarafları ile tek etek görüşüyoruz ve ona göre neler yapabileceğimize karar veriyoruz. Kısaca kolektif bir çözüm anlayışı geliştirmeye çalışıyoruz. Diğer meslektaşlarıma da sorunlara böyle yaklaşmalarını öneririm.
Y3: Yaşadığımız sorunları çözmek için rehber öğretmenlerimiz ve sınıf öğretmenlerimizden destek alıyoruz. Özellikle sınıf öğretmenlerimizin görüşleri sorunları çözmememizde bize çok katkı sağlıyor. Meslektaşlarıma rehber öğretmen ve sınıf öğretmenlerinden mutlaka destek almalarını öneririm.
Y12: Sorun yaşadığımız velileri evlerinde ziyaret edip onların yaşam koşullarını yerinde görüyoruz. Bu yaşanılan sorunların kaynağını görmemize ve ona göre çözüm yolları bulmamıza yardımcı oluyor. Aynı zamanda yaptığımız ev ziyaretleri onları önemsediğimizi gösteriyor onlarda bize olumlu yaklaşıyorlar. Meslektaşlarıma mutlaka ev ziyaretleri yapmalarını tavsiye ederim.
Y19: Bizim okulumuzda kurallar nettir. Biz kurallarımızı taviz vermeden uygularız. Tüm öğrenci ve velilerin kurallara uymasını bekleriz. Taviz tavizi getirir.

Araştırmaya katılan yöneticiler göçmen ailelerle yaşanılan sorunları çözmek için Türkçe bilen Iraklı göçmenlerden yardım aldıklarını belirtmektedirler. Empati kurmanın yaşanılan sorunları çözmede faydalı olduğunu belirten yöneticiler bu bilinçle sorunlara yaklaşmayı meslektaşlarına da önermektedirler. Ev ziyaretlerinin önemine değinen yöneticiler yaşadıkları sorunları çözmek için rehberlik servislerinden ve öğretmenlerden yardım aldıklarını da belirtmektedirler. Yöneticilerin sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle yaşadıkları sorunların çözümüne ilişkin bulgular Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26

Yöneticilerin Sınıfında Göçmen Öğrenci Bulunan Öğretmenlerle Yaşadıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Iraklı göçmen öğrencileri sınıflara eşit olarak dağıtmak	9	45
Rehber öğretmenle işbirliği yapmak	6	30
Öğretmeleri dinlemek	5	25
Toplam	20	100

Tablo 26 incelendiğinde sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle yaşanan sorunların çözümü için yöneticilerin büyük bir oranda (%45) göçmen öğrencilerin sınıflara eşit dağıtılması yöntemini izledikleri görülmektedir. Sorunu çözmek için rehber öğretmenlerden destek alan yöneticilerin oranı %30 iken, öğretmenleri dinleyerek sorunları çözmeye çalıştığını söyleyenlerin oranı da %25 olarak görülmektedir. Yöneticilerin sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle yaşadıkları sorunları çözmeye yönelik görüşlerinden bazıları şöyledir:

> Y2: Göçmen öğrencilerin şubelere dağılımının eşit olmasına çok dikkat ediyoruz.
> Y3: Öğretmenlerle sıkıntı yaşamamak için genellikle göçmen öğrencilerimizi eşit sayıda sınıflara dağıtıyoruz. Böyle davranmak sıkıntı yaşanmasını büyük ölçüde önlüyor. Ayrıca meslektaşlarıma öğretmenlerle empati kurmalarını öneriyorum eğer her şeye rağmen öğretmen ikna olmuyorsa o zaman yasal güçlerini kullanmalarını öneriyorum.
> Y9: İletişim çok önemli, öğretmen sızlandığında dinler kafasını rahatlatırız ve işe devam.
> Y18: Öğretmenlerle yaşadığımız sorunları çözmek için ilk yaptığım şey onları dinlemek. Öğretmen kendini tam olarak ifade edebildiği zaman çözüm de birlikte geliyor. Meslektaşlarıma öğretmenlerini dinlemesini tavsiye ederim çok işe yarıyor.
> Y15: Bu konuda rehber öğretmenlerimiz en büyük destekçilerimiz. Rehber öğretmenlerimiz kurul komisyon oluşturarak sorunların çözümünde bize destek olmaktadırlar. Akademik olarak sınıfın gerisinde olan göçmen öğrenciler için ortak çalışmalar yapmaktadırlar.

Araştırmaya katılan yöneticilerden elde edilen bulgular, yöneticilerin sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle yaşadıkları sorunları çözmek için Iraklı göçmen öğrencileri sınıflara eşit sayıda dağıttıklarını göstermektedir. Yöneticiler öğretmenlerle yaşadıkları sorunları çözmek için rehberlik servislerinden yardım aldıklarını ve öğretmenleri dinleyip sorunun içeriğine göre karar verdiklerini belirtmektedirler. Yöneticilerin çocuğunun sınıfında göçmen öğrenci bulunan Türk ailelerle yaşadıkları sorunların çözümüne ilişkin bulgular Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27

Yöneticilerin Çocuklarının Sınıfında Göçmen Öğrenci Bulunan Türk Ailelerle Yaşadıkları Sorunların Çözüme İlişkin Bulgular

Kategoriler	*f*	*%*
Rehberlik servisinden destek almak	12	66,6
Veli eğitim seminerleri düzenlemek	4	22,2
Türk velileri ikna etmek	2	11,2
Toplam	18	100

Tablo 27'den yöneticilerin çocuklarının sınıfında göçmen öğrenci bulunan Türk velilerle yaşadıkları sorunları çözmek için genellikle rehberlik servislerinden destek aldıkları (%66,6) görülmektedir. Sorunları çözmek için velilere eğitim seminerleri düzenlenmesinin (%22,2) ve Türk velileri göçmen öğrencilerin kendi çocuklarına herhangi bir olumsuzluk oluşturmayacağına dair ikna etmenin (%11,2) de yaşanılan sorunlara çözüm olacağı yöneticiler tarafından dile getirilmektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin bu konuda yaşanan sorunları çözmeye yönelik görüşlerinden bazıları şöyledir:

> Y1: Bu konuda rehberlik faaliyetlerine ağırlık veriyoruz. Temel önceliğimiz sorun yaşanmasını önlemek. Bu nedenle düzenli olarak öğretmenlerimiz ve rehber öğretmenlerimiz ile bu konuları değerlendirerek olası bir sorun belirtisi var ise öğretmenlerimiz ile sorun oluşmadan çözmeye çalışıyoruz.
> Y2: Rehberlik servisimizi devreye sokarak Türk velilerimize göçmen de olsalar onların çocuk olduklarını onların da eğitim haklarının olduğuna ikna etmeye çalışıyoruz.
> Y5: Türk aileler göçmen öğrencilere önyargılı ve daima olumsuz yaklaşım içerisindedirler. Yaşanılan sorunları ve bu olumsuz yargıları en aza indirmek için veli eğitim seminerleri biraz da olsa bu konuda işe yarıyor. Konu ile ilgili eğitim seminerlerimi göçmen öğrenci ile çalışan meslektaşlarıma öneririm.
> Y8: Türk veliler genelde göçmen öğrencilerle aynı sınıfta aynı sırada çocuklarını okutmak istemiyorlar. Türk velilere eğitimler düzenleyerek bu durumun hepimizin başına gelebilecek bir durum olduğu konusunda farkındalık oluşturmaya çalışıyoruz.
> Y2:11: Türk velilerimizi göçmen öğrencileri ötekileştirmemeleri ve dışlamamaları konusunda ikna etmeye çalışıyoruz.

Araştırmaya katılan yöneticiler, Türk ailelerin göçmenlere karşı olumsuz algılarının önüne geçebilmek için genellikle rehberlik servislerinden destek aldıklarını, Türk velilere yönelik eğitim seminerleri düzenlediklerini ifade etmekte ve bu yöntemleri kullanmayı diğer meslektaşlarına önermektedirler.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı sonuçlar ve geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

Bu araştırmada, Irak'tan ülkemize göç etmiş ailelerin ilköğretime devam eden çocuklarıyla yöneticilerin ve öğretmenlerin okulda yaşadıkları sorunları yönetici ve öğretmen görüşlerine göre tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmenlere göre Iraklı göçmen öğrenciler:

1- Türkçe bilmediklerinde iletişim kurmada sıkıntılar yaşanmaktadır.
2- Türkçe bilmediklerinden, Latin alfabesini okuyup yazamadıklarından dolayı akademik başarıları sınıf düzeyinin oldukça altındadır.
3- Öğretmenlerin verdikleri ödevlerini dersleri anlamadıklarından ve ailelerinin yardım edememesinden dolayı ya hiç yapamamaktadırlar ya da eksik yapmaktadırlar.
4- Okul kültürüne, sınıf kurallarına uyum sağlamada güçlük çekmekte ve devamsızlık yapmaktadırlar.
5- Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin göçmen öğrencilerle karşılaştıklarında endişe, üzüntü, çaresizlik, şaşkınlık gibi duygular yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.
6- Öğretmenler, kendilerine göçmen öğrencilere okuma yazma öğretimi eğitimi, göçmen öğrencilerle iletişim kurma eğitimi, göçmen öğrencilerin yaşadığı psikolojik travma ve çözüm yolları ile ilgili eğitimlerin verilmesi gerektiğinin önemini ortaya koymuşlardır.
7- Öğretmenler, göçmen öğrencilerin okulda ve sınıfta kendilerini ifade etmekte güçlük çektiklerini, ders araç gereçlerini karşılamakta güçlük çektiklerini, dışlanıp ayrımcılığa uğradıklarını ve arkadaşları ile iletişim kurmakta zorlandıkları ortaya koymuşlardır.

8- Öğretmenlerin, Iraklı göçmen öğrencilerle çalışırken eğitim öğretim sürecinde onların durumlarına üzüldükleri, onlara acıdıkları, bazen ümitsizliğe kapıldıkları ve kendilerini çaresiz hissettikleri sonucuna varılmıştır.
9- Öğretmenlerin göçmen öğrencilerle çalışırken yaşadıkları duygusal problemleri çözmek için onlarla empati kurmaya çalıştıkları, mesai arkadaşlarından yardım aldıkları ve göçmen öğrencilere yabancı olduklarını hissettirmemeye gayret göstermektedirler.
10- Öğretmenler Iraklı göçmen öğrencilerin yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik önerilerini; göçmen çocuklar okula başlamadan önce onlara Türkçe öğretilmeli daha sonra okula gönderilmeli, göçmen çocuklara ve ailelerine kültürümüz tanıtılmalı, kültürümüze uyum eğitimi verilmeli, göçmen öğrenciler tek sınıfta toplanarak eğitim öğretimlerine devam etmeli şeklinde ortaya koymuşlardır.

Yöneticilere göre;

1- Iraklı göçmen öğrenci ve aileleri ile iletişim kurmakta güçlük çekilmektedir.
2- Iraklı göçmen öğrenciler okulun akademik başarısını olumsuz etkilemektedirler.
3- Öğrencilerin akademik başarısızlığı onların devamsızlık yapmasına yol açmaktadır.
4- Iraklı öğrenciler okula kayıt yaptırıp Ankara'da bulunan Irak okullarına devam etmektedirler.
5- Sınıfında göçmen öğrenci bulunan öğretmen ile yöneticiler arasında; Iraklı göçmen öğrenciyi sınıfında istememe, sınıfın akademik başarısının düşük olması, öğretmenin sınıf yönetiminde sorunlar yaşaması, öğretmenin Iraklı göçmen öğrenci ve aileleri ile iletişim kuramaması gibi nedenlerle tartışma yaşanmaktadır.
6- Iraklı göçmen öğrenciler okul iklimini olumsuz etkilemektedir.
7- Iraklı göçmen aileler okula, eğitime ve çocuklarına gerekli ilgiyi göstermemektedirler.
8- Iraklı göçmen öğrenciler okulda yapılan sosyal ve kültürel etkinliklere katılmamaktadırlar.
9- Iraklı göçmen ailelere ulaşmakta güçlükler yaşanmaktadır.

10- Türk aileler çocuklarının sınıf ve okullarında Iraklı göçmen öğrencileri istememektedirler.
11- Iraklı göçmen aileler okuldan maddi destek beklentisi içindedirler.

Öneriler

Göçmen öğrencilerle çalışan yönetici ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları en aza indirmek için;

1. Sorun öğrenci, öğretmen ve aile boyutunda ele alınmalıdır.
2. Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenler çocukların yaşadıkları sıkıntıları anlamak için empati kurmalıdırlar
3. Ülkemizdeki göçmen öğrenciler Türkçeyi ne kadar erken öğrenirlerse eğitim öğretimde başarılı olma oranı o ölçüde artar. Bundan dolayı göçmen öğrenciler okullara gönderilmeden önce onlara Türkçe öğretilmelidir.
4. Göçmen öğrencilerin okul öncesi eğitimine önem verilmeli, dil ve uyum eğitimi verilen kurslar açılmalıdır.
5. Iraklı göçmen öğrenciler sınıflara yaşlarına göre değil Türkçe seviyelerine göre sınıflara yerleştirilmelidir.
6. Göçmen öğrenciler okulda sınıflara eşit sayıda dağıtılmalıdır.
7. Göçmen öğrenciler Türk öğrencilerle aynı sınıfta - okulda olmamalı, göçmen öğrencilerin bir arada olacağı sınıflar okullar oluşturulmalı.
8. Göçmen öğrencilerin bulunduğu sınıflarda yardımcı öğretmen bulunmalıdır.
9. Göçmen öğrencilerin kendi kültürlerine ait kutlamalara eğitim öğretim sürecinde yer verilmelidir.
10. Göçmen öğrencilere kültürümüze uyum eğitimleri verilmelidir.
11. Ne olursa olsun onların çocuk oldukları asla unutulmamalı ve ona göre davranılmalıdır.
12. Göçmen öğrencilerin okula devamını sağlamak için öğretmen ve yöneticiler tarafından düzenli olarak aile ziyaretleri yapılmalıdır.
13. Göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlere okuma yazma öğretimi ile ilgili eğitimler düzenlenmelidir.
14. Öğretmenlere göçmen öğrencilerin içinde bulundukları duygusal durumları tanımaya ve anlamaya yönelik, onlarla iletişim kurmayı kolaylaştıracak hizmet içi eğitimler verilmelidir.

15. Göçmen çocukların ailelerine, yerel yönetimler tarafından çocuklarının eğitim öğretimlerine yardımcı olabilmeleri için gerekli olan Türkçe öğretilmelidir.
16. Göçmen ailelere kültürümüze uyum eğitimleri düzenlenmelidir.
17. Göçmen ailelere Milli Bayramlarımız hakkında bilgi verilmeli onlara Milli kutlama ve törenlerimizin önemi anlatılmalıdır.
18. Göçmen öğrencilerin Milli tören ve kutlamalara katılımı teşvik edilmeli ve katılmaları sağlanmalıdır.
19. Göçmen ailelerin çocuklarının beslenme, barınma ve okul araç gereçlerini gibi ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabilmeleri için yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından ekonomik destekler sağlanmalıdır.
20. Okul idareleri ve öğretmenler göçmen çocukların ayrımcılık ve şiddete uğramamaları için gereken tedbirleri almalıdır.
21. Okul rehberlik servisleri göçmen öğrencilerin yaşadıkları travmadan kaynaklanan sorunları en aza indirmek için çocuklara yönelik etkinlikler yapılmalıdır.
22. Okul rehberlik servisleri göçmen aileler ve çocukları için uyum eğitim ve seminerleri düzenlemelidir.
23. Göçmen öğrenci ve ailelerinin karşılaştıkları dışlanmalarının önüne geçmek için okul rehberlik servisleri tarafından Türk ailelere seminer ve eğitimler düzenlemelidir.
24. Okul idareleri tarafından Türk ve Iraklı ailelerin birlikte katılabileceği etkinlikler düzenlemelidir.
25. Ülkemizin göçmenlerin uyum sorunlarını en aza indirecek, yaşadıkları topluma kolayca uyum sağlayabilecek bir göç politikası olmalıdır.

KAYNAKLAR

Akboy, R. (2005). Eğitim Psikolojisi ve Çoklu Zeka. İzmir: Dinozor Yayınları.

Akyüz, Y.(1999).Türk Eğitim Tarihi.

Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. Milli Eğitim Dergisi, 151.

Alba ve Holdaway,(2017) The children of immigrants at school: A comparative look at integration in the United States and Western Europe

Angay, H. (2012). Doğu ve Güneydoğu İllerinden İzmir'e Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Okul Sorunlarının İncelenmesi.

Aslan, C. (2001). Göç-Eğitim-Batman ve Çocuk: Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Göçün Aile ve Çocuk Eğitimi Üzerindeki Etkisi https://www.google.com.tr/webhp?hl=tr#hl=tr&q=egitim.cu.edu.tr%2Fmyfiles%2Fopen.aspx%3Ffile%3D942.doc%E2%80%8E adresinden 18 Mayıs 2013'te alınmıştır

Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2), 79.

Balcı, A. (2001). Etkili Okul- Okul Geliştirme. Ankara: Pegem Yayıncılık

Baştaymaz, T. (2001). Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları. Milli Eğitim Dergisi, 40(151), 73-74.

Binbaşıoğlu, C. (2004). Ailede Ve Okulda Eğitim Sorunları. (2. Baskı) İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2014).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2017).

Birinci, N. (2003). Cumhuriyetin 80. Yılında Milli Eğitim Üzerine Bir Bakış http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi44/birinci.html adresinden 23 Şubat 2012 tarihinde alınmıştır.

Bozan,İ. (2014). Türkiye' de İçgöç Hareketleri Ve Göçün Eğitim Üzerindeki Etkisi: Bir Durum Çalışması.

Calgary Eğitim Kurulu. (2015). Mültecilere Öğretim. Erişim adresi: http://teachingrefugees.com/student-background/refugee-journey/war-affected-children/.

Cırık, İ. (2008). Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 34, ss 27-40

Cüceloğlu, D. (2000). Yeniden İnsan İnsana. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Coşkun, V., Derince, M. ve Uçarlar, N. (2010). Dil Yarası: Türkiye'de Eğitimde Anadilinin Kullanılmaması Sorunu ve Kürt Öğrencilerin Deneyimleri. Diyarbakır: DİSA Yayınları.

Coşkun, İ., Ökten, C.E., Dama, N., Barkçin, M., Zahed, S., Fouda, M., Toklucu, D. Ve Özsarp, H. (2017). Engelleri Aşmak: Türkiye'de Suriyeli Çocukları Okullaştırmak. İstanbul: SETAYayınları. Yayın No: 93.

Creswell, J. W. (2014). Araştırma Deseni (S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.

Creswell, J. W. (2015). Nitel Araştırma Yöntemleri (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Delfabbro,P. (2006). Psychosocial correlates of problem gambling in Australian students

Çakır, T. (2006). John Dewey'in Eğitim Felsefesi Bağlamında "Eğitim Hakkı" ve Günümüz Eğitim Sistemine Eleştirel Bir Bakış. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 6, 30-36.

Çuhadar, A. ve Sarı, M. (2007). Göç Yollarında Eğitim: İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okula İlişkin Algılarının Göç Bağlamında Değerlendirilmesi. Sosyal Bilimler Kongresi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Çuhadar, A. ,Sari M. (2007). Öğretmen Adaylarının Siyasal Katılımcılık Düzeylerine Çeşitli Etmenlerin Etkisinin Demokratik Vatandaşlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi: Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, cilt 13 s 213-246, 2007

Değirmencioğlu, S. (2010). Anadilinin Gelişimsel ve Toplumsal İşlevleri. Erişim Adresi: https://docplayer.biz.tr/19065020-Anadilinin-gelisimsel-ve-toplumsal-islevleri.html

Deniz, A. ve Özgür, E.M. (2010). Rusya'dan Türkiye'ye Ulusaşırı Göç: Antalya'daki Rus Göçmenler. Ege Coğrafya Dergisi, İzmir.

Dillioğlu, B.(2015). Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu: Türkiye'nin Eğitim ve İstihdam Politikaları

Dottrens, R., Mialaret, G., Rast, E., & Ray, M. (1968). Günümüzün ve Yarınımızın Eğitimi Nasıl Olmalıdır? Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(1), 35.

Ergün, M. (1994). Eğitim Sosyolojisine Giriş. Ankara: Ocak Yayınları.

Ergün, M. (1997). Eğitim Sosyolojisi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi. http://www.egitim.aku.edu.tr/egsos. adresinden 8 Haziran 2013 tarihinde alınmıştır.

Ergün, Mustafa.(2000). “Eğitim Sosyolojisi”, http://egitim.aku.edu.tr/ergun8.htm, 10.10.2007.

Ersoy, A.F. (2016). Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Algısı Ve Deneyimleri: Bir Fenomenolojik Araştırma. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1), 454-473

Gazeller, P. (2014). Göçe Bağlı Olarak İlk ve Orta Okullarda Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri: Karabağlar Örneği

GİGM, (2013). Türkiye ve Göç, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayını, http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_icler.pdf GİGM, (2014). Göç Terimleri Sözlüğü, IOM Uluslararası Göç Örgütü, (http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-terimleri-sozlugu_363_382_727_icerik).

GİGM, (2013). Türkiye ve Göç Yönetimi, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No 4. Ankara: Pozitif Matbaa. http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman19.pdf

Gülmez, M. (2000). Eğitim ve İnsan Hakları Eğitimi. İstanbul: İnsan Hakları, Yapı Kredi Yayınları.

Gülnar B. ve Balcı Ş. (2010). Televizyon İzleme Motivasyonları ve Kültürleşme: Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 28, Konya.

Gündüz M. ve Yetim N. (1997). Toplum ve Göç (1. baskı). Ankara: BBDİE ve Sosyoloji Derneği Yayınları.

Hancı, Ġ., H., Aktaş, E., Ö. ve Akçiçek, E. (1996). İç Göçlerin Çocuk Suçluluğuna Etkisi. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 1, 173-183.

Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler Ve Sorunları: Kilis Örneği. Göç Dergisi, 3(1), 29–63ç

Hergenhahn, B.R. (1988). An IntroductiontoTheories of Learning(9th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.Inc.

İnan,Ali Naim.(1968).Çocuk Hukuku

Kağıtçıbaşı, Ç. (1998).Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile. Yapı Kredi Yay. İstanbul

Karaca, S. ve Doğan . (2014). Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu. Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi.

Karakuş, E. (2006). Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri (Sultanbeyli örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Karaman, Z.(2013). Mevsimlik Tarım İşçisi Çocukların Eğitim Hakkına Erişim Durumları ve Sosyal Beceri Yeterliliklerinin Öğretmen Görüşmelerine Göre Belirlenmesi.

Karasar, N(2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi

Kazgan, G. (1999). Kuştepe Araştırması (1. baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Keleş, R. (1980). Kent Bilimleri Terimler Sözlüğü (2. baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Kepenekçi,Y.K(210).Children'ssocialrightsinsocialstudiestextbooks in Turkish elementary educationProcedia

Kurt, H.(2006). "Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri", Yönetim Bilimleri Dergisi, Mersin Üniversitesi

Kutlu, M.M.(1992). "Yaşayan Bir Alt Kültür Geleneği: Anadolu Göçer Kültürü", IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, I.c. s.59–66, Ankara.

Kılıçkaya, N. (1988). Yurt Dışı Deneyimi Geçiren Ve Geçirmeyen Lise Öğrencilerinin Kendini Gerçekleştirme Düzeyleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kıray, M. (1982). Toplum Bilim Yazıları. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.

Kıroğlu, K., Kesten, A. ve Elma, C. (2010). Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Sorunları. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, Aralık 2010, ss.26-39. http://dergipark.ulakbim.gov.tr/mersinefd/article/viewFile/1002000065/ 1002000057

Koçak, Y. Terzi, E.(2012). "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:3, sayı:3

Köknel ,Ö. (1989). Bireysel ve Toplumsal Şiddet. İstanbul: Altın Kitaplar.

MEB (2010). 2010/48 Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi, http://ogm.meb.gov.tr/belgeler/genelge_2010_48.pdf

MEBBİS (2014). Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri Verileri,

Miller, J. (2009). Teaching refugee learners with interrupted education in science: Vocabulary, literacy and pedagogy. International Journal of Science Education. 31(4), 571-592.

Nar, B. (2008). Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri(Dilovası Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Numanoğlu, G. (1999). Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler-1. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 32(1), 345

Oktik, N. (1997). Köyün Çekiciliği-Kentin İticiliği, Toplum ve Göç. Ankara: DİE ve Sosyoloji Derneği Yayınları.

MEB (2014). 2014/21 Yabancılara Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html

Özdemir, Ç.(2016).Sivas ilinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin okul iklimine etkisine ilişkin görüşlerin incelenmesi

Özdemir, S., Sezgin. F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S. (2010). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okul İklimine İlişkin Algılarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara. 38, 213-224

Özer, İ. (2004). "Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme". Ekin Kitapevi, Bursa-

Özer,Y.(2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri,

Özkan, H. (2006). Popüler Kültür ve Eğitim. Kastamonu Eğitim Dergisi, 14.

Pinson, H., & Arnot, M. (2010). Local conceptualisations of the education of asylum-seeking and refugee students: From hostile to holistic models. International Journal of Inclusive Education. 14(3), 247-267.

Polat, G.(2006). İçgöçün Çocuk Ruh Sağlığına Etkisi: Antalya İli Şafak Mahallesinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma.

Polat, O. (2007).Çocuk İstismarı

Polat, F. (2012). Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Punch,K.F(2005).Introductionto SocialResearch–Quantitative

Roxas, K. (2010). Who really wants "the tired, thepoor, and the huddled masses" anyway? Teachers' use of cultural scripts with refugee students in public schools. Multicultural Perspectives, 12(2), 65-73.

Sarı, D. (2004). Okul Yönetimi ve Halkla İlişkiler. mebk12.meb.gov.tr/.../16013611_deryasarokulynetimivehalklailikiler adresinden 5 Haziran 2013'te alınmıştır.

Selçuk, B. (2014). Göçün Eğitime ve Eğitim Kurumlarına Yansımaları

Senemoğlu, N. (2001). Çocuk Hakları Çalışan Çocuklar Ve Eğitim Sorunları. Milli Eğitim Dergisi, 151, 1-12.

Seydi, A.R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar.SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 31, ss.267-301.

Szente, J., Hoot, J., & Taylor, D. (2006). Responding to speacial needs of refugee children: Practical ideas for teachers. Early Childhood Education Journal, 34(1).

Şeker, B. D. ve Aslan, Z. (2015). Refugee children in the educational process: A social psychological assessment. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 8(1), 86-105.

Şirin, S.R., & LaurenRogers-Sirin.(2015). The educational and mental health needs of Syrian refugee children. Washington, DC: Migration PolicyInstitute.

Şişman, M. (1994), Örgüt Kültürü. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, s.302,

Tatlıdil, E. (1989). Kentleşme ve Gecekondu. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınevi.

Taşkın, P. ve Erdemli, Ö. (2018). Education for Syrian refugees: Problems faced by teachers in Turkey. Eurasian Journal of Educational Research, 18(75), 155-178.

Tezcan, M. (1997). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Tezcan, M. (2000). Dış Göç ve Eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık.

Tokatlı, C(2011, 22).Polish Journal of Environmental Studies

Tufan, B. (1987). Türkiye'ye Dönen İkinci Kuşak Göçmen İşçi Çocuklarının PsikoSosyal Durumları. Ankara: D.P.T. Sosyal Planlama Başkanlığı, Planlama Dairesi Yayınları.

Topcuoğlu, R.A. (2012). Türkiye'de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika Ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Araştırması, IOM Uluslararası Göç Örgütü http://www.turkey.iom.int/documents/Child/IOM_GocmenCocukRapor u_tr_03062013.pdfTopsakal, C.,Merey, Z. ve Keçe, M. (2013). Göçle Gelen Ailelerin Çocuklarının Eğitim-Öğrenim Hakkı ve Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma, www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581.

Tüfekçi, S. (2002)."Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün aile yapısında Meydana Getirdiği değişiklikler -İstanbul Örneği", Süleyman Demirel Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Isparta 2002.

Uğurlu, C.T. (2014). Ailelerin Okul İklimine Etkisi, Eğitişim Dergisi. Yıl 11, Sayı 43, http://www.egitisim.gen.tr/site/arsiv/85-sayi43/857-ailelerinokul-iklimine-etkisi.html

Uzun, E.M ve Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitim Dergisi, 1(1), 25-30.

Üçdoğruk, Ş.(2002). " İzmir'deki İç Göç Hareketinin Çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi", D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi Cilt: 17 Sayı: 1.

Yasa, İ. (1970). Gecekondu Ailesi: Geçiş Halinde Bir Aile Tipolojisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 25, 9-18

Yasar, N. (2000). İnsan Hakları Avrupa Sisteminde ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Wald, B(1987).Swahiliandthe Bantu Languages.

Watkins, K., & Zyck, S.A. (2014). Living on Hope, Hoping for Education: The Failed Response to the Syrian Refugee Crisis. London: Overseas Development Institute.

Yıldırım A. ve Şimşek H.(2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldırım ve Şimşek,(2011).Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.

Yıldız, S. (2007). Kırdan Kente Göç Eden Ailelerin Kız Çocuklarının Meslek Kazanması ve Çalışması Konusundaki Görüşleri ve Davranışları (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Yohani, SC (2010). Savaş sonrası uyumun ilk yıllarında mülteci çocuklarda umut beslemek. Çocuk ve Ergen Hizmetleri Değerlendirme 32, 865-873

Yörükoğlu, A. (2000). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk (6. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK 1. Görüşme Formları

Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Görüşme Formu

Sayın Öğretmen,

Bu görüşme formu Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılmakta olan **"**Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yönetici Ve Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri**"** başlıklı yüksek lisans tezine veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Görüşme formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel bilgilere ilişkin sorular, ikinci bölümde göçmen öğrencilerle yaşadığınız sorunlarla ile ilgili sorular, üçüncü bölümde yaşadığınız sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz bulunmaktadır. Bu görüşme süresince söyleyeceklerinizin tümü gizli kalacak ve sizden toplanan görüşler yalnızca araştırma amaçları doğrultusunda kullanılacaktır.

Görüşme yaklaşık 30 dakika sürecektir. Araştırmaya sağlayacağınız katkılarınız için teşekkür ederim.

Özgür KOLAY
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı

Görüşme Tarihi ve Saati …../…../…….

Görüşme esnasında ses kaydı alınacaktır, ses kaydı alınmasına izin veriyor musunuz? ☐ **Evet** ☐**Hayır**

I.Bölüm

Kişisel Bilgiler

1-Yaşınız

1.( ) 25yaş ve altı 2.( ) 26-30 yaş 3.( ) 31-35 yaş 4.( ) 36-40 yaş 5.( ) 41 yaş ve üstü

2-Öğretmenlikteki Kıdeminiz

1.( ) 5 yıl ve altı 2.( ) 6-10 yıl 3.( ) 11-15 yıl 4.( )16-20 yıl 5.( ) 21 yıl ve üstü

3-En Son Mezun Olduğunuz Eğitim Kurumu ve Programı Belirtiniz

4-Eğitim Durumunuz

( ) Lisans ( ) Tezsiz Yüksek Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora

5- Sınıfınızda kaç Iraklı göçmen öğrenciniz var? Lütfen Belirtiniz

6-Kaç yıldır Iraklı göçmen öğrencilerle çalışıyorsunuz? Lütfen Belirtiniz

7-Göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız eğitimin adı ve süresini belirtir misiniz?

II. Bölüm

Sınıfında Iraklı Göçmen Öğrenci Bulunan Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar

1.Sınıfınıza göçmen öğrenci geldiğinde ilk ne hissettiniz? Lütfen belirtiniz.

2. Iraklı göçmen çocukların eğitim-öğretim sürecinde uyum sorunları nelerdir?

a) Sınıf kurallarına uyma konusunda yaşanan sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

b) Okul kültürüne uyma konusunda yaşanan sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız

c) Akademik yaşama uyumda yaşanan sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

d) Ödev konusunda yaşanan sıkıntılar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız

e) Okula devam konusunda yaşanan sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız

f) Göçmenlerin eğitimine yönelik yazılı kaynak temininde yaşanan sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız

3. Dil öğrenme ve Latin alfabesini kullanma konusunda yaşadıkları sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız

a) Türkçe konuşmada ne gibi sıkıntılar yaşanmaktadır? Lütfen örnekler vererek açıklayınız

b) Latin alfabesini yazmada ne gibi sıkıntılar yaşanmaktadır? Lütfen örnekler vererek açıklayınız

c) Latin alfabesini okumada ne gibi sıkıntılar yaşanmaktadır? Lütfen örnekler vererek açıklayınız

d) Dersleri takip edebilmede, tartışma ve anlatımları anlamada ne gibi sıkıntılar yaşanmaktadır? Lütfen örnekler vererek açıklayınız

e) Sınıftaki diğer çocuklarla yaşanan iletişim- etkileşim sorunları nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

f) Iraklı göçmen çocukların Türk çocuklarla ilişkilerinde karşılaşılan sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

4. Iraklı göçmen çocukların sınıfta kendini ifade etme ve sosyal faaliyetlere katılma konusunda sorunları nelerdir?

a) Iraklı göçmen öğrenciler kendilerini ifade etmede ne gibi sıkıntılar yaşıyorlar? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.
b) Iraklı göçmen öğrenciler sınıftaki sosyal etkinliklere katılımda ne gibi sorunlar yaşıyor? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.
c) Iraklı göçmen öğrenciler sosyal etkinliklerde kullanılan araç gereçleri temin etmede ne gibi sorunlar yaşıyorlar? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.
d) Iraklı göçmen öğrenciler sınıf arkadaşları tarafından herhangi bir zorbalığa maruz kaldıklarında nasıl etkileniyorlar? Lütfen örnekler vererek açıklayınız
e) Iraklı göçmen öğrenciler Türk çocukların aileleri tarafından istenmeyen davranışlara maruz kaldıklarında nasıl etkileniyorlar? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.
f) Iraklı göçmen öğrenciler ayrımcılık ve dışlanmayla karşı karşıya kaldıklarında nasıl etkileniyorlar? Lütfen örnekler vererek açıklayınız
g) Iraklı göçmen öğrenciler disiplin olaylarına karışıyorlar mı? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.
h) Iraklı göçmen öğrenciler ders araç gereçlerini sağlamada ne gibi sorunlar yaşıyor? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

5. Iraklı öğrencilerle görev yaparken duygusal sorunlar yaşıyor musunuz? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

a) Iraklı göçmen çocuklarla günlük ilişkilerinizde ne gibi duygusal problemler yaşıyorsunuz? Lütfen örnekler vererek açıklayınız
b) Iraklı göçmen çocukların eğitim öğretim etkinliklerinde ne gibi duygusal sorunlarla karşılaşıyorsunuz? Lütfen örnekler vererek açıklayınız
c) Iraklı öğrencilerle görev yaparken yaşadığınız duygusal sorunları çözmek için ne yapıyorsunuz?

III. Bölüm

Sınıfında Iraklı Göçmen Öğrenci Bulunan Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri

1. Öğretmen yeterliğine ilişkin

a) Sınıflarında göçmen öğrenci bulunan öğretmenler hangi bilgilere sahip olmalıdır?

b) Sınıflarında göçmen öğrenci bulunan öğretmenler hangi becerilere sahip olmalıdır?

c) Sınıflarında göçmen öğrenci bulunan öğretmenler hangi tavırlara sahip olmalıdır?

d) Sınıflarında göçmen öğrenci bulunan öğretmenlere hangi konularda hizmetiçi eğitimler verilmelidir?

2 Irak'tan Türkiye'ye göç eden çocukların yaşadıkları sorunların çözümü konusunda önerileriniz nelerdir?

a) Günlük ilişkilere ilişkin,
b) Onların okul kültürüne uyumlarına ilişkin
c) Akademik yaşama uyumlarına ilişkin.
d) Eğitim ve öğretime ilişkin,
e) Türk öğrencilerle ilişkilere ilişkin,
f) Türk öğrencilerle iletişime ilişkin.

3 Akademik başarıya ilişkin çözüm önerileri

a) Türkçe okuma, anlama ve yazamaya ilişkin,
b) Dersleri takip edebilmelerine, tartışmalara katılabilmelerine ilişkin,
c) Ödev yapabilmelerine ilişkin önerileriniz nelerdir?

Yukarıdaki sorularda yer almayan ancak eklemek istediğiniz farklı görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz.

KATKILARINIZDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİM.

Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yöneticilerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Görüşme Formu

Sayın Okul Yöneticisi

Bu görüşme formu Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılmakta olan **"**Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yönetici Ve Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri**"** başlıklı yüksek lisans tezine veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Görüşme formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel bilgilere ilişkin sorular, ikinci bölümde göçmen öğrencilerle yaşadığınız sorunlarla ile ilgili sorular, üçüncü bölümde yaşadığınız sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz bulunacaktır. Bu görüşme süresince söyleyeceklerinizin tümü gizli kalacak ve sizden toplanan görüşler yalnızca araştırma amaçları doğrultusunda kullanılacaktır.

Görüşme yaklaşık 30 dakika sürecektir. Araştırmaya sağlayacağınız katkılarınız için teşekkür ederim.

Özgür KOLAY
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı

Görüşme Tarihi ve Saati …../…../…….

Görüşme esnasında ses kaydı alınacaktır, ses kaydı alınmasına izin veriyor musunuz? ☐ **Evet** ☐**Hayır**

I.Bölüm

Kişisel Bilgiler

1-Yaşınız

1.( ) 25yaş ve altı 2.( ) 26-30 yaş 3.( ) 31-35 yaş 4.( ) 36-40 yaş 5.( ) 41 yaş ve üstü

2-Yöneticilikteki Kıdeminiz

1.( ) 5 yıl ve altı 2.( ) 6-10 yıl 3.( ) 11-15 yıl 4.( )16-20 yıl 5.( ) 21 yıl ve üstü

3- Göreviniz

1.( ) Müdür 2.( ) Müdür Yardımcısı

4-En Son Mezun Olduğunuz Eğitim Kurumu ve Programı Belirtiniz

5-Eğitim Durumunuz

( ) Lisans ( ) Tezsiz Yüksek Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora

6-Kaç Iraklı öğrenciniz var? Lütfen Belirtiniz

7-Kaç yıldır göçmen öğrencilerle çalışıyorsunuz? Lütfen Belirtiniz

8-Göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız eğitimin adı ve süresini belirtir misiniz?

II. Bölüm

Okulunda Iraklı Göçmen Öğrenci Bulunan Yöneticilerin Yaşadıkları Sorunlar

1-Iraklı göçmen öğrencilerin aileleri ile yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

2- Sınıfında Iraklı göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

3- Iraklı göçmen öğrencilerin akademik yaşama uyumları konusunda yaşadığınız sorunlar nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

4-Iraklı göçmen öğrencilerin okulunuzun akademik başarısına olan etkileri nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

5- Iraklı göçmen öğrencilerin okula devamına ilişkin yaşanan sorular nelerdir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

6-Iraklı göçmen öğrencilerin varlığı Türk velilerin okula olan algılarını nasıl etkilemektedir? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

7-Iraklı göçmen öğrenci velilerinin okuldan beklentileri karşılanmakta mıdır? Hangi beklentiler karşılanmakta hangileri karşılanmamaktadır? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

8-Okulun kapasitesi yetmediği halde bu öğrencileri okula almak konusunda herhangi bir zorlama ile karşılaşıyor musunuz? Böyle bir durum varsa yarattığı sorunlar neler? Lütfen örnekler vererek açıklayınız.

III. Bölüm

Okulunda Iraklı Göçmen Öğrenci Bulunan Yöneticilerin Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri

1-Iraklı göçmen öğrencilerin aileleri ile yaşadığınız sorunları nasıl çözmektesiniz? Çözümler konusunda meslektaşlarınıza neler öneriyorsunuz? Örnek veriniz
2-Sınıfında Iraklı göçmen öğrenci bulunan öğretmenlerle yaşadığınız sorunları nasıl, hangi yöntemleri kullanarak çözmektesiniz? Bu konuda neler öneriyorsunuz?
3-Iraklı göçmen öğrencilerin okula devamını sağlamak için ne gibi önlemler alıyorsunuz? Meslektaşlarınıza önerileriniz nelerdir?
4- Iraklı göçmen öğrencilerle aynı sınıfta çocuğu olan Türk ailelerle yaşanan sorunlar konusunda ne gibi önlemler alıyorsunuz? Örnekler verir misiniz?
5-Iraklı göçmen öğrenci velilerinin okuldan beklentileri karşılanmak için neler yapıyorsunuz? Ne öneriyorsunuz?

Yukarıdaki sorularda yer almayan ancak eklemek istediğiniz farklı görüş ve önerileriniz nelerdir? Belirtiniz

KATKILARINIZDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİM.

EK 2. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : **15/01/2021**
Toplantı Sayısı : **01**
Karar Sayısı : **06**

06-Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi **Özgür Kolay'**ın "Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yönetici ve Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi **Özgür Kolay'**ın "Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yönetici ve Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : **56786525-050.04.04 /** 20306
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

26.01.2021

Sayın Özgür KOLAY
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İlgi: 17/07/2020 tarihli başvurunuz.

"Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yönetici ve Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı tezi ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 15/01/2021 tarihli toplantısında alınan 01/06 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 06100 - Tandoğan/ANKARA
Telefon : 0 (312) 60 40 / 2101
Faks : 0 (312) 212 60 49

Ayrıntılı Bilgi İçin

EK 3. Enstitü Onayı

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Enstitü Sekreterliği
ÖĞRENCİ İŞLERİ

Sayı : 98761816-302.08.01-E.1622 03.06.2020

Konu : Özgür KOLAY'ın Uygulama İzni Hk.

ANKARA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : Özgür KOLAY'ın 22.05.2020 tarihli başvurusu.

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Özgür KOLAY Prof.Dr.İnayet AYDIN danışmanlığında yürüttüğü "Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Iraklı Göçmen Öğrencilerle Yönetici ve Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri" konulu tez çalışması kapsamında Ankara İli Mamak İlçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı göçmen öğrenci bulunan okullarda çalışma yapmak istemektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçen öğrenciye yapacağı tez çalışması için gereken iznin verilmesi hususunda gereğini saygılarımla arz ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Yasemin KEPENEKCİ
Müdür

Ek : Dilekçe ve Ekleri (1 Takım)

EK 4. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.8161560 19.06.2020
Konu : Araştırma izni

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: a) 03.06.2020 tarihli ve 1622 sayılı yazınız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Özgür KOLAY'ın **"Kamu İlkokullarında Eğitim Gören Irakh Göçmen Öğrencilerle Yönetici ve Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri"** konulu tezi kapsamında Mamak ilçesine bağlı ilkokullarda uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Ek:
1-Uygulama Araçları (7 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Ankara Üniversitesi
Bilgi:
Mamak İlçe MEM

BENZERLİK BİLDİRİMİ

"Kamu İlkokulları Yönetici Ve Öğretmenlerinin Iraklı Göçmen Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri " başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) "Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler" (2) "Kaynaklar" (3) "Doğrudan Alıntılar" dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 30.03.2021
Gönderim Numarası	: 1546229348
Sayfa Sayısı	: 105
Sözcük Sayısı	: 23796
Karakter Sayısı	: 177478
Benzerlik Oranı	: %8
Savunma Tarihi	: 28.04.2021

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı'na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10'dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı **:** Özgür KOLAY
Tarih **:**
İmza **:**

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Özgür KOLAY

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Öğretmen	Durupınar Köyü İlkokulu Haymana Ankara	1998
Öğretmen	Özdemir GÜROCAK İlkokulu Altındağ Ankara	2005
Müdür Yardımcısı	Ayşe Zeki Sayan İlkokulu Mamak Ankara	2016

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Fen Edebiyat Fak.	Çukurova Üniversitesi	1997
Tezsiz YL	Eğitim Yönetimi	Ankara Üniversitesi	2016

Yayınlar: